

Auktorisoidun kääntämisen ohjeistuksen käytettävyys

**Tarkastelussa *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteet*
ja niiden toteutuminen käännöksissä**

Silja Jäntti
Tampereen yliopisto
Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö
Monikielisen viestinnän ja käännöstieteen maisteriopinnot
Pro gradu -tutkielma
Lokakuu 2016

Tampereen yliopisto
Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö
Monikielisen viestinnän ja käännöstieteen maisteriopinnot

JÄNTTI, SILJA: Auktorisoidun kääntämisen ohjeistuksen käytettävyys. Tarkastelussa *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteet* ja niiden toteutuminen käännöksissä

Pro gradu -tutkielma 77 sivua, saksankielinen lyhennelmä 14 sivua.

Lokakuu 2016

Tässä tutkielmassa arvioidaan *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteiden* (SKTL 2015) käytettävyyttä. Analyysin tavoitteena on tunnistaa ohjeissa ilmeneviä käytettävyysongelmia ja muodostaa ehdotuksia niiden korjaamiseksi. Kansainvälisen asiakirjaliikenteen vilkastumisen ja auktorisoidun kääntäjän vastuun kasvamisen myötä auktorisoidun kääntämisen ohjeistuksen tarkastelu on ajankohtaista. Ohjeiden käytettävyys vaikuttaa kääntäjien työtahdin lisäksi työn lopputulokseen ja sitä kautta laillisesti pätevillä käännöksillä hoidettavien prosessien sujuvuuteen.

Tutkimusaineistoon sisältyy *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteiden* lisäksi 23 kääntäjiltä sähköpostitse kerättyä laillisesti pätevää käännöstä lähdeasiakirjoineen kielisuunnissa suomi–saksa ja saksa–suomi. Analyysin ensimmäisessä osassa arvioidaan heuristisesti ohjeiden käytettävyyttä ja käytettävyysongelmien vakavuutta. Ohjeiden käytettävyyden heuristinen arviointi toteutetaan Suojasen ja Tuomisen (2015, 279) ja Purhon (2000) käytettävyysheuristiikkoihin pohjautuvan heuristiikkalistan avulla. Arvioitavia käytettävyyden osa-alueita ovat käyttäjien huomioiminen, luettavuus, johdonmukaisuus, todellisuudenmukaisuus, tiedonhaku tukeva rakenne ja kattavuus. Lisäksi hyödynnetään Nielsenin (1993, 103) käytettävyysongelmien vakavuusluokittelua. Analyysin toisessa osassa arvioidaan ohjeiden toteutumista laillisesti pätevissä käännöksissä vertailemalla käännösratkaisuja ohjeisiin. Vertailun tavoitteena on arvioida, miten kääntäjät soveltavat ohjeita käytännössä ja miten ohjeiden käytettävyys vaikuttaa käännöksiin.

Heuristisen arvioinnin perusteella suurin osa ohjeiden käytettävyysongelmista liittyy tiedonhaku tukevaan rakenteeseen. Merkittäviksi luokitellut ongelmat liittyvät tiedonhakuun, johdonmukaisuuteen ja ohjeiden kattavuuteen muun muassa lakiviittausten kääntämisen osalta. Vähäisiä ongelmia sisältyy kategorioihin johdonmukaisuus, tiedonhaku tukeva rakenne, luettavuus ja kattavuus. Ainoa todellisuudenmukaisuuteen liittyvä käytettävyysongelma on kosmeettinen. Ohjeiden käytettävyyttä voitaisiin parantaa muun muassa lisäämällä dokumentin sisällöllistä ja rakenteellista johdonmukaisuutta sekä tarkentamalla tiettyjen ongelmien käsittelyä lisäohjeiden ja esimerkkien avulla.

Aineiston laillisesti pätevissä käännöksissä esiintyy eriäviä ratkaisuja niiden käännösongelmien osalta, joiden käsittely ohjeissa on monitulkintaista. Toisaalta käännöksissä on poikettu myös selkeistä ohjeista. Osa kääntäjistä vaikuttaa tukeutuneen ohjeisiin vain tietyin osin. Tästä päätellen ohjeiden käytettävyyden parantaminen ei ole ainoa ratkaisu käännösten eroavaisuuden ongelmaan. Ohjeiden kehittäminen tehokkaaksi työkaluksi voi kuitenkin kasvattaa käyttäjäjoukkoa ja tarkentaa ohjeiden noudattamista.

Avainsanat: auktorisoitu kääntäminen, laillisesti pätevää käännös, asiakirja, ohjeteksti, käytettävyys, suomi, saksa

Sisälllys

1 Johdanto	1
2 Auktorisoitu kääntäminen	4
2.1 Asiakirjat lähtöteksteinä.....	4
2.2 Asiakirjojen kääntämisestä.....	6
2.3 Auktorisoidun kääntämisen erityispiirteitä	8
2.3.1 Kääntäjän vastuu ja etiikka	8
2.3.2 Salassapitovelvollisuus.....	9
2.3.3 Käännöksen otsikointi, kommentointi ja vahvistaminen	10
2.3.4 Sisällön ja ulkoasun vastaavuuden vaatimus	11
2.3.5 Vieraannuttava käännösstrategia.....	12
2.3.6 Suhtautuminen lähtötekstin virheisiin.....	12
3 Auktorisoidun kääntämisen sääntely ja ohjeistus	14
3.1 Auktorisoidun kääntämisen lainsäädäntö.....	14
3.1.1 Laki auktorisoiduista kääntäjistä.....	15
3.1.2 Valtioneuvoston asetus auktorisoiduista kääntäjistä.....	15
3.1.3 Yleissopimus ulkomaisten yleisten asiakirjojen laillistamisvaatimuksen poistamisesta	16
3.1.4 Muut auktorisoituun kääntämiseen liittyvät lait.....	17
3.2 Ammattikunnan ohjeet auktorisoiduille kääntäjille	19
3.2.1 <i>Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteet</i> (2009).....	19
3.2.2 <i>Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteet</i> (2015).....	20
3.2.3 <i>Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteiden kehitys</i>	20
4 Tekstien käytettävyyden suunnittelu	22
4.1 Käytettävyyden käsite	22
4.2 Tekstien käytettävyys.....	24
4.3 Käyttäjät ja käyttökonteksti.....	26
4.3.1 Käyttäjien huomioiminen käytettävyyden suunnittelussa.....	27
4.3.2 Käyttökontekstin huomioiminen käytettävyyden suunnittelussa.....	27
5 Tekstien käytettävyyden arviointi	29
5.1 Heuristinen arviointi.....	29
5.2 Tekstien heuristiikat	31

5.3 Auktorisoidun kääntämisen ohjeistuksen käytettävyyshuristiikat.....	34
6 Aineisto ja menetelmä.....	36
6.1 Aineisto	36
6.2 Menetelmä.....	36
7 Laillisesti pätevien käännösten laatimisoheiden käytettävyys	38
7.1 Käyttäjien huomioiminen.....	38
7.2 Luettavuus	39
7.3 Johdonmukaisuus	41
7.4 Todellisuudenmukaisuus	44
7.5 Tiedonhakua tukeva rakenne.....	45
7.6 Kattavuus.....	49
7.7 Käytettävyysongelmat ja niiden vakavuus	50
8. Laillisesti pätevien käännösten laatimisoheiden toteutuminen käännöksissä	55
8.1 Käännöksen nimeäminen	55
8.2 Sisällön ja ulkoasun vastaavuus	56
8.3 Kääntäjän huomautukset	57
8.4 Kääntäjän vahvistus.....	59
8.5 Sivunumerointi	61
8.6 Paikannimet.....	63
8.7 Viranomaisten ja tuomioistuinten nimet	63
8.8 Oppilaitosten nimet	64
8.9 Tutkintonimikkeet, oppiarvot ja ammattinimikkeet.....	65
8.10 Lyhenteet.....	65
8.11 Päiväykset, puhelinnumerot ja osoitteet.....	66
8.12 Allekirjoitukset, leimat, sinetit ja käsin tehdyt merkinnät	67
8.13 Yhteenveto	68
9. Päätelmät.....	71
Lähteet.....	73
Aineisto	73
13 suomenkielistä asiakirjaa ja niiden saksankieliset auktorisoidut käännökset	73
10 saksankielistä asiakirjaa ja niiden suomenkieliset auktorisoidut käännökset	73
Sekundäärilähteet	74

Lait ja asetukset..... 77

DEUTSCHE KURZFASSUNG

1 Johdanto

Globalisoituneessa maailmassa kansainvälinen asiakirjaliikenne on vilkasta. Asiakirjakäännöksiä käytetään viranomaisasioinnin lisäksi esimerkiksi kansainvälisessä liiketoiminnassa. Näiden prosessien monikielistyessä laillisesti pätevien käännösten kysyntä kasvaa (Mäntyranta & Kinnunen 2015, 231). Globalisaation lisäksi kansainvälinen muuttoliike ja massamatkailu lisäävät ihmisten liikkuvuutta, mikä puolestaan lisää laillisesti pätevien käännösten tarvetta (Vigier, Klein & Festinger 2013, 27). Käännösten määrän lisäksi kansainvälisen liikkuvuuden kasvu on kasvattanut asiakirjojen tarkkuuden vaatimusta ja kääntäjän vastuuta (mts. 49). Kansainvälinen apostille-käytäntö (ks. luku 3.1.3) on siirtänyt vastuun käännöksen sisällöllisestä oikeellisuudesta yksin kääntäjälle (Hietanen 2005, 80).

Yleistynyttä auktorisoitua käännöstoimintaa on pyritty ohjailemaan ohjein ja suosituksin. Suomessa Laki auktorisoiduista kääntäjistä (1231/2007) ja valtioneuvoston asetus auktorisoiduista kääntäjistä (1232/2007) antavat yleisen tason ohjeita (ks. luku 3.1), jotka ovat velvoittavia. Tarkemmat ohjeet ovat ammattikunnan laatimia ja suosituksenomaisia. Tuorein auktorisoiduille kääntäjille suunnattu ohjeistus on Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton (jäljempänä SKTL) julkaisema *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteet* (SKTL 2015), jossa annetaan suosituksia auktorisoidun kääntäjän toiminnasta sekä käännösten sisällöstä ja ulkoasusta (ks. luku 3.2). Näiden ohjeiden merkitystä auktorisoitujen kääntäjien työssä ei kuitenkaan ole tutkittu. Tutkimuksia ei ole tehty myöskään suositusten toteutumisesta käännöksissä. Virtanen (2016) on tarkastellut pro gradu -tutkielmassaan kääntäjien huomautuksia laillisesti pätevissä käännöksissä ja perehtynyt ohjeisiin huomautusten osalta, mutta muilta osin ohjeita ei ole kommentoitu.

Niin kauan kuin auktorisoidun kääntäjän vahvistamaa käännöstä ei osoiteta vääräksi, se on laillisesti pätevä, ja tästä syystä auktorisoidun kääntämisen kriittinen ja säännöllinen tarkastelu on välttämätöntä (Hietanen 2005, 15). Hietasen tekemän kyselytutkimuksen mukaan auktorisoidut kääntäjät ovat kaivanneet ohjeistusta työssään (mts. 173), mikä puoltaa uusien ohjeiden tarkastelun ja kehittämisen merkitystä. Vuorisen (2016) mukaan ammattiliiton laatimat ohjeet antavat luotettavamman ja vakuuttavamman kuvan ammattikunnasta, ja ohjeiden laatu heijastuu muodostettaviin mielikuviin. Lisäksi ohjeiden laatu heijastuu käännösten laatuun, jonka perusteella asiakkaat muodostavat mielikuvia kääntäjistä. Tampereen yliopistossa suorittamallani auktorisoidun kääntämisen kurssilla ohjeiden käytettävyydessä havaittiin kuitenkin puutteita.

Ohjeiden olemassaolon merkitys on ilmeinen käännettyjen asiakirjojen oikean tulkinnan ja käytön kannalta. Ohjeiden käytettävyys vaikuttaa kääntäjien työtahtiin ja työn laatuun ja sitä kautta auktorisoiduilla käännöksillä hoidettavien prosessien sujuvuuteen, mistä syystä käytettävyysnäkökulma tulisi ottaa huomioon. Tekstien käytettävyystutkimus on melko tuore ala, ja suurin osa tutkimuksista keskittyy käyttöohjeisiin. Aiheeseen ovat perehtyneet muun muassa Suojanen, Koskinen ja Tuominen (2012) ja Suojanen (2000). Pro gradu -tutkielmissa tekstien käytettävyyttä ovat tutkineet muun muassa Nieminen (2006), Harju (2008), Hämäläinen (2008) ja Lähdesmäki (2015), jotka kaikki keskittyivät käyttöohjeisiin tai muuhun tekniseen dokumentaatioon. Erityisesti käännösten käytettävyyteen ovat perehtyneet Suojanen, Koskinen ja Tuominen (2012 & 2015) sekä Suojanen ja Tuominen (2015). Tässä tutkielmassa ei kuitenkaan keskitytä käännösten, vaan auktorisoidun kääntämisen ohjeiden käytettävyyteen. Kyse ei myöskään ole käyttöohjeista, vaikka auktorisoidun kääntämisen ohjeet voidaan joiltakin ominaisuuksiltaan ja käyttötarkoitukseltaan rinnastaa käyttöohjeisiin. Erotuksena käyttöohjeisiin auktorisoidun kääntämisen ohjeet ovat enemmänkin toimintaohjeet, koska niihin ei liity käytettävää tuotetta. Lisäksi ohjeet on suunnattu asiantuntijoille toisin kuin aiemmissa tutkimuksissa arvioidut käyttöohjeet.

Tässä tutkielmassa arvioidaan *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteiden* (SKTL 2015) käytettävyyttä ja käyttöä sekä pyritään muodostamaan ehdotuksia ohjeiden käytettävyyden ja saavutettavuuden parantamiseksi. Tutkimuskysymys on kaksiosainen. Analyysin ensimmäisessä osassa arvioidaan ohjeiden käytettävyyttä käytettävyysheuristiikkojen (ks. luku 5) avulla. Tarkoituksena on muodostaa yleiskuva ohjeiden käytettävyydestä sekä tuoda esille käytettävyysongelmia ja ehdotuksia niiden ratkaisemiseksi. Analyysin toisessa osassa arvioidaan *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteiden* toteutumista auktorisoiduissa käännöksissä vertailemalla käännösten sisältöä ja ulkomuotoa ohjeisiin. Vertailun tavoitteena on selvittää, miten ohjeita on sovellettu auktorisoiduissa käännöksissä ja siten kerätä tietoa ohjeistuksen mahdollisesta monitulkintaisuudesta ja muista käytettävyysongelmista. Koska osa aineiston käännöksistä on tehty ennen uusien ohjeiden (SKTL 2015) julkaisemista, otan analyysissäni huomioon myös aiemmat, vuonna 2009 julkaistut ohjeet (SKTL 2009). Tarkoitukseni ei ole arvioida käännösten laatua tai arvottaa kääntäjien ratkaisuja, vaan käännösratkaisujen analysointi toimii *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteiden* käytettävyyden arvioinnin välineenä. Analyysin molemmat osat tähtäävät auktorisoidun kääntämisen ohjeistuksen kehittämiseen. Koska auktorisointijärjestelmät ovat kansallisia, tutkielmassa keskitytään vain Suomessa auktorisoitujen kääntäjien toimintaan ja sitä koskevaan ohjeistukseen.

SKTL:n *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteet* (SKTL 2015) soveltuvat tutkimusaineistoksi hyvin, sillä ne edustavat tuoreinta auktorisoidun kääntämisen ohjeistusta Suomessa. Niissä otetaan huomioon lait ja asetukset, ja lisäksi annetaan yksityiskohtaisempia ohjeita, joita ei anneta muualla. Ohjeet soveltuvat käytettävyydetutkimuksen kohteeksi, koska ne on tarkoitettu kääntäjien apuvälineeksi käännöstyössä. Laissa ja asetuksessa esitetyt ohjeet jätän analyysin ulkopuolelle, sillä niissä ei anneta yksityiskohtaisia ohjeita vaan säädetään perusperiaatteista, kuten auktorisoidun kääntäjän oikeudesta ja vaitiolovelvollisuudesta. Lakia ja asetusta ei myöskään ole tarkoitettu käytettäväksi apuvälineenä asiakirjoja käännettäessä. *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteiden* (SKTL 2015) lisäksi tutkimusaineistoon sisältyy seitsemän auktorisoidun kääntäjän laatimat 23 laillisesti pätevää käännöstä lähtöteksteineen käännössuunnissa suomi–saksa ja saksa–suomi.

Koska laillisesti pätevien käännösten muotoseikkoja ja kieliasua koskevat ohjeet ovat suosituksia, oletan aineiston käännöksissä olevan jonkin verran eroja. Eroihin voi vaikuttaa kääntäjien näkemuserojen lisäksi se, että kaikki kääntäjät eivät välttämättä ole tietoisia *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteiden* olemassaolosta. Lisäksi eroavaisuuksia voi aiheuttaa ohjeiden monitulkintaisuus tai puutteellisuus, joita arvioidaan tässä tutkielmassa.

Tässä tutkielmassa hyödynnetään aiempaa asiakirjakääntämisen ja tekstien käytettävyyden tutkimusta. Tutkielman alussa luvussa 2 käsitellään auktorisoidun kääntämisen toimintaympäristöä ja erityispiirteitä. Luvussa 3 perehdytään auktorisoidun kääntämisen lainsäädäntöön ja ammattikunnan antamiin ohjeisiin. Tekstien käytettävyyttä käsitellään luvussa 4. Sen jälkeen luvussa 5 esitellään heuristisen arvioinnin periaatteita ja tekstien käytettävyyden arviointiin luotuja heuristiikkoja. Lisäksi muodostetaan auktorisoidun kääntämisen ohjeiden arviointiin soveltuva heuristiikkalista tätä tutkimusta varten. Tutkimusaineisto ja -menetelmä esitellään tarkemmin luvussa 6. Analyysi jakautuu kahteen lukuun: luvussa 7 analysoidaan *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteiden* käytettävyyttä heuristiikkalistan avulla, ja luvussa 8 arvioidaan ohjeiden toteutumista auktorisoiduissa käännöksissä. Luvussa 9 pohditaan tutkielman tuloksia ja niiden hyödyntämismahdollisuuksia. Tutkielmaan sisältyy myös saksankielinen lyhennelmä, joka on sijoitettu lähdeluettelon perään.

2 Auktorisoitu kääntäminen

Auktorisoitu kääntäjä on henkilö, jolla on oikeus vahvistaa käännös laillisesti päteväksi, jolloin käännöksellä on sama todistusvoima kuin alkuperäisellä asiakirjalla (SKTL 3 s. d.). ”Auktorisoiduksi kääntäjäksi voidaan hyväksyä luotettavaksi tunnettu täysi-ikäinen henkilö, jota ei ole julistettu vajaavaltaiseksi ja jolla on kotikunta Suomessa taikka vakinainen asuinpaikka Euroopan unionin jäsenvaltiossa tai muussa Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa ja joka on suorittanut auktorisoidun kääntäjän tutkinnon” (OPH s. d.). Auktorisoitu kääntäminen on siis luvanvaraista toimintaa, johon vaaditaan erityisen tutkinnon tai käännöstieteen yliopisto-opintojen suorittamista tietyin edellytyksin (Laki auktorisoiduista kääntäjistä 1231/2007, 2 luku 2 §). Auktorisoinnin myöntämisestä ja peruuttamisesta, tutkinnon hyväksymisestä ja auktorisoitujen kääntäjien toiminnan valvonnasta vastaa opetushallituksen asettama auktorisoitujen kääntäjien tutkintolautakunta (Laki auktorisoiduista kääntäjistä, 4 luku 12 §).

Auktorisoidulla kääntämisellä on erityispiirteitä, jotka erottavat sen muusta käännöstoiminnasta. Erityispiirteisiin lukeutuvat sekä kääntäjälle laissa määrätyt vastuut ja velvollisuudet että käännöksille asetetut sisällölliset ja muodolliset vaatimukset. Auktorisoidun kääntämisen ehkä keskeisin laissa mainittu vaatimus on salassapitovelvollisuus (Laki auktorisoiduista kääntäjistä 1231/2007, 5 luku 19 §). Sisällöllisistä vaatimuksista keskeisimpiä ovat käännöksen vahvistaminen ja otsikoiminen auktorisoiduksi käännökseksi, sisällöllinen ja muodollinen tarkkuus, lähtötekstin virheistä ja epäselvyyksistä huomauttaminen sekä vieraannuttava käännösstrategia (SKTL 2015). Lisäksi auktorisoidulle kääntämiselle on ominaista, että käännettävät tekstit ovat asiakirjoja (Hietanen 2005, 17; Mäntyranta & Kinnunen 2015, 219). Seuraavissa alaluvuissa käsitellään yleisesti asiakirjoja ja niiden kääntämistä. Auktorisoidun kääntämisen erityispiirteitä tarkastellaan yksityiskohtaisemmin luvussa 2.3.

2.1 Asiakirjat lähtöteksteinä

Vaikka auktorisoidut käännökset voivat käytännössä edustaa mitä tahansa tekstilajeja (Mayoral Asensio 2003, 27; SKTL 2015), suurin osa auktorisoiduista käännöksistä liittyy viranomaisasiointiin. Ne toimivat siis asiakirjoina. Asiakirja on mikä tahansa kirjallinen dokumentti, jolla on oikeudellinen todistusvoima (Fleck 1999, 231; Stolze 2012, 276; Arkistolaitos s.d.). Asiakirjalla todistetaan sosiaalisesti ja oikeudellisesti merkittäviä tapahtumia, asioita ja lausuntoja (Stolze 2014, 15), ja ne sisältävät usein erikoiskieltä (mts. 240). ”Yleensä asiakirjasta käy ilmi jokin oikeussuhde eli siinä määritellään esimerkiksi oikeuksia ja velvolli-

suuksia” (Mäntyranta & Kinnunen 2015, 221). Asiakirjat edustavat ensisijaisesti informatiivista tekstityyppiä, vaikka niillä usein myös pyritään saamaan aikaan jokin konkreettinen toiminta (Scheller-Boltz 2012, 268).

Asiakirja on aina sidottu johonkin oikeuskulttuuriin, ja oikeuskulttuurit eroavat toisistaan (Scheller-Boltz 2012, 273). Asiakirjoiksi luokitelluilla teksteillä on kuitenkin tiettyjä yhteisiä piirteitä. Scheller-Boltzin (2012, 269) mukaan kulttuurista riippumattomia asiakirjan piirteitä ovat pysyvä todistusarvo, asiakirjan antajan tunnettuus, numerointi, asiakirjan antajan tai tämän edustajan allekirjoitus, symbolit, leimat, sinetit, vesileima, laatimispäivämäärä ja laatimipaikka. Kaikki piirteet eivät esiinny kaikissa asiakirjoissa, mutta ne ovat tyypillisiä esimerkkejä asiakirjojen piirteistä (mp.). Nämä piirteet vaikuttavat kuitenkin koskevan lähinnä yleisiä asiakirjoja, sillä yksityisten asiakirjojen antaja ei ole yleisesti tunnettu, eikä yksityisissä asiakirjoissa käytetä esimerkiksi vesileimoja tai asiakirjan numerointia. Sen sijaan allekirjoitus on asiakirjan todistusvoiman kannalta keskeinen elementti. Kuten aiemmin esitetystä asiakirjan määritelmästä käy ilmi, todistusarvo on asiakirjan perustehtävä ja koskee siten kaikkia asiakirjoja.

Asiakirjoihin lukeutuvat sekä yleiset että yksityiset asiakirjat (Fleck 1999, 231; Stolze 2012, 277; Stolze 2014, 16). Yleiset asiakirjat ovat viranomaisen antamia (esim. oikeuden päätös) tai viranomaiselle toimitettuja (esim. todistus) asiakirjoja, ja yksityisiin asiakirjoihin lukeutuvat kaikki muut asiakirjat, kuten asianomaisten allekirjoittamat sopimukset (Fleck 1999, 231; Hietanen 2005, 83). Suomessa yleiset asiakirjat ovat pääsääntöisesti julkisia (Laki yleisten asiakirjain julkisuudesta 83/1951, 1 luku 1 §), ellei niitä ole määrätty salassa pidettäviksi (Laki yleisten asiakirjain julkisuudesta, 2 luku 9 §). Vaikka lähtötekstiä ei olisikaan tarkoitettu viralliseksi asiakirjaksi, sitä voidaan tarvita todisteena (Mayoral Asensio 2003; SKTL 2015), jolloin sen käännöstä käytetään viranomaisasioinnissa. Tällöin puhutaan tilapäisasiakirjoista (Hietanen 2005, 83; SKTL 2015; Mäntyranta & Kinnunen 2015, 221).

Asiakirjatyyppeiden lisäksi asiakirjat voidaan jaotella viiteen ryhmään niiden statuksen perusteella (Hietanen 2005, 87). Asiakirja voi olla alkuperäinen, jäljennös, virallisesti vahvistettu jäljennös, oikeaksi todistettu jäljennös tai oikeaksi todistamaton jäljennös. Alkuperäisen asiakirjan tunnistaa alkuperäisistä leimoista, sineteistä tai allekirjoituksista. Jäljennös voi olla esimerkiksi kopio alkuperäisestä asiakirjasta. (Mp.) Virallisesti vahvistettu jäljennös on ”asiakirjan antaneen viranomaisen tai julkisen notaarin vahvistama jäljennös alkuperäisestä asiakir-

jasta” (Hietanen 2005, 87). Oikeaksi todistettu jäljennös on sen sijaan kahden esteettömän todistajan allekirjoittama jäljennös (mp.).

Mayoral Asensio (2003, 3) luokittelee auktorisoidun kääntämisen lähdeasiakirjojen sisältämät elementit kolmeen luokkaan: rekisteröityihin (*recorded elements*), dokumentaarisiin (*documentary elements*) ja vahvistaviin elementteihin (*validating elements*). Rekisteröityihin elementteihin lukeutuvat esimerkiksi syntymätodistukset, tutkintotodistukset, testamentit ja kauppasopimukset. Dokumentaarisia elementtejä ovat muun muassa kirjeet ja lausunnot. Vahvistavat elementit ovat esimerkiksi julkisen notaarin antamia asiakirjaan tai oikeudenkäyntiin liittyviä vahvistuksia ja apostille-todistuksia. (Mp.)

2.2 Asiakirjojen kääntämisestä

Fleck (1999, 232–234) jaottelee asiakirjakääntämisen suuntaviivat neljään pääkohtaan: käännöksen tulee vastata lähdeasiakirjaa muodoltaan (*Parallelität*), käännös on merkittävä käännökseksi ja tehtävä erottamattomaksi alkuperäisestä (*Kennzeichnungspflicht als Übersetzung und der Untrennbarkeit vom Original*), ja asiakirja on käännettävä kokonaan (*Vollständigkeit*) ja sisällöllisesti oikein (*Richtigkeit*). Stolzen (2014, 16) mukaan asiakirjakääntämisen tärkeimmät kriteerit ovat sisällön kääntäminen kokonaisuudessaan (*Vollständigkeit*) ja sisällön oikeellisuus (*Richtigkeit*).

Ulkomuodon vastaavuus perustuu siihen, että käännöstä on voitava lukea rinnakkain lähdeasiakirjan kanssa. Kääntäjän tulee siis kiinnittää huomiota tekstin jäsentelyyn ja sommiteluun. Jos jonkin lähdeasiakirjan elementin toistaminen ei esimerkiksi teknisistä syistä ole mahdollista, kääntäjän on huomautettava tästä käännöksen lopussa. Samoin jos käännöksen pituus poikkeaa lähdeasiakirjan pituudesta, asiasta tulee huomauttaa. (Fleck 1999, 232.) Lähdeasiakirjan ja käännöksen sivumäärät voidaan ilmoittaa myös kääntäjän vahvistuksessa (SKTL 2015) (ks. luku 2.3.3).

Myös käännöksen erottamattomuus alkuperäisestä perustuu lähdeasiakirjan ja käännöksen rinnakkaiseen käyttöön. Esimerkiksi oikeuskäsittelyssä voidaan käyttää molempia asiakirjoja. Väärinymmärrysten välttämiseksi on tärkeää, että käännös on selkeästi merkitty käännökseksi. (Fleck 1999, 232–233.) Stolze (2014, 15–16) painottaa, että asiakirjakäännös on vain apuväline lähdeasiakirjan ymmärtämisessä, eikä sillä ole todistusvoimaa ilman lähdeasiakirjaa. Tämä ei kuitenkaan koske laillisesti päteviä käännöksiä vaan muita asiakirjakäännöksiä, jotka on nimenomaan tilattu vieraskielisen asiakirjan tulkitsemisen avuksi.

Asiakirja on yleensä käännettävä kokonaisuudessaan, sillä poistot voivat vaikuttaa asiakirjan tulkintaan esimerkiksi riita-asian käsittelyssä. Tilanteen vaatiessa asiakirja on kuitenkin mahdollista kääntää myös otteittain, jos otteittaisuus ei aiheuta väärinymmärtämisen mahdollisuutta. Tällöin kääntäjän on osoitettava, mitkä lähdeasiakirjan osat on käännetty. Lisäksi otteittaisuus on ilmaistava auktorisoidun käännöksen otsikossa ja kääntäjän vahvistuslauselkeessa. (Fleck 1999, 233; SKTL 2015.) Asiakirjan tulkinnan kannalta olennaisia osia, kuten otsikkoa, julkaisijaa, asiakirjan pätevyyttä koskevia tietoja tai allekirjoituksia ei kuitenkaan voi jättää pois otteittaisesta käännöksestä (SKTL 2015.)

Fleckin (1999, 233) mukaan kääntäjän vahvistus sisällöllisestä vastaavuudesta on sikäli pulmallinen, että se voi antaa lukijalle kuvan absoluuttisesta oikeellisuudesta, vaikka kyse on enemmänkin kohdetekstin tarkoituksen mukaisesta suhteellisesta oikeellisuudesta. Täydellistä sisällöllistä vastaavuutta ei voida taata muun muassa siksi, että oikeudelliset ja viranomais-toiminnan käsitteet ovat kulttuurisidonnaisia. Kulttuurisidonnaisten termien tapauksessa sekä käännöslainat että kohdekulttuurin mukaiset funktionaaliset vastineet voivat johtaa väärinymmärryksiin. (Mp.) Fleckin (mp.) mukaan alkuperäiset lähdekulttuurisidonnaiset termit tulisi säilyttää sellaisenaan käännöksessä ja kohdekielisiä vastineita käyttää selventävänä lisätietona esimerkiksi sulkeissa. *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohejeissa* (SKTL 2015) neuvotaan käyttämään sanasanaista (ks. luku 7.4) vastinetta ja selittämään käsitettä erillisessä huomautuksessa. Käsitteet saavat merkityksensä sijoittumisestaan kieli- ja kulttuurisidonnaisiin käsitejärjestelmiin, ja käsitteiden välisten yhteyksien tuominen esille käännöksessä on vaikeaa, joskus jopa mahdotonta. Tästä syystä käsitteiden selittäminen tarkemmin erillisessä huomautuksessa on usein tarpeellista. (Fleck 1999, 234.)

Asiakirjojen kääntämiseen liittyy monenlaisia tyypillisiä käännösongelmia, joita ovat eritelleet esimerkiksi Schafranek (2001) ja Stolze (2014). Schafranek (2011, 117–125) tarjoaa kieliparikohtaisia käännösratkaisuehdotuksia muun muassa instituutioiden, viranomaisten, oikeusnormien ja asiakirjatyyppeiden nimien sekä titteleiden kääntämiseen ja erinäisiin kieliopillisiin käännösongelmiin. Stolze (2014) sen sijaan käsittelee asiakirjojen tekstilajikohtaisia piirteitä (283–336) sekä erityisesti koulutukseen ja talouselämään liittyvien termien kääntämistä (111–236) saksan, englannin, italian ja ranskan kielten välillä. Sekä Schafranekin että Stolzen ehdottamat ratkaisut vaativat lähtötekstistä poikkeamista esimerkiksi käyttämällä vastineina ylä- ja alakäsitteitä tai kohdekulttuurissa tuttuja lähivastineita, tekemällä poistoja tai soveltamalla kohdekulttuurin tekstilajikonventioita. Koska tällaiset muutokset eivät kuitenkaan ole auktorisoiduissa käännöksissä hyväksytyjä, auktorisoidut kääntäjät joutuvat seuraamaan

tarkkuuden vaatimusta ja vieraannuttavaa käännösstrategiaa (ks. luku 2.3.5) jopa asiakirjan käytettävyyden kustannuksella. Vaikka *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteet* sisältävät neuvoja yleisimpien käännösongelmien ratkaisemiseen, niissä ei oteta kantaa kieliparikohtaisiin ongelmiin. Auktorisoiduille käännöksille tyypillisten kieliparikohtaisten ratkaisujen kokoaminen voisi kuitenkin olla hyödyllistä käännösten laadun tasaamisen ja käännösprosessin sujuvuuden kannalta.

2.3 Auktorisoidun kääntämisen erityispiirteitä

Auktorisoitu kääntäminen on muihin kääntämisen lajeihin verrattuna pitkälle määriteltyä toimintaa (Mayoral Asensio 2003, 4). Käännöksen tarkoitus ja suhde lähtötekstiin on tarkoin määritelty, mikä helpottaa kääntäjän toimintaa. Auktorisoidun kääntäjän rooli asiantuntijana ja käännöksestään vastuullisena toimijana on kirjattu lakiin. Käännösten vastaanottajat ovat pääsääntöisesti oikeudellisten ja hallinnollisten elinten edustajia ja käännettävät tekstit asiakirjoja, joita tarvitaan toisessa kieli- ja kulttuuriympäristössä. (Mp.) Tässä luvussa käsitellään auktorisoidun kääntämisen keskeisimpiä erityispiirteitä.

2.3.1 Kääntäjän vastuu ja etiikka

Kääntäjä on aina vastuussa käännöksestään, mutta auktorisoidulla kääntäjällä on erityinen vastuu käännöksestään ja sen oikeusvaikutuksista (Stolze 2014, 239). Auktorisoidun kääntäjän erityisvastuuseen viittaa myös se, että toiminnasta säädetään laissa. ”Auktorisoidun kääntäjän toiminta on aina sidoksissa jonkun yksilön tai jonkin yhteisön juridisiin oikeuksiin tai velvollisuuksiin. Yleisemmin ilmaistuna on kysymys yksilön tai yhteisön oikeusturvasta.“ (Mäntyranta & Kinnunen 2015, 230.) Haagin yleissopimuksen (ks. luku 3.1.3) seurauksena käännöksen sisältöä ei enää tarkisteta kohdevaltiossa, vaan se hyväksytään sellaisenaan. Auktorisoitu kääntäjä siis vastaa yksin käännöksensä oikeellisuudesta. (Hietanen 2005, 80).

Koska auktorisoitu kääntäjä vahvistaa käännösasiakirjan, hänen asemansa on verrattavissa muihin asiakirjojen vahvistamiseen oikeutettuihin tahoihin, kuten notaareihin. Sama objektiivisuuden vaatimus koskee siten myös auktorisoituja kääntäjiä. (Mayoral Asensio 2003, 10.) Tämä voi aiheuttaa ristiriitoja toimintaympäristössä, jossa osapuolet ajavat vastakkaisia etuja, mikä pätee yleensä sopimukseen ja oikeudenkäynteihin. Auktorisoidun kääntäjän tulisi pysyä objektiivisena tilanteessa, jossa osapuolet pyrkivät tulkitsemaan asiakirjoja omalta kannaltaan mahdollisimman suotuisasti. Toiminnan etiikka tulisi siis asettaa esimerkiksi toimeksiantajan toiveiden edelle. (Mts. 9–11.)

Hietasen (2005, 115) mukaan auktorisoidulla kääntäjällä on moraalinen, ammattieettinen, taloudellinen ja juridinen vastuu käännoistyöstään. Pym (2012, 76–81) taas jakaa kääntäjän vastuun vastuuseen lähtötekstiä kohtaan (*responsibility to the matter*), vastuuseen asiakasta kohtaan (*responsibility to the client*) ja vastuuseen ammattikuntaa kohtaan (*responsibility to the profession*). Kuten edellisessä kappaleessa todetaan, auktorisoidun kääntämisen tapauksessa vastuu asiakasta kohtaan on rajallinen. Sen sijaan vastuu lähtötekstiä kohtaan on ehdoton vaatimus, mikä tulee esiin myös auktorisoidun kääntämisen ohjeissa (ks. SKTL 2015). Vastuu ammattikuntaa kohtaan tarkoittaa sitä, että yksittäisen kääntäjän tekemät ratkaisut edustavat koko ammattikuntaa (Pym 2012, 80). Esimerkiksi auktorisoidun käännöksen laatu antaa vastaanottajalle jonkinlaisen kuvan auktorisoiduista kääntäjistä ammattikuntana. Hyvällä auktorisoidun kääntämisen ohjeistuksella voidaan sitä kautta osittain vaikuttaa myös auktorisoiduista kääntäjistä muodostettaviin käsityksiin.

Käännösprosessin ensimmäinen ja hyvin olennainen eettinen kysymys liittyy toimeksiannon vastaanottamiseen. Kääntäjä on siis vastuussa päätöksestä kääntää tai olla kääntämättä (Pym 2012, 103). Tässä päätöksessä tulisi ottaa huomioon ajankohta, toimeksiantaja ja vallitsevat olosuhteet (mp.). Käännöstehtävän vastaanottamiseen liittyy ensinnäkin jääviys. Tämä tarkoittaa sitä, että kääntäjän ei tulisi ottaa vastaan toimeksiantoa lähisukulaiselta tai henkilöltä, jonka kanssa tällä on joko läheiset tai riitaiset välit tai yhteisiä taloudellisia intressejä (Mäntyranta & Kinnunen 2015, 226). Toinen peruste toimeksiannon hylkäämiseen on kääntäjän tietojen tai taitojen riittämättömyys käännöstehtävän suorittamiseen (mp.; Gouadec 2007, 242). Asiakkaalla on oikeus laadukkaaseen käännökseen, ja siksi kääntäjän tulisi antaa kokeneemman tai tehtävään muuten sopivamman kääntäjän suorittaa toimeksianto, jonka hän kokee itselleen liian vaativaksi. Kolmas ja erityisesti auktorisoitua kääntämistä koskeva perustelu toimeksiannon hylkäämiselle on se, että kääntäjä kokee toimeksiannossa olevan jotakin hämärää (Mäntyranta & Kinnunen 2015, 226). Jos kääntäjä ei voi olla varma lähdeasiakirjan luotettavuudesta tai sen käyttötarkoituksesta, hän voi syyllistyä esimerkiksi asiakirjan väärentämiseen (Hietanen 2005, 87). Jos käännöstä on tarkoitus käyttää rikollisessa toiminnassa, kääntäjä voi syyllistyä myös rikoksessa avustamiseen (Mayoral Asensio 2003, 43). Epäselvissä tapauksissa kääntäjän voi siis olla viisainta olla ottamatta toimeksiantoa vastaan.

2.3.2 Salassapitovelvollisuus

Kansainvälinen kääntäjien järjestö Fédération Internationale des Traducteurs eli FIT (1994) ja SKTL (SKTL 1 s. d.) liittävät eettisissä ohjeissaan salassapitovelvollisuuden kaikkeen kääntä-

miseen, mutta vain auktorisoitu kääntäjä on lain mukaan sidottu siihen. Laissa auktorisoiduista kääntäjistä (5 luku 19 §) säädetään, että ”auktorisoitu kääntäjä ei saa luvattomasti ilmaista sivulliselle eikä käyttää omaksi hyödykseen, mitä hän tässä tehtävässään on saanut tietoonsa”. Auktorisoidun kääntäjän salassapitovelvollisuuden toteuttamiseksi ei riitä, että työtehtävistä ei kerro sivullisille, vaan salassapitovelvollisuus on otettava huomioon esimerkiksi tiedonhaussa. Jos kääntäjän täytyy esimerkiksi konsultoida asiantuntijaa, hänen on varottava paljastamasta toimeksiannosta liikaa. (Mäntyranta & Kinnunen 2015, 225.) Samoin tietokoneen sivuhistoria voi paljastaa ulkopuoliselle salassapitovelvollisuuden alaisia tietoja. Myös asiakirjojen säilyttämisessä on oltava huolellinen: sivullisilla ei tulisi olla mahdollisuutta päästä käsiksi elektronisiin eikä paperisiin lähtöteksteihin eikä niiden laillisesti päteviin käännöksiin (mts. 226).

2.3.3 Käännöksen otsikointi, kommentointi ja vahvistaminen

Toisin kuin monissa muissa käännöksissä, auktorisoiduissa käännöksissä kääntäjä ja se, että teksti on käännös, on konkreettisesti näkyvissä. *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohjeiden* (SKTL 2015) mukaan käännösasiakirja otsikoidaan auktorisoidun kääntäjän laatimaksi käännökseksi ”lukemisen, tulkitsemisen ja käyttämisen helpottamiseksi”. Lukijalle on siis alusta lähtien selvää, että kyse on käännöksestä. Otsikkoon voidaan sisällyttää myös tiedot asiakirjan alkuperämaasta ja lähdekielestä (SKTL 2015) (esim. *Auktorisoidun kääntäjän laatima laillisesti pätevä käännös saksankielisestä Saksassa annetusta asiakirjasta “Zeugnis”*).

Otsikon lisäksi laillisesti pätevä käännös voi sisältää kääntäjän huomautuksia. *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohjeiden* (SKTL 2015) mukaan huomautus on pakollinen esimerkiksi silloin, kun on syytä epäillä asiakirjan luotettavuutta tai kun asiakirja sisältää lukukelvottomia kohtia, joita kääntäjä ei pysty selvittämään (ks. tarkemmin luku 8.3). ”Välttämättömiksi katsottavien huomautusten tarkoitus on estää tai vaikeuttaa asiakirjojen pesua, täsmentää käännösprosessiin liittyviä vastuita ja menettelyjä ja suojata kääntäjää hänen ammatitaitoonsa kohdistuvilta epäilyiltä” (SKTL 2015). Pakollisten huomautusten lisäksi kääntäjä voi tarvittaessa lisätä käännökseen huomautuksia, joissa selitetään esimerkiksi lähdeasiakirjan kulttuurisidonnaisia käsitteitä vastaanottajalle (mp.).

Lopuksi auktorisoidun kääntäjän on vahvistettava käännöksen sisällöllinen vastaavuus vahvistuslausekkeella (SKTL 2015). Kääntäjän vahvistukseen sisältyy vahvistuslausekkeen lisäksi käännöksen antopaikka ja päiväys, kääntäjän nimi, työnimike (esim. *auktorisoitu kääntäjä saksan kielestä suomen kieleen*) ja allekirjoitus sekä maininta laista auktorisoiduista kääntäjis-

tä. Vahvistukseen sisällytetään myös maininta käännöksen mahdollisesta otteittaisuudesta tai lähdeasiakirjaan sisältyvästä apostille-todistuksesta. Lisäksi vahvistukseen voidaan sisällyttää esimerkiksi lisätietoa lähdeasiakirjasta, auktorisoidun kääntäjän yhteystiedot tai leima. (SKTL 2015.) Auktorisoidun kääntäjän vahvistus voi olla esimerkiksi seuraavanlainen:

Vahvistan, että yllä oleva käännös vastaa sisällöltään minulle esitettyä saksankielistä asiakirjaa ”Zeugnis”. Lähdeasiakirjaan on liitetty apostille-todistus.

Tampereella 1.10.2016
[kääntäjän allekirjoitus]
[kääntäjän nimi]
auktorisoitu kääntäjä saksan kielestä suomen kieleen
Laki auktorisoiduista kääntäjistä (1231/2007)

Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteiden (SKTL 2015) mukaan vahvistus on olennainen osa käännöstä, sillä se tekee siitä laillisesti pätevän. Laissa auktorisoiduista kääntäjistä (1231/2007) tai Valtioneuvoston asetuksessa auktorisoiduista kääntäjistä (1232/2007) käännöksen vahvistamisesta tai allekirjoittamisesta ei kuitenkaan mainita mitään. Laissa auktorisoiduista kääntäjistä (1231/2007, 2 luku 6 §) käännöksen pätevydestä todetaan vain, että ”Auktorisoidun kääntäjän tekemä käännös on laillisesti pätevä, jollei sitä näytetä virheelliseksi.” Koska *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteet* eivät ole oikeudellisesti sitovat, voidaan laillisesti pätevänä käännöksenä pitää myös sellaista käännöstä, josta vahvistus puuttuu? Ehkä voidaan pitää itsestäänselvyytenä, että tarvitaan vähintään kääntäjän nimi ja allekirjoitus todentamaan, että käännös on auktorisoidun kääntäjän tekemä. Tuskin moni käännösasiakirjan vastaanottaja edes hyväksyisi vahvistamatonta asiakirjaa. Joka tapauksessa laillisesti sitova ohjeistus näin keskeisestä käännöksen pätevyteen liittyvästä seikasta voisi olla tarpeen.

2.3.4 Sisällön ja ulkoasun vastaavuuden vaatimus

Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteiden (SKTL 2015) mukaan ”lähdeasiakirjaa on noudatettava kaikilta osin tarkasti.” Tämä koskee asiakirjan sisällön lisäksi sen ulkoasua. Auktorisoidun kääntäjän on siis pyrittävä siirtämään lähdeasiakirjan asettelu, kirjasintyyppit ja tekstin muotoilut sellaisenaan käännökseen (SKTL 2015). Tekstin lisäksi käännökseen on sisällytettävä myös muut merkinnät, kuten yliviivaukset, sinetit, leimat ja lomakkeiden rastit (Fleck 1999, 232; SKTL 2015). Jopa lomakkeissa esiintyvät tyhjät kohdat on tuotava ilmi esimerkiksi kirjoittamalla sarakkeeseen ”[tyhjä]” (Fleck 1999, 232; SKTL 2015). Käsin tehdyistä merkinnöistä ja muista huomiota herättävistä seikoista on kirjoitettava huomautus (Fleck 1999, 232; SKTL 2015).

Kuten aiemmin on todettu, asiakirjat liittyvät aina johonkin oikeuskulttuuriin, ja oikeuskulttuurit ovat erilaisia. Oikeudelliset termit ja käsitejärjestelmät ovat nekin kulttuurisidonnaisia (Stolze 2014, 268), joten suorien vastineiden sijaan kääntäjä joutuu usein käyttämään selityksiä ja huomautuksia (mts. 270). Siitä huolimatta käsitteiden välisiä suhteita voi olla vaikeaa, jopa mahdotonta selvittää kohdekielellä täysin lähtötekstin merkitystä vastaavasti (mts. 269). Auktorisoidun käännöksen sisällöllinen vastaavuus on siten ulkoasun vastaavuutta vaikeampi toteuttaa.

2.3.5 Vieraannuttava käännösstrategia

Laillisesti pätevien käännösten laatimisohjeiden (SKTL 2015) mukaan ”käännöstä ei saa muokata kohdekielisen lukijan odotusten suuntaisesti eli ns. kotouttava kääntäminen ei tule kysymykseen”. Kotouttava kääntäminen on vieraan tekstin sulauttamista kohdekielen ja -kulttuurin arvojen mukaiseksi (Venuti 1997, 20; Robinson 1997, 116). Vieraannuttava käännös sen sijaan säilyttää merkittävän osan lähtötekstin vieraudesta (Venuti 1997, 20; Robinson 1997, 117). Venutin (1997, 5) mukaan kotouttava käännös voi olla lukijan näkökulmasta niin tavanomainen ja sujuva, että sitä ei tunnisteta käännökseksi.

Lähtötekstiuskollisuuden vaatimus perustuu aiemmin esiteltyihin asiakirjojen käyttöä koskeviin vaatimuksiin. Vieraannuttavan strategian perusteena on se, että käännösasiakirja ei saa olla sekoitettavissa alkuperäiseen (SKTL 2015). Esimerkiksi lähtökulttuurin termien kotouttava kääntäminen aiheuttaisi väärinymmärryksiä, mistä syystä esimerkiksi tutkintonimikkeet sekä viranomaisten ja oikeuslaitosten nimet jätetään käännöksiin lähdekielellä, ja selittävä vastine lisätään tarvittaessa nimen perään sulkeisiin tai kääntäjän huomautukseen (mp.). *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohjeissa* (mp.) vieraannuttava käännösstrategia onkin sijoitettu otsikon ”Auktorisoidun kääntäjän työn peruseriaate” alle, mikä osoittaa vieraannuttavan käännösstrategian keskeisyyden ja ehdottomuuden auktorisoidussa kääntämisessä.

2.3.6 Suhtautuminen lähtötekstin virheisiin

Yleensä asiategstejä käännettäessä on hyväksyttävää korjata lähtötekstissä esiintyviä kirjoitusvirheitä ja käsitteellisiä epäselvyyksiä kohdetekstin luettavuuden parantamiseksi (Schmitt 1999, 148). Esimerkiksi luvuissa ja yksiköissä on usein virheitä, jotka kääntäjän voidaan jopa olettaa korjaavan tietojensa ja yleissivistyksensä pohjalta (Schmitt 1999, 149). Laillisesti pätevien käännösten lähtöteksteissä virheillä voi kuitenkin olla oikeudellinen merkitys, jolloin niitä ei voida sivuuttaa käännöksissä.

Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteiden (SKTL 2015) mukaan kääntäjä ei saa korjata lähdeasiakirjassa olevaa sisällöllistä virhettä. Asiakirjan tulkintaan vaikuttava virhe voidaan tuoda esille käännöksessä kommentoimalla sitä. Tämä koskee yksittäisen virheen lisäksi esimerkiksi sisällön epäjohdonmukaisuutta. Asiakirjan käytön kannalta merkityksettömiä lyöntivirheitä ei kuitenkaan ole tarpeen kommentoida, vaan ne voidaan tilanteen mukaan jättää huomiotta. Sen sijaan jos kirjoitusvirheitä on runsaasti, niiden voidaan katsoa heikentävän asiakirjan luotettavuutta, jolloin kääntäjän huomautus on tarpeellinen. (Mp.) Joskus kääntäjän voi olla vaikea arvioida kirjoitusvirheen merkitystä, jolloin virheen kommentoiminen on turvallisin ratkaisu. *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteissa* (mp.) neuvotaankin teemmään huomautus kaikissa epäselvissä tapauksissa.

3 Auktorisoidun kääntämisen sääntely ja ohjeistus

Yleiselle käännöstoiminnalle ei ole olemassa sitovia sääntöjä, mutta käännösalan yhdistykset ovat luoneet käännöstoiminnalle eettisiä suuntaviivoja. Kansainvälinen kääntäjien järjestö FIT (1994) on julkaissut kääntäjän peruskirjan (*Translator's charter*), jossa otetaan kantaa kääntäjien velvollisuuksiin, oikeuksiin, taloudelliseen ja sosiaaliseen asemaan sekä ammatillisiin yhdistyksiin. Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto on vuorostaan julkaissut viisikohtaisen eettisen säännösten ”kääntäjäammattikunnan aseman ja arvostuksen turvaamiseksi” (SKTL 1 s. d.).

Auktorisoitua kääntämistä sen sijaan säännellään myös laissa. Säännökset vaihtelevat valtioittain, mutta käännösalan toimijoiden ohjeistuksissa on paljon yhtäläisyyksiä. Esimerkiksi Saksan kääntäjien ja tulkkien liiton (*Bundesverband der Dolmetscher und Übersetzer*) ohjeet (ks. BDÜ 2004) sekä Hampurin osavaltion antamat ja koko Saksan alueella käytössä olevat (Hietanen 2005, 92) ohjeet (ks. Hamburg 2010) muistuttavat suurilta osin SKTL:n antamia ohjeita. Koska tässä tutkielmassa käsitellään auktorisoidun kääntämisen sääntelyä ja ohjeistusta Suomessa, muiden maiden käytännöt jätetään huomiotta. Eri maiden auktorisointijärjestelmiä ovat vertailleet ainakin Hietanen (2005) sekä Vigier, Klein ja Festinger (2013).

Seuraavissa alaluvuissa käsitellään ensin auktorisoidun kääntämisen sääntelyä Suomen lainsäädännössä (luku 3.1) ja sitten Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton suosituksenomaisia ohjeita auktorisoiduille kääntäjille (luku 3.2).

3.1 Auktorisoidun kääntämisen lainsäädäntö

Auktorisoitua kääntämistä säädellään laissa auktorisoiduista kääntäjistä (1231/2007) ja valtioneuvoston asetuksessa auktorisoiduista kääntäjistä (1232/2007). Lisäksi yleissopimus ulkomaisten yleisten asiakirjojen laillistamisvaatimuksen poistamisesta (46/1985) (jäljempänä Haagin yleissopimus) koskee auktorisoitua kääntämistä Suomessa. Näiden lisäksi auktorisoidun kääntäjän on otettava huomioon myös muita Suomen lakeja, jotka sivuavat auktorisoitua kääntämistä. Näitä lakeja käsitellään seuraavissa alaluvuissa.

Vuoteen 2007 saakka oli voimassa Laki virallisista kääntäjistä (1148/1988), jonka aikana käytettiin termejä *virallinen kääntäjä* ja *virallinen käännös*. Nämä termit tulevat esiin aineiston analyysissä (ks. luku 8.1). Tässä tutkielmassa keskitytään kuitenkin voimassa oleviin lakeihin ja säädöksiin. Suomen auktorisointijärjestelmän kehitystä ennen lakia auktorisoiduista kääntäjistä on väitöskirjassaan käsitellyt Hietanen (2005).

3.1.1 Laki auktorisoiduista kääntäjistä

Laissa auktorisoiduista kääntäjistä (1231/2007) (jäljempänä LAK) säädetään auktorisoidun kääntämisen peruspilareista, kuten auktorisointimenettelystä, käännöksen pätevyydestä, kääntäjän salassapitovelvollisuudesta, tutkinnosta ja tutkintojärjestelmästä. Laissa määritellään, kuka voidaan hyväksyä auktorisoiduksi kääntäjäksi ja millä edellytyksillä auktorisointi voidaan myöntää (LAK, 2 luku 2 §). Auktorisointi myönnetään viideksi vuodeksi, ja se voidaan uusua aina viideksi vuodeksi kerrallaan auktorisoidun kääntäjän hakemuksesta (LAK, 2 luku 3 §). Auktorisointi voidaan myös peruuttaa, ”jos kääntäjä ei enää täytä tässä laissa säädettyjä edellytyksiä tai jos hän on muutoin toiminnallaan osoittanut olevansa ilmeisen sopimaton auktorisoiduksi kääntäjäksi” (LAK, 2 luku 5 §). Pykälässä käännöksen pätevyydestä säädetään, että auktorisoidun kääntäjän laatima käännös on laillisesti pätevä, ellei toisin todisteta (LAK, 2 luku 6 §). Tämä asettaa pohjan auktorisoidun kääntäjän toimivallalle. Kääntäjän toiminnan kannalta tärkeitä säännöksiä ovat lisäksi se, että auktorisoidun kääntäjän nimikettä saa käyttää vain auktorisoitu kääntäjä (LAK, 5 luku 18 §) ja se, että auktorisoitu kääntäjä on salassapitovelvollinen (LAK, 5 luku 19 §). Auktorisoidun kääntäjän nimikkeen väärinkäyttämisestä säädetään sakkorangaistus, ja salassapitovelvollisuuden rikkomisen rankaisemisessa noudatetaan rikoslakia (LAK, 5 luku 23 §).

Laissa auktorisoiduista kääntäjistä säädetään myös siitä, mitä taitoja auktorisoidun kääntäjän tutkinnossa testataan (LAK, 3 luku 7 §). Vastuu tutkinnon yksityiskohtaisesta sisällöstä ja tutkintokielistä annetaan opetushallitukselle ja sen alaiselle auktorisoitujen kääntäjien tutkintolautakunnalle (mp.). Lain mukaan opetushallitus vastaa tutkintojärjestelmän ylläpidosta ja kehittämisestä sekä tutkinnon järjestämisestä ja valvonnasta (LAK, 4 luku 10 §). Opetushallitus asetetaan myös pitämään yllä tutkintorekisteriä, johon tallennetaan auktorisoidun kääntäjän tutkintoon osallistuneiden tiedot ja tiedot suorituksesta (LAK, 3 luku 9 §; 5 luku 15 §). Suoritettujen tutkintojen kirjaamisen lisäksi rekisterin avulla on tarkoitus seurata tutkinnon toimivuutta (LAK, 3 luku 9 §). Tutkintoon liittyen laissa säädetään vielä tutkintolautakunnan tehtävistä (LAK, 4 luku 12 §) ja tutkinnon arvioijista (LAK, 4 luku 13 §).

3.1.2 Valtioneuvoston asetus auktorisoiduista kääntäjistä

Valtioneuvoston asetuksessa auktorisoiduista kääntäjistä (1232/2007) (jäljempänä VAAK) säädetään tarkemmin laissa mainituista seikoista, kuten auktorisoidun kääntäjän vakuutuksesta, tutkinnon järjestämisestä ja auktorisoitujen kääntäjien tutkintolautakunnan toiminnasta. Laissa esimerkiksi säädetään, että auktorisointia voi hakea auktorisoidun kääntäjän tutkinnon

suorittaneen henkilön lisäksi henkilö, joka on suorittanut ylemmän korkeakoulututkinnon, johon sisältyvät vähintään 60 opintopisteen käännöstieteen opinnot (LAK, 2 luku 2 §). Asetuksessa (VAAK, 1 §) asiaa täsmennetään kertomalla, mitä käännöstieteen opintojen tulee sisältää, jotta auktorisointi voidaan myöntää. Laissa myös mainitaan, että auktorisoidun kääntäjän on annettava auktorisoidun kääntäjän vakuutus (LAK, 2 luku 3 §), mutta vakuutuksen sisältö ja muoto esitetään vasta asetuksessa:

Minä N.N. lupaan ja vakuutan kunniani ja omantuntoni kautta, että minä auktorisoituna kääntäjänä toimiessani tunnollisesti ja parhaan kykyni mukaan suoritan minulle annetut tehtävät eikä yksityiseksi hyödykseni käytä eikä luvatta ilmaise, mitä siinä tehtävissäni saan tietooni (VAAK, 3 §).

Valtioneuvoston asetuksessa annetaan lisätietoja myös tutkintotehtävistä (VAAK, 5 §), tutkinnon järjestämisestä (VAAK, 6 §) ja hyväksymisestä (VAAK, 7 §), tutkintotodistuksen sisällöstä (VAAK, 8 §), tutkintolautakunnan kokoonpanosta (VAAK, 9 §), asioiden käsittelystä lautakunnassa (VAAK, 10 §) sekä siitä, kuka voidaan valita tutkinnon arvioijaksi (VAAK, 12 §).

3.1.3 Yleissopimus ulkomaisten yleisten asiakirjojen laillistamisvaatimuksen poistamisesta

Haagin yleissopimuksella (46/1985) on sovittu yleisten asiakirjojen laillistamisvaatimuksen poistamisesta kansainvälisessä asiakirjaliikenteessä. Sopimuksen hyväksyneiden maiden osalta asiakirjoja ei siten tarvitse enää laillistaa entiseen tapaan ulkoasiainministeriössä ja vastaanottajavaltion edustustossa, vaan asiakirjan lähettjävaltion viranomaisen antama apostilletodistus riittää asiakirjan laillistamiseksi toisessa sopimusvaltiossa (Hietanen 2005, 78–79).

Asiakirjaan liitettävällä apostille-todistuksella sen maan viranomainen, jossa asiakirja on annettu, voi todistaa asiakirjan allekirjoituksen oikeaperäisyyden, asiakirjan allekirjoittajan aseman tai asiakirjassa olevan sinetin tai leiman oikeellisuuden (Haagin yleissopimus, 3 artikla). Apostille voidaan liittää myös laillisesti pätevään käännökseen (SKTL 2015). Apostilletodistusta ei ole tarkoitus kääntää, vaan se esitetään vastaanottajavaltion viranomaiselle lähettjävaltion kielellä (Hietanen 2005, 80; SKTL 2015). Määrämuotoisen todistuksen kohdat on numeroitu, joten vastaanottaja tietää, mitä eri kohdat koskevat (Haagin yleissopimuksen liite; Hietanen 2005, 80).

Yleissopimuksen tarkoituksena on siis kansainvälisen asiakirjaliikenteen helpottaminen siten, että sopimusosapuolet hyväksyvät asiakirjan laillisesti päteväksi, jos se on todettu sellaiseksi

jossakin toisessa sopimusvaltiossa (Hietanen 2005, 80). Sopimukseen on tällä hetkellä liittynyt 81 jäsentä (HCCH s. d.). Suomi liittyi sopimukseen vuonna 1985 (Haagin yleissopimus 46/1985; Hietanen 2005, 78). Hietanen (2005, 80) mukaan ennen Haagin yleissopimusta edustustoissa voitiin varmistaa käännösten sisällöllinen oikeellisuus, mutta yleissopimuksen myötä vastuu käännöksen sisällöstä on siirtynyt kokonaan auktorisoidulle kääntäjälle.

3.1.4 Muut auktorisoituun kääntämiseen liittyvät lait

Auktorisoitua kääntämistä säätelevien lakien lisäksi auktorisoidun kääntäjän on otettava toiminnassaan huomioon yleiset lait. Auktorisoitua kääntäjää voivat koskea muun muassa säädökset avunannosta rikokseen, rikoksen salaamisesta ja vahingonteosta. (Mayoral Asensio 2003, 43.) Mäntyrannan ja Kinnusen (2015, 223) mukaan auktorisoidun kääntäjän toimintaan Suomessa vaikuttavat ”hallintolaki, hallintomenettelylaki, rikoslaki, laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta, kielilaki, ulkomaalaislaki, saamen kielilaki, pakkokeinolaki, laki rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä, laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa, esitutkintalaki sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (2010/64/EU) oikeudesta tulkkaukseen ja käännöksiin rikosoikeudellisissa menettelyissä”.

Näistä kielilaki, ulkomaalaislaki, saamen kielilaki, pakkokeinolaki, laki rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä, laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa, esitutkintalaki ja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi käsittelevät oikeutta tietyn kielen käyttämiseen viranomaisasioinnissa tai tulkin ja kääntäjän käyttöä viranomaisasioinnissa. Ne siis liittyvät auktorisoituun kääntämiseen muun muassa lisäämällä ja määrittämällä käännöstoimeksiantoja, mutta eivät varsinaisesti vaikuta auktorisoidun käännöksen laatimiseen, koska auktorisoitu kääntäjä ei ole vastuussa näiden oikeuksien toteutumisesta. Hallintomenettelylaki taas on kumottu vuoden 2003 hallintolaila (Hallintomenettelylaki 598/1982). Sen sijaan laissa viranomaisten toiminnan julkisuudesta, hallintolaisissa ja rikoslaisissa on suoraan auktorisoitua käännöstoimintaa koskevia säännöksiä.

Laissa viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999) (jäljempänä LVTJ) säädetään muun muassa asiakirjojen julkisuudesta ja salassa pidettävistä asiakirjoista. Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta rinnastaa viranomaisiin myös muita tahoja, ja laki koskee muun muassa ”tiettyä tehtävää itsenäisesti hoitamaan asetettuja lautakuntia, neuvottelukuntia, komiteoita, toimikuntia, työryhmiä, toimitusmiehiä ja kunnan ja kuntayhtymän tilintarkastajia sekä muita niihin verrattavia toimielimiä” (LVTJ, 1 luku 4 §). Auktorisoitu kääntäjä voidaan rinnastaa

viranomaiseen, koska hän hoitaa julkista hallintotehtävää todistaessaan oikeaksi käännöksen, jota käytetään hallinnollisessa tai oikeudellisessa menettelyssä (Hietanen 2005, 94). Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta koskee yhtä lailla tällaisia julkista tehtävää hoitavia tahoja, joten lain säännökset muun muassa asiakirjojen säilytyksestä (LVTJ, 5 luku 18 §), asiakirjasalaisuudesta (LVTJ, 6 luku 22 §) ja salassapidosta poikkeamisesta (LVTJ, 7 luku) koskevat myös auktorisoitua kääntäjää.

Auktorisoidun kääntäjän viranomaiseen rinnastamisen seurauksena häntä koskevat myös hallintolain (434/2003) (jäljempänä HL) säädökset. Esimerkiksi viranomaisen velvollisuus antaa hallintoasian hoitamiseen liittyvää neuvontaa (HL, 2 luku 8 §) voidaan rinnastaa auktorisoidun kääntäjän velvollisuuteen tiedottaa asiakastaan esimerkiksi apostille-todistuksen tarpeellisuudesta. Auktorisoitua kääntäjää koskee myös esimerkiksi velvollisuus hankkia asian ratkaisemiseksi tarpeelliset tiedot (HL, 6 luku 31 §). Lisäksi hallintolaissa säädetään erikseen kääntäjän esteellisyydestä: ”Tulkkina tai kääntäjänä ei saa käyttää henkilöä, joka on sellaisessa suhteessa asianosaiseen tai asiaan, että hänen luotettavuutensa voi tästä syystä vaarantua” (HL, 11 luku 65 §).

Rikoslaki (39/1889) (jäljempänä RL) koskee auktorisoitua kääntäjää siinä missä ketä tahansa Suomen kansalaista, mutta koska julkista tehtävää hoitava kääntäjä rinnastetaan viranomaiseen, rangaistuksena rikoksesta voi yleisen rangaistuksen lisäksi olla viraltapano (RL, 2 luku 10 §) eli auktorisoidun kääntäjän tapauksessa toimiluvan menettäminen. Rikoslaisissa on paljon auktorisoitua kääntäjää koskevia säännöksiä. Salassapitovelvollisuuteen liittyy pykälä turvallisuussalaisuuden paljastamisesta, jonka mukaan salassa pidettävän tiedon paljastamisesta annetaan kovempi rangaistus, jos tieto liittyy Suomen ulkoiseen turvallisuuteen (RL, 12 luku 7 §). Todistusaineiston vääristelemisestä tuomitaan henkilö, joka ”antaa perättömäksi tai vääristellyksi tietämänsä todisteen käytettäväksi – – tuomioistuimessa tai rikosasian esitutkinnassa” (RL, 15 luku 7 §). Auktorisoitua kääntäjää voi koskea myös pykälä törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämisestä (RL, 15 luku 10 §), jos asiakirjasta käy ilmi törkeä rikos, eikä auktorisoitu kääntäjä ilmoita siitä viranomaiselle. Rikoslaisissa kielletään järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen (RL, 17 luku 1 a §), joksi voidaan laskea myös esimerkiksi se, että kääntäjä kääntää rikollisryhmän toiminnassa käytettäviä asiakirjoja. Myös asiakirjan väärentäminen on rikos (RL, 33 luku 1 §). Kuten aiemmin on todettu, auktorisoitu kääntäjä voi syyllistyä asiakirjan väärentämiseen jopa vahingossa, jos hän erehtyy luulemaan kopiota alkuperäiseksi. Virkarikoksista (RL, 40 luku) auktorisoitua kääntäjää voivat koskea lahjuksen ottaminen, virkasalaisuuden rikkominen, virka-aseman väärinkäyttäminen ja virkavelvolli-

suuden rikkominen. Näiden esimerkkien lisäksi auktorisoitu kääntäjä voi syyllistyä lähes missä tahansa rikoksessa avustamiseen kääntämällä asiakirjoja, joita käytetään apuna rikoksen teossa tai suunnittelussa.

3.2 Ammattikunnan ohjeet auktorisoiduille kääntäjille

Auktorisoidun kääntämisen ohjeita on Suomessa antanut ainoastaan Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto. *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohjeissa* (SKTL 2009 & 2015) annetaan tietoa kansainvälisen asiakirjaliikenteen käytännöistä, laillisesti pätevien käännösten ulkoisista vaatimuksista, tarkkuusvaatimuksista ja käytännön toimista, kuten käännöksen leimaamisesta ja sivunumeroinnista. Kieliparikohtaisiin käännösongelmiin ohjeissa ei oteta kantaa. (Vuorinen 2016.) Tässä luvussa esitellään lyhyesti vuonna 2009 julkaistut ohjeet (luku 3.2.1) ja niiden uudistettu, vuonna 2015 julkaistu versio (luku 3.2.2).

3.2.1 Laillisesti pätevien käännösten laatimisohjeet (2009)

Vuonna 2009 SKTL julkaisi ensimmäisen kerran *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohjeet*. Dokumentti on kuuden sivun pituinen ja PDF-muotoinen, ja se on jaoteltu osiin eritasoisilla väliotsikoilla. Ensin ohjeissa kerrotaan ”perusasioita laillisesti pätevän käännöksen laatimisesta”. Tämän otsikon alle on listattu tietoa esteellisyydestä, vastuusta, lähdeasiakirjan statuksesta, käännöksen laillisuudesta ja apostille-todistuksesta.

Varsinaiset ohjeet käännösongelmien ratkaisemiseksi on listattu kahden otsikon alle, jotka ovat *Yleisiä ongelmia* ja *Yksittäisiä ongelmia*. Ohjeiden mukaan yleisiä ongelmia ovat

- sisällön ja ulkoasun vastaavuus
- käännöksen nimeäminen
- kääntäjän huomautukset
- käännöksen vahvistaminen.

Yksittäisiksi ongelmiksi on luokiteltu

- nimet
- todistukset, diplomit ja vastaavat dokumentit
- käsitteet ja termit, joille ei ole suoranaista tai yksiselitteistä vastinetta
- lyhenteet
- luvut ja päiväykset, puhelinnumerot ja osoitteet

- leimamerkit, virkasinetit, leimat ja allekirjoitukset
- lähdeasiakirjan virheet ja puutteet
- kieli tai käännössuunta, johon kääntäjällä ei ole oikeuksia.

3.2.2 Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteet (2015)

Vuonna 2015 julkaistu ja tuorein *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteet* on 15 sivun mittainen PDF-muotoinen dokumentti, jossa on kansilehti ja yhden sivun mittainen sisällysluettelo. Itse ohjeiden pituus on siis 13 sivua. Ohjeesta on olemassa myös viikkokokoinen painettu versio, jota on jaettu kääntäjille ainakin SKTL:n tapahtumissa. Tässä tutkielmassa keskitytään kuitenkin verkkoversioon, koska se on kaikkien saatavilla.

Ohjeet on jaettu temaattisesti seitsemään lukuun, jotka ovat

1. Auktorisoituna kääntäjänä toimiminen
2. Lähdeasiakirja ja sen laillisesti pätevä käännös
3. Asiakirjan laillistaminen kansainvälisessä asiakirjaliikenteessä
4. Käännöksen ulkoasu
5. Yksittäisiä ohjeita
6. Kääntäjän huomautukset
7. Lisätiedot.

Kukin luku viimeistä kohtaa lukuun ottamatta on jaoteltu pienempiin kokonaisuuksiin alaotsikoilla, joita on neljästä yhdeksään.

Ohjeiden ensimmäinen luku sisältää yleistä tietoa auktorisoituna kääntäjänä toimimisesta. Tämä tieto on auktorisoiduille kääntäjille pääosin ennestään tuttua, mutta Vuorisen (2016) mukaan se onkin suunnattu myös asiakkaille: auktorisoitu kääntäjä voi tarpeen tullen viitata ohjeeseen perustellessaan toimintaansa asiakkaalle. Muut luvut sisältävät kääntäjille suunnattuja tarkempia ohjeita. Ohjeiden sisältöä on käsitelty tarkemmin luvussa 2. Sisällön kattavuutta ja muita käytettävyyden osatekijöitä arvioidaan luvussa 7, ja yksityiskohtaiset kääntämisohteet esitellään kohta kohdalta luvussa 8.

3.2.3 Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteiden kehitys

Vuoden 2009 ohjeiden kehittäminen nähtiin tarpeelliseksi, koska ne olivat osittain vanhentuneet, epä johdonmukaiset ja liian suppeat (Vuorinen 2016). Ohjeet laadittiin työryhmässä, joka

koostui käännösalan ammattilaisista ja tutkijoista sekä opetushallituksen ja auktorisoitujen kääntäjien tutkintolautakunnan edustajista. Ohjeiden on tarkoitus edustaa ammattikunnan konsensusta. (Vuorinen 2016.)

Vuonna 2015 julkaistut ohjeet ovat laajemmat ja jäsennellymmät kuin vuonna 2009 julkaistut ohjeet. Aiemmissa ohjeissa ei esimerkiksi ollut sisällysluetteloa. Kuten ohjeiden pituudesta voi päätellä, uusissa ohjeissa käsitellään enemmän asioita kuin vanhoissa. Täysin uutta tietoa vanhoihin ohjeisiin verrattuna on esimerkiksi asiakirjan luotettavuutta heikentävistä seikoista ja opintojen mittayksiköistä. Suurinta osaa uusien ohjeiden aiheista on käsitelty vanhoissakin ohjeissa, mutta uusissa ohjeissa asioita käsitellään tarkemmin ja käännösongelmista annetaan konkreettisia esimerkkejä. Käännöksen nimeämisestä ja vahvistamisesta annetaan malliesimerkit, ja monilehtisten asiakirjojen leimaamisesta on kuvalliset ohjeet.

Ohjeissa on kuitenkin myös sisällöllisiä eroja vanhoihin ohjeisiin verrattuna. Vanhojen ohjeiden mukaan ”vakuuslausekkeessa on ehdottomasti mainittava, minkä arvoisesta lähdeasiakirjasta käännös on laadittu” (SKTL 2009). Uusissa ohjeissa asiakirjan statuksen ilmoittamisesta ei mainita mitään, vaikka asiakirjojen eri statuksista annetaan yleistä tietoa. Vuorisen (2016) mukaan vaatimus lähdeasiakirjan statuksen ilmoittamisesta poistettiin, koska todettiin, että kääntäjällä ei ole valtuuksia tai resurssien puolesta mahdollisuutta tehdä tällaista lausuntoa luotettavasti. Toinen esimerkki ohjeiden eroavaisuudesta liittyy apostille-todistuksen kääntämiseen. Vanhoissa ohjeissa todetaan ehdottomasti, että apostille-todistusta ei ole tarkoitettu käännettäväksi, mutta uusissa ohjeissa lisätään, että apostillen voi kääntää käännöksen tilaajan toiveesta. Vanhojen ja uusien ohjeiden eroavaisuuksien vaikutus näkyy käännösasiakirjojen analyysissä luvussa 8.

4 Tekstien käytettävyyden suunnittelu

Käytettävyytutkimus on lähtöisin ihmisen ja koneen välisen vuorovaikutuksen ja erityisesti käyttöliittymien tutkimuksesta (Suojanen ym. 2012, 15–16). Käytettävyyšnäkökulmasta voidaan kuitenkin tarkastella lähes mitä tahansa inhimillistä toimintaa (mts. 16). Käännöstieteellisen käytettävyytutkimuksen painopiste on ollut käyttöohjeissa (ks. mts. 80–82, 117–118), mutta käytettävyyden periaatteita voidaan soveltaa myös esimerkiksi ruututeksteihin, jotka toimivat katsojan apuvälineenä (mts. 123). Käytettävyyssajattelu soveltuu luontevasti myös *Laillisesti pätevien käännösten laatimisoheiden* (SKTL 2015) tarkasteluun, koska ne on tarkoitettu kääntäjien apuvälineeksi heidän työssään.

Tuotteen käytettävyys on tärkeää monista syistä. Ovaskan, Aulan ja Majarannan (2005, 14) mukaan käytettävyys nopeuttaa sekä tuotteen käytön oppimista että tuotteen käyttämistä, mikä vuorostaan tehostaa työskentelyä. Käytettävyys myös vähentää käyttäjän tekemiä virheitä ja lisää tuotteen käyttömukavuutta (mp.). Nielsen (2012) huomioi, että käytettävyys voi olla jopa välttämätön edellytys tuotteen käytölle. Esimerkiksi verkkosivujen käyttäjien kynnys lähteä vaikeakäyttöiseltä sivustolta on matala (mp.). Käytettävyyden välttämättömyys voi hyvinkin päteä myös auktorisoidun kääntämisen ohjeistukseen sillä perusteella, että ohjeiden noudattaminen ei ole pakollista. Jos kääntäjä kokee ohjeiden käytön hankalaksi ja aikaa vieväksi, hän voi luopua ohjeiden käytöstä kokonaan. Hietasen (2005, 259) mukaan auktorisoidun kääntämisen ohjeiden tulisikin olla oikeudellisesti sitovia. Ohjeiden asemasta riippumatta niiden käytettävyys on auktorisoitujen kääntäjien työskentelyn kannalta tärkeää.

Tässä luvussa perehdytään käytettävyyden käsitteeseen ja tekstien käytettävyyden suunnitteluun. Luvussa 4.1 käsitellään käytettävyyttä yleisesti, luvussa 4.2 käytettävyyssajattelun soveltamista teksteihin ja luvussa 4.3 käyttäjien ja käyttökontekstin huomioimista suunnitteluprosessissa.

4.1 Käytettävyyden käsite

Nielsenin (1993, 26; 2012) käytettävyyden määritelmä on käytettävyytutkimuksen alalla yleisesti tunnettu, ja siihen viitataan toistuvasti kirjallisuudessa. Nielsenin (2012) mukaan käytettävyys on tuotteen käytön helppoutta ja käyttömukavuutta. Käytettävyys koostuu viidestä osatekijästä, jotka ovat opittavuus (*learnability*), tehokkuus (*efficiency*), muistettavuus (*memorability*), virheet (*errors*) ja tyytyväisyys (*satisfaction*) (Nielsen 1993, 26; Nielsen 2012).

Opittavuus on olennainen käytettävyyden osatekijä, koska kaikkien käyttäjien on ensin opittava käyttämään tuotetta (Nielsen 1993, 27–28). Yleensä tuotteiden käytön opetteluun ei haluta käyttää kovin paljon aikaa, joten tuotetta tulisi oppia käyttämään helposti ja nopeasti (mts. 28–29). Tuotteen käytön opittavuutta voidaan mitata ajassa: mitä lyhyemmässä ajassa käyttäjät oppivat käyttämään tuotetta, sen parempi on tuotteen opittavuus (mts. 29). Kun käyttäjä on oppinut käyttämään tuotetta, käytön tulisi olla tehokasta (mts. 30). Tehokkuutta voidaan arvioida esimerkiksi mittaamalla, kuinka kauan kokeneilla käyttäjillä kuluu aikaa tietyn tehtävän suorittamiseen (mts. 31). Opittavuuden lisäksi muistettavuus on tärkeää erityisesti sellaisille käyttäjille, jotka käyttävät tuotetta vain ajoittain. Käyttöä ei tulisi joutua opettelemaan joka kerta uudestaan. (Mp.) Myös muistettavuutta testataan ottamalla aikaa, mutta testihenkilöt ovat sellaisia, jotka eivät ole käyttäneet tuotetta vähään aikaan (mts. 32).

Itse käytön kannalta on tärkeää, että käyttäjä tekee tuotetta käyttäessään mahdollisimman vähän ja mahdollisimman vähäisiä virheitä (Nielsen 1993, 32–33). Virheellä tarkoitetaan toimintaa, jonka lopputulos eroaa suunnitellusta lopputuloksesta. Vähäiset virheet käyttäjä voi korjata nopeasti itse, kun taas kaikista vakavimpia virheitä ei voi korjata ollenkaan. (Mp.) Virheiden vakavuusajattelu perustuu käyttöliittymiin, mutta sitä voidaan soveltaa myös teksteihin. Esimerkiksi jos huonekalun kokoamisohjeessa esitetään käyttäjän tehtävät väärässä järjestyksessä, käyttäjä voi huomata virheen itse ja korjata tilanteen. Jos taas virheellinen ohje johtaa huonekalun vahingoittumiseen, on kyseessä vakava virhe.

Viimeinen käytettävyyden osatekijä on käyttäjän tyytyväisyys käyttökokemukseen eli käytön miellyttävyys, joka on sekä subjektiivista että tuotteesta riippuvaista (Nielsen 1993, 33). Viihdekäyttöön tarkoitettujen tuotteiden käytön miellyttävyys voi olla tehokkuutta tärkeämpää (mp.), kun taas työntekoon käytettävän tuotteen on oltava ensisijaisesti tehokas. Käyttäjien tyytyväisyyttä mitataan usein kysymällä käyttäjiltä, miten miellyttäväksi he kokevat tuotteen käytön. Yksittäiset vastaukset ovat subjektiivisia, mutta suuren vastausjoukon perusteella voidaan saada kokonaiskuva käytön miellyttävyydestä. (Mts. 34.) Tärkeä käytön miellyttävyyden mittari on myös käyttäjien halu käyttää tuotetta vapaaehtoisesti. Tätä voidaan arvioida sellaisten tuotteiden kohdalla, jotka on jo julkaistu ja joiden käytölle on tarjolla muitakin vaihtoehtoja. (Mts. 37.)

ISO-standardi¹ määrittelee käytettävyyden käyttäjän toiminnan tuloksellisuudeksi (*effectiveness*), tehokkuudeksi (*efficiency*) ja miellyttävyydeksi (*satisfaction*) tietyssä käyttötilanteessa tietyn tavoitteen saavuttamiseksi (Jokela 2010, 18; Suojanen ym. 2012, 19). Tuloksellisuudella tarkoitetaan sitä, missä määrin käyttäjä pääsee tavoitteisiinsa. Toiminta on tehokasta silloin, kun se ei vaadi kohtuuttomasti resursseja, kuten aikaa. Miellyttävyys sen sijaan tarkoittaa käyttäjän subjektiivista tyytyväisyyttä käyttökokemukseen. (Jokela 2010, 18.)

Standardin mukaisesti Suojanen ym. (2012, 15) määrittelevät käytettävyyden seuraavasti: ”Käytettävyys on tuotteen soveltumista tarkoitukseensa niin, että sitä voidaan käyttää tuloksellisesti, tehokkaasti ja miellyttävästi”. Nielsenin viidestä osatekijästä opittavuuden ja muistettavuuden voidaan katsoa sisältyvän tehokkuuteen, sillä ne vaikuttavat käyttöön kuluvaan aikaan. Virheet taas liittyvät tuloksellisuuteen, sillä ne vaikuttavat siihen, pääseekö käyttäjä haluamaansa lopputulokseen. Käytettävyyden määritelmät ovat siis sisällöllisesti hyvin yhteneviä, vaikka osatekijöitä on luokiteltu eri tavoin.

4.2 Tekstien käytettävyys

Tekstien analysoinnin yhteydessä käytettävyyden käsitteen käyttäminen on melko tuore ilmiö. Yleisemmin käytetään esimerkiksi luettavuuden ja ymmärrettävyyden käsitteitä. Tekstien tapauksessa luettavuus ja ymmärrettävyys voidaan lukea käytettävyyden osatekijöiksi. Siksi tässä luvussa käsitellään luettavuutta ja ymmärrettävyyttä sekä muita tekstien käytettävyyteen liittyviä käsitteitä.

Suojasen ym. (2015, 49) mukaan lukemisprosessin sujuvuuteen ja tekstin käytettävyyteen vaikuttavia tekijöitä ovat visuaalinen luettavuus (*legibility*), luettavuus (*readability*), ymmärrettävyys (*comprehensibility*) ja saavutettavuus (*accessibility*). Koska visuaalinen luettavuus ja luettavuus ovat ymmärrettävyyden osatekijöitä, ymmärrettävyyttä voidaan pitää yläkäsitteenä (mts. 50) ja näistä neljästä käsitteestä käytettävyyden kannalta tärkeimpänä (mts. 58).

Visuaalinen luettavuus (*legibility*) on minkä tahansa tekstin minimivaatimus. Visuaalisella luettavuudella tarkoitetaan sitä, että tekstistä saa selvää. Lukijan on pystyttävä erottamaan toisistaan tekstin merkit, sanat ja rivit. Visuaaliseen luettavuuteen vaikuttavia piirteitä ovat

---

¹ International Standards Organisation (ISO), 1998. ISO 9241-11. *Ergonomic requirements for office work with visual display terminals (VDTs). Part 11: Guidance on usability*. ISO, Geneva.

kirjasintyyli, kirjasimen koko, rivikorkeus ja -pituus, sivun asettelu, tiedostomuoto, sivun koko ja väri, pintarakenne ja musteen ominaisuudet. (Suojanen ym. 2015, 50.)

Luettavuus (*readability*) on yhteydessä lukijoiden odotuksiin. Tutut piirteet tekevät tekstistä helposti luettavaa. Koska eri kulttuureissa asetetaan erilaisia odotuksia eri tekstilajeille, luettavuus on myös kulttuurisidonnaista. Luettavuuteen vaikuttavia piirteitä ovat esimerkiksi sanavalinnat, virkkeiden pituus, argumentointirakenne, tekstin rytmi, siirtymät tekstin osien välillä, aktiivin ja passiivin käyttö sekä lukijasuuntautuneisuus. (Suojanen ym. 2015, 51.) Tekstien luettavuuden mittaamiseksi on kehitetty monenlaisia menetelmiä (ks. mts. 51–53). Määrälliset mittarit eivät kuitenkaan ota huomioon kaikkia luettavuuden piirteitä: esimerkiksi lyhyistä virkkeistä koostuva teksti ei ole helppolukuinen, jos se on sisällöllisesti epälooginen (mts. 52). Luettavuus on monitahoisempi ilmiö kuin joukko tekstin piirteitä. Luettavuuteen vaikuttaa myös lukijan kyky ja motivaatio lukea, joten luettavuus on tekstin soveltumista lukijansa ominaisuuksiin. Tällaista soveltuvuutta on pyritty tutkimaan esimerkiksi tekstinymmärtämistutkimuksilla, aukkot tehtävillä ja ääneenlukemistutkimuksilla. (Mts. 53.)

Koska lukemisen helppous on riippuvaista myös muista kuin tekstinsisäisistä tekijöistä, on tärkeää kiinnittää huomiota tekstin ymmärrettävyyteen (*comprehensibility*). Toisin kuin luettavuus, joka on pääosin tekstinsisäinen ominaisuus, ymmärrettävyyteen vaikuttavat tilannetekijät, tekstin sisältö ja lukijan henkilökohtaiset ominaisuudet. (Suojanen ym. 2015, 53–54.) Stolzen (2012, 229) mukaan ymmärrettävyys on riippuvaista lukijasta ja hänen ennakkotiedoistaan. Tekstin piirteillä voidaan siis vaikuttaa lukijan tekstinymmärtämisprosessiin vain osittain (mts. 230). Esimerkiksi tekstin kirjoittajan ja lukijan väliset erot voivat heikentää ymmärrettävyyttä. Kirjoittaja voi kuitenkin pyrkiä tekemään tekstistä mahdollisimman ymmärrettävän ottamalla huomioon luettavuuden ja kulttuurisidonnaiset käytettävyyden osatekijät. (Suojanen ym. 2015, 54.)

Lukemisprosessin sujuvuuden viimeinen osatekijä on saavutettavuus (*accessibility*). Saavutettavuudella tarkoitetaan kaikkien ihmisten yhtäläisiä mahdollisuuksia päästä käsiksi tuotteisiin ja käyttää niitä fyysisistä, psyykkisistä, kulttuurillisista ja muista tekijöistä riippumatta. (Suojanen ym. 57.) Tekstien saavutettavuutta voidaan edistää esimerkiksi vieraskielisen ohjelman tekstittämisellä, selkokielellä ja pistekirjoituksella (mp.).

Luettavuutta, ymmärrettävyyttä ja saavutettavuutta voidaan siis pitää tekstin käytettävyyden osatekijöinä, mutta ne eivät yksin takaa etenkin ohjetekstien käytettävyyttä (Göpferich 2009,

49). Göpferichin (2009, 49) mukaan käytettävän tekstin on luettavuuden ja ymmärrettävyyden lisäksi oltava kattava, sisällöllisesti oikein, lainsäädännöllisiä vaatimuksia vastaava, nopeasti luettava ja tiedonhaun mahdollistava, ja lisäksi kuvaileva teksti on voitava erottaa ohjeista helposti.

Vaikka teksteillä on yhteisiä luettavuuden ja ymmärrettävyyden vaatimuksia, käytettävyyden suunnittelussa on otettava huomioon myös tekstilajikohtaiset erot. Toimintaa ohjaavat tekstit (*tätigkeitsleitende Texte*) kuuluvat ohjeteksteihin (*Instruktionstexte*), ja niiden käyttö liittyy jonkin yksittäisen tehtävän suorittamiseen (Stolze 1999, 153–154; Stolze 2012, 237). Auktorisoidun kääntämisen ohjeet sijoittuvat siis hyvin luontevasti tähän kategoriaan. Toimintaa ohjaavien tekstien ei tarvitse esittää täydellistä kuvausta toiminnasta, vaan riittää, että ne ovat toimivia kontekstissaan (mp.). Auktorisoidun kääntämisen ohjeiden ei siis tarvitse sisältää esimerkiksi kääntämisen yleisiä periaatteita, jos oletetaan, että auktorisoitu kääntäjä on käännösalan ammattilainen. Näin ohjeista saadaan lyhemmät, mikä osaltaan parantaa niiden käytön tehokkuutta ja sitä kautta käytettävyyttä.

4.3 Käyttäjät ja käyttökonteksti

Jokelan (2010, 14) mukaan “käyttäjä on henkilö, joka on konkreettisessa vuorovaikutuksessa tuotteen kanssa”. Kun tuote on teksti, voidaan puhua joko lukijasta tai käyttäjästä. Suojanen ym. (2015, 34) mukaan lukijan ja käyttäjän roolit painottuvat eri tavoin eri tekstilajeissa. Käyttötekstien lukeminen on välillistä toimintaa jonkin tavoitteen saavuttamiseksi, mistä syystä käyttötekstin lukija on ensisijaisesti käyttäjä (Suojanen ym. 2012, 30). Tässä tutkielmassa auktorisoidun kääntämisen ohjeita hyödyntävistä kääntäjistä käytetään termiä käyttäjä, koska ohjeiden rooli työkaluna on selkeä.

Käytettävyyden suunnittelu on prosessi (Nielsen 1993, 16), eikä käytettävyysoongelmia aina onnistuta korjaamaan kerralla (mts. 106). Käyttäjän tarpeet on otettava huomioon suunnittelu-prosessin kaikissa vaiheissa, ja parhaaseen lopputulokseen päästään prosessissa, jossa käytettävyyttä arvioidaan jatkuvasti ja tulokset otetaan huomioon suunnittelussa (Suojanen ym. 2012, 15). Tällainen iteratiivinen prosessi tukisi parhaiten myös auktorisoidun kääntämisen ohjeiden käytettävyyttä. Käyttäjien eli auktorisoitujen kääntäjien ominaisuudet ja työympäristö tulisi ottaa huomioon ohjeiden kirjoittamisessa ja käyttäjiltä saatu palaute ohjeiden kehittämisessä. *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteiden* (SKTL 2015) kirjoitusprosessissa kääntäjät on otettu huomioon muun muassa osallistamalla heitä työryhmään (Vuorinen 2016)

ja kutsumalla heidät keskustelu- ja palautetilaisuuteen ennen ohjeiden julkaisua (SKTL 2 s.d.). Tässä tutkielmassa suoritettava heuristinen arviointi on osa ohjeiden käytettävyyden arviointiprosessia, ja se voidaan ottaa huomioon ohjeiden kehittämisessä.

4.3.1 Käyttäjien huomioiminen käytettävyyden suunnittelussa

Nielsenin (1993, 43) mukaan käyttäjien erot ja yksilölliset ominaisuudet ovat suoritettavan tehtävän lisäksi tärkeimpiä huomioitavia asioita käytettävyyden varmistamisessa. “Lukijan/käyttäjän tunnistaminen on avain siihen, että käänös- ja kirjoitusprosessin aikana voidaan tehdä tekstin toimivuuden ja käytettävyyden kannalta oikeita päätöksiä” (Suojanen ym. 2012, 54). Prosessin aikana ei kuitenkaan ole mahdollista ottaa huomioon jokaista yksilöä (Jokela 2010, 33). Jokelan (mp.) mukaan käyttäjät tulisikin kategorisoida käyttäjäryhmiin. Kategorisoinnin perusteena käytettävät kriteerit voivat vaihdella tuotteen luonteen mukaan (Jokela 2010, 34). Mahdollisia luokittelukriteereitä ovat demografiset tekijät, fyysiset erot (esim. värisokeus), persoonalliset piirteet, aiempi käyttökokemus, käyttörooli, työkokemus ja tuotteen avulla suoritettavat tehtävät (mts. 33–34).

Käyttäjien ominaisuuksien huomioimiseksi käyttäjät on otettava mukaan suunnitteluprosessiin. Tämä ei kuitenkaan välttämättä tarkoita sitä, että käyttäjät osallistuisivat itse käytettävyyden suunnitteluun. Käyttäjille luonteva tehtävä voi olla tuotteen testaaminen ja palautteen antaminen tuotteesta. Kun käyttäjä käyttää tuotetta esimerkiksi käytettävyydestaustilanteessa, asiantuntijat havainnoivat tilannetta ja tekevät siitä johtopäätöksiä. Testihenkilö ei siis itse osallistu toimintansa analysointiin. Palautetta käyttäjä voi antaa testauksen jälkeen esimerkiksi haastattelussa tai kyselylomakkeella. Asiantuntijat harkitsevat, missä määrin tämä palaute otetaan huomioon. (Jokela 2010, 62.)

Käyttäjät voidaan huomioida myös ilman todellisten käyttäjien osallistamista prosessiin. Työkaluna voidaan käyttää mentaalisia malleja. Yksi yleisesti käytetty mentaalinen malli on persoona eli käyttäjän kuvitteellinen arkkityyppi, jolla on todellisiin käyttäjiin perustuvia piirteitä. Todellisten käyttäjien tarpeita ja ominaisuuksia voidaan persoonan luomisen tueksi selvittää esimerkiksi kyselyllä. Persoona tekee käyttäjästä konkreettisen, mikä helpottaa päätöksentekoa tuotteen suunnitteluprosessissa. (Suojanen ym. 2012, 55–56.)

4.3.2 Käyttökontekstin huomioiminen käytettävyyden suunnittelussa

Käyttäjien lisäksi käytettävyyden suunnittelussa on otettava huomioon myös käyttökonteksti. Käyttökontekstiin sisältyvät käyttäjän tehtävät, tavoitteet ja käyttöympäristö. Käyttäjän tehtä-

vien määrittämisessä tulee huomioida muun muassa käytön yleisyys, kesto ja virhekriittisyys. Käyttöympäristöön taas sisältyy sekä fyysinen, sosiaalinen että tekninen käyttöympäristö. (Jokela 2010, 36–37.) Käyttäjät, joiden tehtävät ja tavoitteet eroavat toisistaan, voivat siis kokea saman tuotteen käytettävyyden eri tavoin. Käytettävyysoongelma voi vaikuttaa eri tavoin esimerkiksi säännöllisen ja satunnaisen käyttäjän käyttökokemukseen. Fyysiseen, sosiaaliseen ja tekniseen käyttöympäristöön sisältyy paljon muuttujia, mistä syystä eri käyttöympäristöt voivat tehdä käyttökonteksteista hyvin erilaisia.

Käyttökontekstin tarkastelussa on ensin tunnistettava tilanteet, joissa käyttäjä käyttää tuotetta. Sitten voidaan hahmotella käyttäjän läpi käymää prosessia vaiheittain esimerkiksi aikajärjestyksessä. (Wiio 2004, 94–95.) Kun on tunnistettu käyttötilanteet, on arvioitava niihin liittyviä tarpeita (mts. 98) eli sitä, miten tuotteen tulisi toimia ollakseen mahdollisimman käytettävä kussakin tilanteessa. Käyttökontekstia voidaan tarkastella esimerkiksi tilannetutkimuksella, jossa tutkija havainnoi käyttäjän toimintaa aidossa toimintaympäristössä, kuten käyttäjän työpaikalla (Heikkilä 2005, 80). Tällainen menetelmä on kuitenkin erityisesti pienten projektien kannalta liian raskas, ja käyttökontekstin tunnistamiseen riittää usein edellä mainittujen tekijöiden arvioiminen suunnitteluprosessissa (Wiio 2004, 94).

5 Tekstien käytettävyyden arviointi

Käytettävyyden arviointimenetelmät voidaan jakaa tarkistusmenetelmiin ja testausmenetelmiin sen mukaan, osallistuuko käyttäjä arviointiprosessiin (Ovaska, Aula & Majaranta 2005, 6). Käytettävyyden arvioinnissa voidaan käyttää monenlaisia menetelmiä, muun muassa kyselylomakkeita, haastatteluja, käyttäjien havainnointia käyttötilanteissa, asiantuntija-arviointia ja fysiologisia mittauksia (mts. 8). Käytettävyydestaus ja heuristinen arviointi ovat yleisiä arviointimenetelmiä, jotka täydentävät toisiaan (Korvenranta 2005, 121).

Käytettävyydestaus perustuu käyttäjien toiminnan havainnointiin olosuhteissa, jotka ovat mahdollisimman lähellä aitoja käyttötilanteita. Testitilanteessa käyttäjille annetaan suoritettavaksi tehtäviä, joiden on tarkoitus paljastaa mahdollisia käytettävyysongelmia. (Koskinen 2005, 187.) Käytettävyydestaus vaatii testitilan ja tehtävien valmistelun, testihenkilöiden hankkimisen ja ohjeistamisen (Nielsen 1993, 187), testin arvioijien hankkimisen ja ohjeistamisen (mts. 90) ja käyttäjien mielipiteiden kysymisen kyselyllä tai haastattelulla testin jälkeen (mts. 191). Heuristinen arviointi sen sijaan tarkoittaa heuristiikkalistaan perustuvaa asiantuntija-arviointia (Korvenranta 2005, 112), jota käsitellään tarkemmin seuraavassa alaluvussa. Kuten seuraavasta alaluvusta käy ilmi, heuristinen arviointi on kustannustehokas ja käytettävyyden arviointiprosessin alkupäähän soveltuva menetelmä, mistä syystä se soveltuu hyvin tähän tutkimukseen.

5.1 Heuristinen arviointi

Heuristisessa arvioinnissa yksi tai useampi arvioija pyrkii löytämään tuotteesta käytettävyyso ongelmia heuristiikkojen eli käytettävyyisperiaatteiden avulla (Nielsen & Molich 1990; Nielsen 1995a). ”Heuristiikat ovat joukko periaatteita ja sääntöjä, jotka voidaan luetteloida helposti käytettäväksi tarkistuslistaksi” (Suojanen ym. 2012, 98). Heuristisen arvioinnin lopputuloksena on lista tuotteen käytettävyyso ngelmista luokiteltuna heuristiikkalistaan mukaisesti kohtiin (Nielsen 1995a). On olemassa valmiita käytettävyyso nsiantuntijoiden luomia yleisiä heuristiikkalistoja (Suojanen ym. 2012, 98), mutta usein on tarpeen päivittää heuristiikkalista tutkimuskohteen mukaan (Korvenranta 2005, 121–123).

Verrattuna esimerkiksi käytettävyydestaukseen heuristinen arviointi on kustannustehokas menetelmä (Nielsen 1993, 160; Rubin & Chisnell 2008, 26). Arviointi vaatii yhdestä viiteen arvioijaa (Nielsen 1993, 155–156), eikä resursseja kulu esimerkiksi testihenkilöiden rekrytointiin, laboratoriotestien valmisteluun tai videotallenteiden purkamiseen. Jos heuristisen

arvioinnin suorittaja on asiantuntija sekä käytettävyyden että tutkittavan tuotteen alalla (nk. *double expert* tai *double specialist*), hän voi löytää käytettävyysoongelmia tehokkaammin kuin yhden alan asiantuntija (Nielsen 1993, 161–162; Rubin & Chisnell 2008, 19). Auktorisoidun kääntämisen ohjeiden tutkijan tulisi siis olla käytettävyydasiantuntija sekä tuntea auktorisoidun kääntämisen erityispiirteitä ja ohjetekstien ominaisuuksia.

Heuristinen arviointi soveltuu sekä suurten että pienten ongelmien tunnistamiseen (Nielsen 1995b). Ongelmia voi kuitenkin jäädä huomaamatta niin heuristisessa arvioinnissa kuin käytettävyydestestauksessa, joten käytettävyyden arvioinnissa kannattaa käyttää molempia menetelmiä rinnakkain (mp.). Heuristinen arviointi soveltuu käytettäväksi käytettävyyden suunnitteluprosessin alkupäässä, koska sillä saadaan esille keskeisimmät käytettävyysongelmat. Näiden ongelmien korjaamisen jälkeen käytettävyyttä voidaan arvioida vielä käytettävyydestestauksella (Nielsen 1993, 159; Korvenranta 2005, 121). Tämän tutkielman puitteissa ei ole mahdollista järjestää sekä heuristista arviointia että käytettävyydestausta. Tutkimusaineiston auktorisoidut käännökset edustavat kuitenkin todellisia käyttötilanteita, joten niitä voi tietyllä tapaa hyödyntää käytettävyyden arviointiin käyttäjien näkökulmasta. Käännösten perusteella ei tietenkään voi tehdä johtopäätöksiä kaikista käytettävyyden osatekijöistä, mutta jo se, onko ohjeita käytetty ja tulkittu oikein, kertoo jotakin niiden käytettävyydestä.

Koska resurssit ovat lähes kaikissa projekteissa rajalliset, kaikkia käytettävyysoongelmia ei välttämättä pystytä korjaamaan. Tästä syystä käytettävyysongelmien priorisointi voidaan ottaa osaksi käytettävyyden arviointia. (Nielsen 1993, 102.) Jos käytetään heuristista arviointia, asiantuntija voi arvioida löytämiensä käytettävyysongelmien vakavuutta, yleisyyttä ja vaikutusta tuotteen käyttöön (mts. 102 & 104). Käytettävyysongelmien vakavuutta voidaan arvioida joko yksinkertaisella asteikolla tai ottamalla huomioon useampia muuttujia samanaikaisesti. Nielsen (1993, 103) ehdottaa viisikohtaista asteikkoa käytettävyysongelmien luokitteluun niiden vakavuusasteen mukaan. Asteikon mukaisesti

- 0 = kyseessä ei ole käytettävyysongelma
- 1 = ongelma on vain kosmeettinen, eikä sitä tarvitse korjata, ellei jää ylimääräistä aikaa
- 2 = vähäinen käytettävyysongelma, jonka korjaaminen ei ole etusijalla
- 3 = merkittävä käytettävyysongelma, jonka korjaaminen on etusijalla
- 4 = katastrofaalinen käytettävyysongelma, joka on ehdottomasti korjattava ennen tuotteen julkistamista. (Nielsen 1993, 103 [oma käänös].)

Intuiitiivisen vakavuusluokittelun sijaan voidaan keskittyä käytettävyysongelmien tärkeimpiin ulottuvuuksiin kuten siihen, kuinka montaa käyttäjää ongelman voidaan olettaa koskevan, kuinka paljon ongelma haittaa käyttöä ja esiintyykö ongelma kerran vai toistuvasti käytön

aikana (Nielsen 1993, 104). Useita käyttäjiä koskeva ja käyttöä paljon hankaloittava ongelma on siis vakavampi kuin useita käyttäjiä koskeva vähäinen ongelma tai käyttöä paljon hankaloittava ongelma, joka koskee vain pientä osaa käyttäjistä.

Kuten kaikissa tutkimusmenetelmissä, myös heuristisessa arvioinnissa on omat rajoituksensa. Nielsenin (1995a) mukaan yksi arvioija ei voi löytää kaikkia tuotteen käytettävyyso ongelmia. Koska eri arvioijien on todettu löytävän eri ongelmia, useamman arvioijan ryhmä voi päästä parempaan lopputulokseen kuin yksittäinen arvioija. Nielsen suositteleeikin käytettäväksi kolmesta viiteen arvioijaa. (Mp.) Nielsenin (1993, 103) mukaan ongelma koskee erityisesti käytettävyyso ongelmien vakavuusluokittelua. Se, että eri arvioijat päätyvät erilaiseen lopputulokseen, vaikuttaa tutkimuksen reliabiliteettiin eli luotettavuuteen (Perälä 2005, 299). Sama tosin pätee kaikkiin tutkimuksiin, joissa tutkijana ja arvioijana toimii ihminen. Tutkimukset, joiden tuloksiin Nielsen perustaa olettamuksensa koskevat käyttöliittymiä, joiden arviointiin sisältyy enemmän arvioijasta riippuvaa vaihtelua kuin tekstien arviointiin. Käyttöliittymiä voi käyttää monin eri tavoin, jolloin eri arvioijat kohtaavat erilaisia ongelmia. Tekstiä on sen sijaan helpompi arvioida systemaattisesti, jolloin yhdenkin arvioijan on perusteellisella työllä mahdollista löytää tekstin keskeisimmät käytettävyyso ongelmat. Myös hyvin perusteltu heuristiikkalista ja sen tarkka noudattaminen arvioinnissa vähentää arvioijan vaikutusta tuloksiin.

5.2 Tekstien heuristiikat

Käytettävyyso tutkimus on levinnyt sovellusten kehittämisestä käännöstieteen alalle, ja sovellusten käytettävyyden arviointiin kehitettyjen heuristiikkojen pohjalta on kehitetty myös tekstien käytettävyyden arviointiin soveltuvia heuristiikkoja. Esimerkiksi Gouadec (2007, 6–8) on listannut käännösten laatutekijöitä. Vaikka hän ei kirjoita käytettävyydestä tai heuristiikoista, listauksen kohdat vastaavat käytettävyyden osatekijöitä muun muassa saavutettavuuden, tehokkuuden ja tarkkuuden osalta (mp.). Tuoreemmassa tutkimuksessa tekstien heuristiikkoja ovat kehittäneet muun muassa Purho (2000)², Suojanen ym. (2012 & 2015) ja Suojanen ja Tuominen (2015). Näitä heuristiikkoja on sovellettu useissa pro gradu -tutkielmissa (ks. esim. Nieminen 2006; Harju 2008; Hämäläinen 2008; Lähdesmäki 2015), ja erilaisia heuristiikkalistoja eri tarkoituksiin on syntynyt paljon.

---

² Purho, Vesa 2000. Heuristic Inspections for Documentation – 10 Recommended Documentation Heuristics. Usability Interface, STC Usability SIG Newsletter, 6 (4). (Suojanen ym. 2012, 102.)

Tässä luvussa esitellään kaksi tekstien käytettävyyden arviointiin tarkoitettua heuristiikkalista. Suojasen ja Tuomisen (2015, 279) heuristiikoissa (taulukko 1) on otettu huomioon muun muassa Nielsenin ja Purhon heuristiikat, ja niitä on kehitetty käännosten käytettävyyden arviointia varten. Monet heuristiikkalistan kohdista soveltuvat kuitenkin kaikkien tekstien arviointiin. Toisena esitellään Purhon heuristiikat (taulukko 2), jotka on tarkoitettu erityisesti dokumentaation käytettävyyden arviointiin (Suojanen ym. 2012, 102; Suojanen ym. 2015, 81–82) ja jotka ovat siten lähempänä tämän tutkimuksen tavoitetta. Näiden heuristiikkojen pohjalta luvussa 5.3 kootaan tämän tutkimuksen tarkoituksiin soveltuva auktorisoidun kääntämisen ohjeita koskeva heuristiikkalista (taulukko 3).

Taulukko 1. Suojasen ja Tuomisen (2015, 279) käännosten käytettävyyshauristiikat

1. Käännoksen ja spesifikaation vastaavuus	Täyttääkö käännoös spesifikaatiossa määritellyt vaatimukset?
2. Käännoksen ja käyttäjien vastaavuus	Ottaako käännoös huomioon käyttäjät ja potentiaaliset erilaiset käyttäjäryhmit sekä heidän tiedontarpeensa? Ovatko käännoösratkaisuissa heijastuvat oletukset käyttäjästä realistisia?
3. Käännoksen ja tosielämän vastaavuus	Onko käännoös linjassa kulttuurisen kontekstinsa kanssa? Olisiko tarvetta kulttuuriselle adaptaatiolle?
4. Käännoksen ja tekstilajin vastaavuus	Vastaako käännoös kyseisen tekstilajin konventioita? Ovatko esimerkiksi termit ja käännoksen rekisteri tekstilajiin sopivia?
5. Johdonmukaisuus	Ovatko käännoksen tyyli, termit, fraasit [sic] ja rekisteri johdonmukaisia kautta koko tekstin?
6. Luettavuus ja ymmärrettävyys	Onko käännoös visuaalisesti vaivaton lukea? Onko käännoös ymmärrettävä, ja minimoidaanko tulkinnanvaraisuutta ja väärinymmärtämisen riskejä riittävästi?
7. Miellyttävyys	Minkälaisen käyttäjäkokemuksen käännoös tuottaa? Onko käyttäjäkokemus odotusten ja spesifikaation mukainen? Onko käännoksen avulla esimerkiksi mahdollista viihtyä, oppia uutta, saada jokin tehtävä onnistuneesti suoritetuksi tai syventää ymmärrystä jostain asiasta?
8. Lähtö- ja kohdetekstin vastaavuus	Onko kaikki relevantti lähdemateriaali käännetty? Esiintyykö lähtötekstistä johtuvaa interferenssiä eli kielellistä tai rakenteellista häiriötä? Onko käännoösessä virheitä?

Suojasen ja Tuomisen heuristiikkalistan (taulukko 1) kohdat 1 ja 8 koskevat eksplisiittisesti kääntämistä, eikä niitä ole tarpeen huomioida ohjeiden käytettävyyden arvioinnissa. Sen sijaan kohtia 2–7 voidaan soveltaa kaikkien tekstien käytettävyyden arviointiin. Samalla tavalla kuin käännoksen ja käyttäjien (kohta 2), käännoksen ja tosielämän (kohta 3) tai käännoksen ja

tekstilajin vastaavuutta (kohta 4) voidaan arvioida myös ohjetekstin ja käyttäjien, ohjetekstin ja tosielämän tai ohjetekstin ja tekstilajin vastaavuutta. Johdonmukaisuus (kohta 5), luettavuus (kohta 6) ja miellyttävyys (kohta 7) ovat tärkeitä ominaisuuksia erityisesti ohjeteksteille, koska ne vaikuttavat käyttäjän saavuttamaan lopputulokseen.

Taulukko 2. Purhon dokumentaation käytettävyyshuristiikat (Suojanen ym. 2012, 102)

Dokumentaatio vastaa todellisuutta: kieli ja käsitteet ovat käyttäjälle tuttuja ja teksti etenee loogisesti.
Dokumentaatio vastaa tuotetta: tekstissä käytetty terminologia [sic] on sama kuin käyttöliittymässä tai tuotteessa.
Dokumentaatio on tarkoituksenmukaista: jos tuotteen dokumentaatio muodostuu useista dokumenttityypeistä (esim. asennusopas ja käyttöopas), kullakin dokumentilla on oltava selkeä käyttötarkoitus ja ne on julkaistava tarkoituksenmukaisessa mediassa.
Dokumentaatio tukee erilaisia käyttäjiä
Dokumentaation sisältö rakenne on toimiva: tieto on nopeasti löydettävissä ja helposti ymmärrettävissä, mikä edellyttää esimerkiksi imperatiivin, aktiivin ja suoran puhuttelun käyttöä.
Dokumentaatio tukee erilaisia tiedonhakatapoja: eri käyttäjät etsivät tietoa eri tavoin, mikä on otettava huomioon dokumentin rakenteessa, jäsentelyssä ja tekstin sommittelussa.
Dokumentaatio on tehtäväkeskeistä: tieto esitetään käyttäjän tehtävien mukaan eikä tuotetta kuvailemalla.
Dokumentaatio opastaa ongelmatilanteissa.
Dokumentaatio on johdonmukaista ja noudattaa standardeja (esim. terminologia [sic]).
Dokumentaatiolla on lukuohje: kun kyse on laajasta dokumentaatiosta, käyttäjää on ohjeistettava myös dokumentaation käytössä.

[suomentanut Suojanen teoksessa Suojanen ym. 2012, 102]

Purho (2000) on luonut Nielsenin huristiikkoihin pohjautuen dokumentaation käytettävyyden arvioimiseen tarkoitettun huristiikkalistan (Suojanen ym. 2012, 102; 2015, 81–82). Osa Purhon huristiikoista (taulukko 2) on päällekkäisiä Suojasen ja Tuomisen huristiikkojen kanssa, mutta ne sisältävät ohjetekstien käytettävyyden arvioinnin kannalta tärkeitä lisäyksiä. Dokumentaation toimiva sisältö rakenne on olennainen ohjetekstin käytettävyyden kannalta etenkin silloin, kun ohjetta luetaan vain osittain. Imperatiivin käyttö on kuitenkin selvästi käyttöohjeiden piirre, eikä se välttämättä soveltuisi luontevasti auktorisoidun kääntämisen ohjeistukseen. Sisältö rakennetta tulee siis tässä tutkimuksessa arvioida rakenteellisten seikkojen perusteella. Sisältö rakenteen lisäksi tehtäväkeskeisyys on ohjetekstejä koskeva ominaisuus, jota ei huomioida edellisissä huristiikoissa. Auktorisoitujen kääntäjien tiedonhaun kannalta tehtäväkeskeinen ohjeistus on selkeämpää kuin toiminnan yleinen kuvailu, koska tieto on hel-

pompi löytää, jos suoritettava tehtävä tai ongelma esitetään ennen ratkaisuehdotusta. Usein jokin ongelmatilanne saa käyttäjän lukemaan ohjetta, ja siksi on tärkeää, että dokumentaatio ohjeistaa ongelmien ratkaisemisessa. Purhon heuristiikkalistan viimeinen kohta eli dokumentaation lukuohje on tärkeä huomio, vaikka *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteet* ei ole kovin pitkä dokumentti.

5.3 Auktorisoidun kääntämisen ohjeistuksen käytettävyyshuristiikat

Kuten ohjetekstien kohdalla yleensä, myös auktorisoidun kääntämisen ohjeistuksen käytettävyyden arvioinnissa tekstin luettavuudella, johdonmukaisuudella ja toimivalla sisältörakenteella on suuri merkitys. Ohjeiden on myös vastattava todellisuutta esimerkiksi termien osalta. Auktorisoidun kääntämisen ohjeistuksen käytettävyyden arvioinnissa on huomioitava ohjetekstien yleisten käytettävyyshaatimusten lisäksi se, että käyttäjät ovat alansa asiantuntijoita. Koska ohjeita käytetään apuvälineenä ongelmatilanteiden ratkaisemisessa, ohjeiden rakennetta on tärkeää arvioida myös tiedonhaun näkökulmasta. Tiedonhakua tukevaan rakenteeseen sisältyy myös dokumentaation lukuohje.

Taulukko 3. Auktorisoidun kääntämisen ohjeiden käytettävyyshuristiikat

Käyttäjien huomioiminen	Ohjeissa huomioidaan käyttäjien ominaisuudet ja toimintatavat.
Luettavuus	Ohjeiden ulkoasu, rakenne ja sisältö tukevat luettavuutta.
Johdonmukaisuus	Ohjeet ovat sisällöllisesti ja rakenteellisesti johdonmukaiset.
Todellisuudenmukaisuus	Tiedot ovat oikein ja ohjeissa käytetään samoja termejä kuin laissa ja ammattikirjallisuudessa.
Tiedonhakua tukeva rakenne	Ohjeiden rakenne on looginen ja mahdollistaa yksittäisten tietojen löytämisen helposti.
Kattavuus	Ohjeissa käsitellään kaikkia auktorisoidun kääntämisen kannalta keskeisiä ongelmia.

Kuten luvussa 4.2 todettiin, ohjetekstin on tärkeää olla myös kattava (Göpferich 2009, 49). Siksi sisällytän auktorisoidun kääntämisen ohjeiden käytettävyyshuristiikkoihin (taulukko 3) myös kattavuuden vaatimuksen. Purhon huristiikoista (taulukko 2) auktorisoidun kääntämisen ohjeiden kannalta tärkeä kohta on myös ongelmatilanteissa opastaminen. *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteissa* tämä näkökulma on kuitenkin niin selvästi näkyvissä koko tekstin tasolla, että sitä ei ole tarpeen arvioida huristisesti.

Taulukon 3 heuristiikkojen avulla on tarkoitus muodostaa yleiskuva *Laillisesti pätevien käännösten* laatimisohjeiden käytettävyydestä. Kaikkia heuristiikkalistan kohtia ei kuitenkaan voida hyödyntää käytettävyyden heuristisessa arvioinnissa yhtä kattavasti. Kuten luvussa 4.2 todettiin, tekstin luettavuus on käyttäjäkohtaista. Lisäksi luettavuuden arviointi vaatisi syvällistä kieliopillista analyysia, jollaiselle ei tässä tutkielmassa ole tilaa. Siksi analyysissa keskitytään luettavuuden osalta tekstin rakenteeseen ja yksittäisten luettavuusongelmien analysointiin (ks. luku 7.2). Erityisen haastavaa on ohjeiden kattavuuden arviointi, sillä keskeisten ongelmien rajaaminen ei onnistu ilman taustatutkimusta aiheesta. Analyysin luvussa 7.6 pohditaan kattavuuden arviointia ja otetaan esille joitakin tutkimusaineistosta nousevia yksittäisiä ohjeiden kattavuuteen liittyviä kysymyksiä.

6 Aineisto ja menetelmä

Tutkielmassa arvioidaan *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteita* (SKTL 2015) käytettävyyssnäkökulmasta heuristisen arvioinnin keinoin ja lisäksi tutkitaan, miten ohjeita on sovellettu todellisissa auktorisoiduissa käännöksissä. Analyysin tavoitteena on muodostaa ehdotuksia ohjeiden käytettävyyden parantamiseksi.

6.1 Aineisto

Aineistoni koostuu SKTL:n vuonna 2015 julkaisemasta dokumentista *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteet* (SKTL 2015), joka on esitelty luvussa 3.2.2. Lisäksi aineistoon sisältyy seitsemältä auktorisoidulta kääntäjältä sähköpostilla saamani 23 laillisesti pätevää käännöstä lähtökäsitteineen. Käännöksistä 13 on käännetty suomesta saksaan ja 10 saksasta suomeen päin. Aineistoon sisältyviä tekstilajeja ovat testamentti, kauppakirja, kaupparekisteriote, verotustodistus, työtodistus, tutkintotodistus, viranomaisen päätös, syntymätodistus, isyyden tunnustamisasiakirja, huoltajuusasiakirja, avioehtosopimus, todistus parisuhteen rekisteröinnistä ja oikeuden päätös. Käännökset edustavat siten erityyppisiä yleisiä ja yksityisiä asiakirjoja. Tilapäisasiakirjoja aineistossa ei ole.

Aineisto kerättiin lähestymällä auktorisoituja kääntäjiä sähköpostitse ja pyytämällä heitä lähettämään laillisesti päteviä käännöksiään tutkimusaineistoksi. Sähköposti lähetettiin kaikille niille suomesta saksaan tai saksasta suomeen päin kääntämiseen auktorisoiduille kääntäjille, joiden sähköpostiosoitteet olivat saatavilla verkossa. Tutkimusaineistoon sisällytettiin kaikki kääntäjien lähettämät käännökset, jotta aineiston koostumus olisi mahdollisimman satunnainen. Toki auktorisoidut kääntäjät päättivät itse, mitä käännöksiä he lähettivät. Pidän kuitenkin epätodennäköisenä sitä, että kääntäjät olisivat vaikuttaneet aineiston koostumukseen valikoidulla tietynlaisia käännöksiä, sillä he eivät aineistoa lähettäessään tieneet, mistä näkökulmasta käännöksiä analysoidaan. Käännöksistä ja lähdeasiakirjoista on mustattu kaikki salassa pidettävät henkilötiedot, ja asiakirjoja käsitellään luottamuksellisesti. Tutkielmassa ei tuoda esiin myöskään kääntäjien henkilöllisyyttä.

6.2 Menetelmä

Analyysi jakautuu kahteen päälukuun. Analyysin ensimmäisessä osassa luvussa 7 tutkin *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteiden* (SKTL 2015) käytettävyyttä luvussa 5.3 kokoamani heuristiikkalistan (taulukko 3) avulla. Analysoin ohjetta erikseen jokaisen heuristiikkalistan kohdan kannalta. Luettavuuden ja kattavuuden osalta olen kuitenkin joutunut rajaamaan

analyysin sisältöä. Luettavuuden arvioinnissa keskityn ohjeiden rakenteeseen ja ohjeista nouseviin luettavuusongelmiin, koska kieliopillinen analyysi ei mahtuisi tämän tutkielman laajuuteen. Ohjeiden kattavuudesta ei voida muodostaa kokonaiskuvaa heuristisen arvioinnin keinoin, koska mahdollisista ongelmatilanteista ei ole olemassa kattavaa listausta. Käsittelen kattavuutta kuitenkin aineiston käännoksistä nousevien kysymysten pohjalta osoittaakseni, miten ohjeiden puutteellisuus voi vaikuttaa lopputulokseen. Luvussa 7.7 listaan ohjeissa esiintyvät käytettävyysongelmat, luokittelen ne heuristiikkalistan kohtien mukaisesti ja pohdin niiden vakavuutta Nielsenin vakavuusluokittelua hyödyntäen. Huomioin analyysissä myös käytettävyyden kannalta hyvät ratkaisut, mutta ongelmakohtiin keskittyminen tukee ohjeiden käytettävyyden parantamista.

Luvussa 5.1 käsiteltiin heuristisen arvioinnin suorittajan asiantuntijuutta ja todettiin, että parhaaseen tulokseen pääsee arvioija, joka tuntee sekä käytettävyyden arvioinnin että auktorisoidun kääntämisen kentän. Auktorisoidun kääntämisen kurssit suorittaneena käännoستieteen loppuvaiheen opiskelijana sovin arvioitavien ohjeiden kohderyhmään. Olen käyttänyt ohjeita auktorisoidun kääntämisen kurssilla asiakirjakäännöksiä laatiessani, ja siksi minulla on hyvät edellytykset ohjeiden arviointiin ja ongelmakohtien löytämiseen. Tekstien käytettävyyden osatekijöihin taas olen perehtynyt muilla käännoستieteen kursseilla. Analyysin tuloksiin täytyy kuitenkin suhtautua hieman varauksella siitä syystä, että kyseessä on yhden arvioijan näkemys. Toinen arvioija saattaisi löytää erilaisia käytettävyysongelmia ja luokitella niiden vakavuuden eri tavoin.

Analyysin toisessa osassa luvussa 8 analysoin ohjeiden toteutumista käännoksissä vertailemalla käännoksiä lähdeasiakirjoihin ja *Laillisesti pätevien käännosten laatimisohteisiin*. Käännosten ja lähdeasiakirjojen vertailu on tarpeellista, koska ohjeet koskevat myös käännosten ja lähdeasiakirjojen vastaavuutta. Analyysi rakentuu *Laillisesti pätevien käännosten laatimisohteiden* teemojen (mm. käännosten nimeäminen, käännosten vahvistaminen, nimien kääntäminen, kääntäjän huomautukset) ympärille. Arvioin ohjeiden toteutumista käännoksissä teemakohtaisesti. Käännostratkaisut voivat antaa tietoa ohjeistuksen monitulkintaisuudesta tai muista käytettävyysongelmista. Koska osa aineiston käännoksista on tehty ennen uusien ohjeiden (SKTL 2015) julkaisemista, otan analyysissäni huomioon myös aiemmat, vuonna 2009 julkaistut ohjeet (SKTL 2009). Koska uusien ohjeiden julkaisusta oli aineistoa kerätessäni kulunut vasta kaksi kuukautta, ei ollut mahdollista rajata aineistoa uusien ohjeiden julkaisemisen jälkeen tehtyihin käännoksiin. Vanhat ohjeet ovat kuitenkin monilta osin samansisältöiset uusien ohjeiden kanssa, joten myös vanhemmat käännookset antavat tietoa ohjeiden käytöstä.

7 Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteiden käytettävyys

Tässä luvussa tarkastellaan *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteiden* käytettävyttä luvussa 5.3 esitetyn heuristiikkalistan (taulukko 3) mukaisesti kohta kohdalta. Käytettävyysongelmien listaus ja vakavuusluokittelu esitellään luvussa 7.7.

7.1 Käyttäjien huomioiminen

Kuten luvussa 4.3.1 todettiin, käyttäjien ominaisuuksien huomioiminen on yksi tärkeimmistä käytettävyysuunnittelun osatekijöistä. Käyttäjien huomioimisen ajatus sisältyy kaikkiin tämän luvun alalukuihin: luettavuus (luku 7.2) on käyttäjäkohtaista, ohjeiden johdonmukaisuus (luku 7.3) vaikuttaa kääntäjien työtahtiin ja työn lopputulokseen, käytettyjen termien (luku 7.4) tulisi olla käyttäjille tuttuja, ohjeiden rakenteen on tuettava tiedonhakua (luku 7.5) auktorisoidun kääntäjien kiireisessä työarjessa ja ohjeiden sisällön (luku 7.6) tulisi vastata käyttäjien tarpeita. Käyttäjien huomioimisesta voidaan siis vetää johtopäätöksiä vasta luvun lopussa. Tässä luvussa otetaan kuitenkin esille joitakin yleisiä, muihin heuristiikkoihin sisältymättömiä asioita.

Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteiden alussa on suora viittaus käyttäjään:

(1) Nämä ohjeet on tarkoitettu yleisiksi periaatteiksi. Auktorisoidun kääntäjän on kuitenkin käytettävä kulloisessakin tilanteessa omaan asiantuntijuuteensa perustuvaa tapauskohtaista harkintaa. Ohjeet eivät ole luonteeltaan velvoittavat, mutta niiden noudattamista suositellaan, sillä ne edustavat ammattikunnan hyvinä pitämiä käytäntöjä. (SKTL 2015.)

Käyttäjiksi määritellään siis auktorisoidut kääntäjät. Lisäksi käyttäjille annetaan tietoa ohjeiden tarkoituksesta ja käytöstä: ohjeet ovat suosituksia, joita auktorisoidun kääntäjän tulee soveltaa tilannekohtaisesti. Ohjeiden statuksen ilmoittaminen siirtää vastuun ohjeen julkaisijalta käyttäjälle, mutta se on toisaalta tärkeää myös käyttäjän toiminnan kannalta. Täytyyhän käyttäjän tietää, millä tavoin ohjeita on tarkoitus soveltaa. Kuten luvussa 3.2.2 mainittiin, Vuorisen (2016) mukaan ohjeet on suunnattu osittain myös auktorisoidun kääntäjien asiakkaille. Tätä ei kuitenkaan tuoda esiin ohjeissa. Tutkielman rajauksen vuoksi tässä analyysissä keskitytään ohjeiden käytettävyteen vain auktorisoidun kääntäjien kannalta, vaikka asiakkaiden rooli ohjeiden käyttäjinä ei varmasti olekaan merkityksetön.

Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteiden käyttäjät on huomioitu konkreettisesti siten, että ohjeet on viety verkkoon kaikkien saataville. Auktorisoidut kääntäjät (ja heidän asiakkansa) ovat maantieteellisesti ja ammatillisesti hajanainen joukko, jonka saavuttaminen kirjallisesti olisi hankalaa. Ohjeen PDF-muoto mahdollistaa sen lataamisen tietokoneelle tai

muulle laitteelle, jolloin sitä ei tarvitse hakea verkosta aina uudelleen. Sen käyttö onnistuu siis tarvittaessa myös ilman verkkoyhteyttä.

Ohjeet on sijoitettu SKTL:n verkkosivujen osioon *Työkalupakki ammattilaiselle ja asiakkaalle*. Verkkosivujen osiossa *Auktorisoitu kääntäminen* ohjeista ei kuitenkaan mainita mitään, vaikka sivulle on listattu aiheeseen liittyviä muita linkkejä. Tämä vaikeuttaa ohjeiden löytämistä niiden käyttäjien kohdalla, jotka olettavat sivuston olevan temaattisesti rakennettu. Hakukoneella ohjeet kuitenkin löytyvät helposti dokumentin oikean nimen lisäksi myös esimerkiksi hakemalla ”auktorisoidun kääntämisen ohjeita”. Ohjeet ovat siis löydettävissä melko vaivattomasti, mutta linkin lisääminen SKTL:n sivuston osioon *Auktorisoitu kääntäminen* olisi helppo tapa lisätä ohjeiden saavutettavuutta.

7.2 Luettavuus

Käyttäjän ominaisuudet vaikuttavat tekstin luettavuuteen. Siksi luettavuutta ei voida tyhjentävästi arvioida tekstin piirteiden perusteella (ks. luku 4.2). Tutkijat ovat kuitenkin luokitelleet piirteitä, jotka tyypillisesti vaikuttavat tekstin luettavuuteen (ks. luku 4.2). Tässä luvussa keskitytään *Laillisesti pätevien käännosten laatimisohjeiden* rakenteeseen ja joihinkin ohjeissa esiintyviin luettavuusongelmiin. Tekstin kieliopillinen analyysi jätetään tutkielman rajatun laajuuden vuoksi analyysin ulkopuolelle. Ohjeista nousevien luettavuusongelmien käsittelyn tarkoituksena on saada luettavuusongelmat osaksi käytettävyysongelmien arviointia, vaikka ohjeiden luettavuudesta ei tämän analyysin pohjalta muodostu kokonaiskuva.

Ohjeiden kansilehti on selkeä. Se sisältää dokumentin nimen lisäksi vain SKTL:n logon ja tekijänoikeusmerkinnän. Sisällysluettelo on helppo lukea, sillä suuraakkosin kirjoitetut pääotsikot erottuvat selkeästi väliotsikoista. Samaa otsikoiden muotoilua on käytetty myös tekstin seassa. Otsikoita ja väliotsikoita on käytetty runsaasti, joten teksti on hyvin jäsenneltyä. Teksti on jaettu lyhyisiin, 1–8 rivin mittaisiin kappaleisiin. Myös virkkeet ovat pääosin lyhyitä ja virkerakenteet selkeitä. Viittausten lähdetiedot on sijoitettu alaviitteiksi, joten ne eivät häiritse tekstin lukemista.

Ohjeita annetaan pääosin tekstimuodossa. Ohjeissa on hyödynnetty luettelomerkein muusta tekstistä erotettuja luetelmia silloin, kun lueteltavia kohtia on paljon (ks. tarkemmin luku 7.3). Luetelmien lisäksi ohjeet sisältävät esimerkkejä ja kuvia. Malliesimerkit annetaan käännoksen nimeämisestä ja vahvistuksesta. Lisäksi esimerkkejä käytetään yksittäisten kääntämisohjeiden yhteydessä:

(2) ”Suomeen päin käännettäessä tulisi kuitenkin pääsääntöisesti välttää Suomen koulutusjärjestelmään viittaavia termejä (kandidaatti, maisteri, alempi/ylempi korkeakoulututkinto, ammatti-korkeakoulututkinto, ylioppilastutkinto jne.), koska vastaavuuden toteaminen on yleensä viranomaisen tehtävä.” (SKTL 2015.)

Monilehtisten asiakirjojen leimaamisesta annetaan kuvalliset ohjeet, ja lisäksi ohjeet sisältävät kuvan auktorisoidun kääntäjän leimasta. Sekä luettelmat, esimerkit että kuvat parantavat ohjeiden luettavuutta. Pitkät luettelot olisivat vaikeampia sisäistää tekstin seassa. Sama koskee kuvallisia ohjeita: viuhkana leimaaminen on paljon helpompi ymmärtää kuvasta kuin sanallisesta selityksestä. Esimerkit puolestaan konkretisoivat käännösongelmia ja niiden ratkaisuja. Esimerkkitapauksiksi on valittu yleisiä termejä ja käännösongelmia, jolloin käyttäjä voi hyvinkin löytää esimerkeistä vastauksen ongelmaansa.

Kuten aiemmin on mainittu, turha toisto voi heikentää tekstin luettavuutta. Tämä käy ilmi esimerkiksi 3.

(3) Sen lisäksi, että laillisesti pätevä käännös otsikoidaan aina selkeästi käännökseksi (ks. kohta 4.1 *Käännöksen nimeäminen*), käännöstä ei saa muokata kohdekielisen lukijan odotusten suuntaisesti eli ns. kotouttava kääntäminen ei tule kysymykseen.

Laillisesti pätevästä käännöksestä on käytävä selvästi ilmi, että kyse on käännösassiakirjasta/käännöksestä/käännetyistä asiakirjasta. Tämän vuoksi käännös otsikoidaan aina selkeästi käännökseksi (ks. kohta 4.1 *Käännöksen nimeäminen*). Niin sanottu kotouttava kääntäminen ei myöskään tule kysymykseen. (SKTL 2015.)

Peräkkäisissä kappaleissa ilmaistaan täysin samat asiat eri sanoin, mikä antaa vaikutelman, että ohjeeseen on lipsahtanut kaksi saman kappaleen luonnosta. Näin tarkka toisto luultavasti häiritsee käyttäjää, joka joutuu palaamaan edelliseen kappaleeseen tarkistamaan, miten sen sisältö eroaa juuri luetusta.

Ohjeita tiivistämällä ja uudelleen järjestämällä voitaisiin välttää myös ohjeen eri kohdissa esiintyvää toistoa:

(4) Käännösassiakirjaan on aina liitettävä erottamattomasti lähdeasiakirjan tarkka kopio (SKTL 2015).

(5) Laillisesti pätevään käännökseen tulee liittää kopio lähdeasiakirjasta. Jotkin viranomaiset edellyttävät kuitenkin varsinaisen lähdeasiakirjan tai sen virallisesti vahvistetun kopion liittämistä käännökseen. (SKTL 2015.)

(6) Kääntäjä liittää käännökseensä erottamattomasti sen lähdeasiakirjan kopion, josta käännös on tehty (esimerkiksi asiakirjan kopion tai pdf-tiedoston tulosteen), tai tarvittaessa varsinaisen lähdeasiakirjan (SKTL 2015).

Luettavuuden kannalta myös viittaussuhteiden selkeys on tärkeää. Ohjeissa on seuraava kohta, josta olen alleviivannut epäselvän viittauksen:

(7) Auktorisoiduksi kääntäjäksi voidaan hyväksyä luotettavaksi tunnettu täysi-ikäinen henkilö:

- 1) jota ei ole julistettu vajaavaltaiseksi;
- 2) jolla on kotikuntalain mukainen kotikunta Suomessa taikka vakinainen asuinpaikka Euroopan unionin jäsenvaltiossa tai muussa Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa; ja
- 3) joka on hyväksytysti suorittanut tässä laissa tarkoitetun auktorisoidun kääntäjän tutkinnon tai tietyn edellytyksin suorittanut tutkintoa vastaavat auktorisoidun kääntämisen opinnot osana ylempää korkeakoulututkintoaan. (SKTL 2015.)

Viittaus ”tässä laissa” on ohjeisiin sopimaton ja voi hämmentää käyttäjää. Katkelma on lainattu suoraan laista, mutta sitä ei osoiteta lainaukseksi. Luettavuuden parantamiseksi katkelma tulisi selvästi osoittaa suoraksi lainaukseksi tai sitä tulisi muokata ohjeisiin sopivaksi. Katkelman suora lainaaminen ilman lähdemerkintää ei myöskään anna ohjeen laatijasta ammattimaista kuvaa.

7.3 Johdonmukaisuus

Käytettävyyden kannalta on tärkeää, että ohjeteksti on johdonmukainen, sillä epäjohdonmukaisuus voi aiheuttaa virheitä tai hämmentää käyttäjää ja siten vähentää käytön tehokkuutta ja mukavuutta. Johdonmukaisuuden kannalta on syytä tarkastella sekä tekstin sisältöä että rakennetta. Ohjetekstien sisällön epäjohdonmukaisuudella voi olla suurempia vaikutuksia lopputulokseen, mutta myös rakenteen epäjohdonmukaisuus vähentää käytettävyyttä ainakin tehokkuuden ja miellyttävyyden osalta.

Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteet ovat sisällöllisesti ja rakenteellisesti pääosin johdonmukaiset. Rakenteen johdonmukaisuutta tarkastellaan tiedonhaun näkökulmasta luvussa 7.5. Kuten edellisessä luvussa todettiin, tekstin asettelu ja muotoilu on selkeää ja johdonmukaista. Lukujen ja kohtien sisällöt vastaavat niille osoitettua otsikkoa. Keskeisiä termejä, kuten *laillisesti pätevä käännös*, *auktorisoitu kääntäjä* (ks. tarkemmin luku 7.4), *lähdeasiakirja* ja *käännösasiakirja* käytetään johdonmukaisesti. Ainoa epäjohdonmukaisella käytöllään huomiota herättävä termipari on *käännöksen nimeäminen* ja *käännöksen otsikointi*, jota käsitellään tarkemmin luvussa 7.5. Ohjeiden opastavaa, asiallista tyyliä käytetään johdonmukaisesti läpi tekstin.

Ohjeissa on kuitenkin joitakin epäjohdonmukaiselta vaikuttavia kohtia. Yksi niistä liittyy kotouttamiseen, joka on auktorisoidun kääntämisen kannalta hyvin keskeinen asia. Ohjeissa todetaan, että ”käännöstä ei saa muokata kohdekielisen lukijan odotusten suuntaisesti eli ns. kotouttava kääntäminen ei tule kysymykseen” ja toisaalla, että ”Peruseriaate on, ettei asiakir-

jan käännöstä sopeuteta vastaanottajakulttuurin konventioihin eikä sen sisältöä muokata” (SKTL 2015). Toisaalta ohjeissa neuvotaan seuraavaa:

(8) Päiväysten ja kellonaikojen merkitsemisessä noudatetaan kohdekielen käytäntöä (esim. Sept. 14, 2002 merkittäisiin suomennoksessa 14.9.2002 tai 14. syyskuuta 2002).

Mikäli lähdeasiakirjassa päiväys on merkitty vieraan ajanlaskun mukaan, kääntäjä mainitsee tästä huomautuksessa ja muuntaa päiväyksen noudattamaan kohdekulttuurin ajanlaskua. (SKTL 2015.)

Päiväysten ja kellonaikojen merkitsemisen ohje on itsessään selkeä ja ymmärrettävä, mutta ehdottoman kotouttamiskiellon ohessa se voi herättää ohjeen käyttäjässä kysymyksiä. Miksi vieraannuttavasta käännösstrategiasta on tarve poiketa päiväyksissä ja kellonajoissa, jos esimerkiksi osoitteet ja puhelinnumerotkin pidetään alkuperäisessä muodossaan? Onko poikkeuksia muitakin? Jos tämä on ainoa poikkeus, miksi sitä ei mainita siinä yhteydessä, kun kotouttaminen kielletään? Ehkä osa käyttäjistä lukee ohjeista vain kohdan vieraannuttavasta strategiasta ja siirtää sen perusteella myös päiväykset käännökseen alkuperäismuodossaan. Toisaalta käyttäjä saattaa lukea vain kohdan päiväysten kotouttamisesta ja ajatella, että samaa periaatetta sovelletaan myös esimerkiksi puhelinnumeroihin. Päiväysten ja kellonaikojen kotouttamisen kysymys liittyy enemmän auktorisoidun kääntämisen periaatteisiin kuin ohjeiden käytettävyyteen, joten siihen ei tässä tutkielmassa oteta kantaa. Sen sijaan ohjeen käytettävyyden kannalta olennaista on se, miten asia esitetään. Kuten aiemmin on jo useampaan otteeseen todettu, auktorisoitu kääntäjä saattaa lukea ohjeesta vain yksittäisen kohdan. Tästä syystä mahdolliset poikkeukset kotouttamiskieltoon tulisi ilmoittaa sen yhteydessä.

Toinen epä johdonmukaisuus liittyy lähdeasiakirjan liittämiseen osaksi laillisesti pätevää käännöstä. Ohjeiden mukaan ”Käännösasiakirjaan on aina liitettävä erottamattomasti lähdeasiakirjan tarkka kopio” (SKTL 2015). Auktorisoidun kääntäjän vahvistuksen ohjeistuksessa on kuitenkin seuraava kohta:

(9) Lisäksi vahvistuksessa voi olla seuraavat tiedot:

- kääntäjän harkinnan mukaan asiakirjan **lähdekieliset** yksilöintitiedot (esimerkiksi asiakirjan nimi ja sen laatija/saaja, päiväys jne.)
- lähdeasiakirjan ja käännösasiakirjan sivujen lukumäärä, mikäli ne eroavat toisistaan
- maininta, että kääntäjä on itse liittänyt lähdeasiakirjan kopion käännösasiakirjan erottamattomaksi osaksi (mikäli lähdeasiakirjan kopio liitetään asiakirjaan)
- kääntäjän yhteystiedot
- kääntäjän leima (ei pakollinen, mutta monissa maissa suotava). (SKTL 2015.)

Esimerkin 9 kohta ”(mikäli lähdeasiakirjan kopio liitetään asiakirjaan)” on ristiriitaisessa suhteessa lähdeasiakirjan liittämisen vaatimukseen, joka on aiemmin esitetty ehdottomassa muo-

dossa. Ohjeista käy kyllä ilmi, että lähdeasiakirjan tai sen kopion liittämistä käänösasiakirjaan suositellaan vahvasti, mutta asian esittäminen ehdollisena muualla tekstissä voi herättää käyttäjässä epävarmuutta. Sulkuihin asetetulla lisäyksellä halutaan varmaankin varmistaa, ettei liitteestä tehdä mainintaa ellei sitä todella ole. Ottaen huomioon, että ohjeet ovat suosituksia, tällainen tilanne on hyvin mahdollinen. Lisäys vaikuttaa kuitenkin ylimääräiseltä, koska asian luulisi olevan käyttäjille itsestään selvä. Ohjeiden noudattamista ei myöskään kyseenalaisteta muiden ohjeiden yhteydessä.

Ohjeissa esiintyy jonkin verran luetteluita, jotka on merkitty joko numeroin (2 kpl), luettelma- viivoin (1 kpl) tai pyörein luettelumerkein (4 kpl). Luetteluiden lisäksi ohjeissa käytetään virkemuotoisia luetteloita (2 kpl). Rakenteellisen johdonmukaisuuden analysoimiseksi on tarpeen tarkastella, käytetäänkö eri luettelumerkkejä johdonmukaisesti, eli ovatko samoin merkityt luettelut keskenään samankaltaisia ja eroavatko eri tavoin merkityt luettelut ja virkemuotoiset luettelot sisällöllisesti toisistaan.

Ohjeissa on siis kaksi numeroitua luettelua, joista ensimmäistä käsiteltiin jo luvussa 7.2. Kyseessä on laista lainattu kohta, jossa myös luotelman muotoilu on lainattu lähteestä. Toinen luotelma (esimerkki 10) on siis ainoa ohjeiden laatijan itse numeroima luotelma.

(10) Kääntäjän on välttämätöntä tehdä huomautus ainakin silloin, jos

1. asiakirjassa on sen luotettavuutta heikentäviä seikkoja
2. käänös on otteittainen
3. jotain kohtaa ei voida kääntää tai
4. asiakirjassa on kieltä, jota kääntäjä ei ole auktorisoitu kääntämään. (SKTL 2015.)

Korpelan (2016) mukaan lukijat kokevat luettelma-kohtien numeroinnin usein tärkeys- tai muuta järjestystä osoittavaksi. Esimerkin 10 luotelma ei kuitenkaan vaikuta kuvaavan kohtien välistä järjestystä. Luettelua voidaan verrata ohjeissa esiintyvään toiseen, samankaltaisen johtolauseen sisältävään luotelmaan:

(11) Asiakirjan luotettavuutta voi olla syytä epäillä, jos

- siinä esiintyy raaputuksia, yliviivauksia tai poikkeavalla kirjasintyypillä tai käsin tehtyjä merkintöjä, jotka voivat vaikuttaa tekstin tulkintaan
- siitä puuttuu sellaisia osia (esim. allekirjoitus), joiden kääntäjä normaalisti tietää tai odottaa sisältyvän kyseiseen asiakirjaan
- siinä esiintyy lähdekulttuurin konventioista poikkeavaa tyyliä (sanavalinnat, lauserakenteet, fraseologia [sic])
- siinä on kirjoitusvirheitä (joiden määrä tai laatu herättää huomiota). (SKTL 2015.)

Ohjeissa on myös toinen tapaus (esimerkit 12 ja 13), jossa sisällöltään samankaltaiset luettelmat on merkitty eri tavoin.

(12) Kääntäjä voi harkintansa mukaan sisällyttää otsikkoon myös seuraavat tiedot:

- asiakirjan rajoitukset (esimerkiksi käännöksen otteittaisuus)
- asiakirjan alkuperämaa eli institutionaalinen tausta
- lähdekieli. (SKTL 2015.)

(13) Lisäksi vahvistuksessa voi olla seuraavat tiedot:

- kääntäjän harkinnan mukaan asiakirjan **lähdekieliset** yksilöintitiedot (esimerkiksi asiakirjan nimi ja sen laatija/saaja, päiväys jne.)
- lähdeasiakirjan ja käännösasiakirjan sivujen lukumäärä, mikäli ne eroavat toisistaan
- maininta, että kääntäjä on itse liittännyt lähdeasiakirjan kopion käännösasiakirjan erottamattomaksi osaksi (mikäli lähdeasiakirjan kopio liitetään asiakirjaan)
- kääntäjän yhteystiedot
- kääntäjän leima (ei pakollinen, mutta monissa maissa suotava). (SKTL 2015.)

Dokumentin luettelmen merkintätapa vaikuttaa satunnaiselta, sillä se ei edellisten esimerkkien perusteella perustu luettelmen sisältöön. Toisaalta merkintätapa ei perustu myöskään kohtien lukumäärään: aineiston luettelmissa on 3–8 kohtaa, kun taas kummassakin aineistossa esiintyvissä virkemuotoisessa luettelossa (esimerkit 14 ja 15) kohtia on neljä.

(14) Asiakirja voi olla statukseltaan alkuperäinen, virallisesti vahvistettu kopio, oikeaksi todistettu kopio tai oikeaksi todistamaton kopio (SKTL 2015).

(15) Asiakirjan alusta ja lopusta on joka tapauksessa käännettävä ne osat, joista käyvät ilmi asiakirjan julkaisija, sen luonne tai nimi, mahdolliset toimivaltaisuutta ja asiakirjan pätevyyttä koskevat tiedot sekä allekirjoittaja ja hänen asemansa (SKTL 2015).

Jos ohjeesta haetaan tietoa johonkin yksittäiseen ongelmaan, luettelmen keskinäinen epäjohtamukaisuus ei välttämättä häiritse käyttäjää. Se voi kuitenkin heikentää ohjeen luettavuutta ja erityisesti uskottavuutta niiden käyttäjien kohdalla, jotka tutustuvat ohjeisiin perusteellisesti.

7.4 Todellisuudenmukaisuus

Todellisuudenmukaisuudella tarkoitetaan tässä tutkielmassa sitä, että ohjeessa esiintyvät tiedot ovat oikein ja käytetyt termit vastaavat ammattikirjallisuudessa ja lainsäädännössä käytettyä termistöä. *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteiden* tulee olla samassa linjassa lakien ja asetusten kanssa, mutta ne sisältävät myös paljon sellaista tietoa, jota ei esitetä muualla ja joka ei ole oikeudellisesti sitovaa. Niin kauan kuin ohjeet ovat lakien ja asetusten mukaiset, tiedot ovat oikein, koska ohjeita ei voida todeta virheellisiksi minkään dokumentin perusteella. Ei ole myöskään syytä epäillä, että SKTL asiantuntijana ja ammattikunnan edustajana

antaisi virheellisiä ohjeita. Tässä luvussa kuitenkin tarkastellaan, käytetäänkö ohjeissa käännösosalalla vakiintuneita termejä.

Ohjeissa esiintyvät termit (esim. *kielipari*, *kohdekieli*, *kohdekulttuuri*, *käännösasiakirja*, *lähdeasiakirja* ja *translitterointi*) ovat käännösosalalla yleisesti käytössä, ja ne oletetaan ohjeiden käyttäjälle tutuiksi. Siihen nähden, että käyttäjän oletetaan tuntevan edellä mainitut termit, on erikoista, että kotouttavan kääntämisen on katsottu vaativan selvennystä: ”käännöstä ei saa muokata kohdekielisen lukijan odotusten suuntaisesti eli ns. kotouttava kääntäminen ei tule kysymykseen” (SKTL 2015).

Käännösalan ammattilaisen näkökulmasta vieraalta vaikuttavat myös esimerkissä 16 alleviivatut kohdat.

(16) Koska lähdeasiakirja on laadittu oman yhteiskuntansa säädösten ja käytäntöjen mukaan, siinä voi esiintyä kohdekielellä hankalasti ilmaistavia kohtia tai kohdekulttuurille vieraita ilmiöitä. Tällaisia ei pyritä selventämään esimerkiksi valitsemalla kohdekulttuurissa tuttuja mutta tarkoitukseltaan vain osittain vastaavia termejä, sanoja tai sanontoja. Jos sisällöltään riittävän tarkkaa vastinetta ei löydy, kohta käännetään sanasanaisesti ja sitä selitetään kääntäjän harkinnan mukaan huomautuksessa. (SKTL 2015.)

Eikö käyttäjän voida olettaa tuntevan termiä *lähivastine*? Erityisesti sanasanaisen kääntämisen ohje voi kummastuttaa käännösalan ammattilaista, sillä käännöstieteessä sanasanainen kääntäminen tarkoittaa myös lähdekielen kieliopillisten rakenteiden noudattamista (Vehmas-Lehto 1999, 27; Tieteen termipankki s. d.), mikä tekee käännöksestä hankalasti ymmärrettävän. Tarkoitetaanko ohjeessa lähtötekstin sisällölle uskollista kääntämistä, vai onko lähdekielen rakenteen säilyttämiselle todella perusteita?

Ohjeissa käytetään johdonmukaisesti keskeisiä sanaliittoja *auktorisoitu kääntäjä* ja *laillisesti pätevä käännös*. Myös laissa auktorisoiduista kääntäjistä (1231/2007) käännökset ovat aina *laillisesti päteviä* eivätkä *auktorisoituja*. Ohjeissa ei siis esiinny sanaliittoa *auktorisoitu käännös*, jota käytetään usein esimerkiksi käännöstoimistojen verkkosivuilla. Toisaalta alalla on myös paljon toimijoita, jotka käyttävät termejä lain ja ohjeiden linjan mukaisesti. Ohjeiden voidaan siis tältä osin katsoa vastaavan alan käytäntöä, vaikka termien käyttö ei ole kaikkien alan toimijoiden kesken yhtenäistä.

7.5 Tiedonhakua tukeva rakenne

Auktorisoitu kääntäjä tuntee auktorisoidun käännöstoiminnan peruseriaatteet ja yleiset käytännöt. Hän ei siis lue ohjeita alusta loppuun oppiakseen auktorisoidusta kääntämisestä vaan

etsii ratkaisua johonkin kysymykseen tai ongelmaan. Ohjeiden tulisi siten tukea tiedonhaku-tarvetta. Tiedon löytämistä helpottavat esimerkiksi sisällysluettelo, selkeä jäsentely osioihin, osioiden sisältöä kuvaavat otsikot ja hakemisto tai elektronisessa tekstissä hakutoiminto.

Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteissa on sisällysluettelo, jossa esitetään dokumen-tin pää- ja alaotsikot. Sisällysluettelon olemassaolo on tärkeää tiedonhaun kannalta, sillä luet-telosta käyttäjä saa kokonaiskuvan dokumentin sisällöstä ja vihjeitä siitä, mistä dokumentin osasta hänen etsimänsä tieto löytyy. Otsikot kuvaavat lukujen sisältöä, ja käyttäjän on monis-sa tapauksissa mahdollista löytää etsimänsä sisällysluettelon otsikoiden perusteella. Tiedon-hakua nopeuttaa se, että sisällysluettelon otsikot on tehty linkeiksi, joista käyttäjä pääsee suo-raan dokumentin oikealle sivulle. *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteiden* sivuja ei ole numeroitu, mikä tuskin on kaikkia käyttäjiä koskeva käytettävyysoongelma. Sivunumerot olisivat kuitenkin hyödyllisiä ohjeisiin viitattaessa, kun käännösratkaisuista keskustellaan asi-akkaan tai kollegan kanssa. Sivunumeroiden lisääminen olisi helppoa ja nopeaa, eikä nume-rointi sivujen alalaidassa ainakaan häiritsisi käyttäjiä millään tavalla.

Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteissa yleinen tieto (luvut 1–3) on erotettu yksittäi-sistä kääntämisohteista (luvut 4–6). Rakenne on siis Göpferichin (2009, 49) käytettävyysemää-ritelmän mukainen (ks. luku 4.2). Jaottelu helpottaa tiedonhakua: esimerkiksi yleiset käytän-nöt tunteva käyttäjä voi siirtyä suoraan myöhempiin lukuihin etsimään ratkaisua käännöson-gelmaansa. Jos tällaisen käyttäjän kannalta ylimääräinen tieto olisi kääntämisohteiden seassa, se häiritsisi käyttöä enemmän. Rakenne on toimiva myös kokemattoman käyttäjän kannalta, sillä yleiseen tietoon tutustuminen ennen yksityiskohtaisia ohjeita on loogista.

Ratkaisu on pääosin johdonmukaisesti toteutettu. Esimerkiksi luvussa 2.4 *Käännöksen vahvis-taminen* kerrotaan yleisesti käännöksen vahvistamisoikeudesta, toisen henkilön tekemän käännöksen vahvistamisesta ja käännöksen toimittamisesta sähköisesti. Yksityiskohtaiset oh-jeet on sijoitettu lukuun 4.3 *Auktorisoidun kääntäjän vahvistus ja sen muotoilu*. Luvussa 2.4 myös mainitaan mahdollisuudesta lähettää käännösasiakirja asiakkaalle sähköisesti, ja yksi-tyiskohtaisemmat ohjeet annetaan luvussa 4.6 *Sähköinen käännösasiakirja*. Tästä linjasta poi-keten otteittaista kääntämistä koskevat yksityiskohtaiset ohjeet annetaan kuitenkin jo luvussa 2.3 *Otteittaiset käännökset*, johon viitataan luvussa 6.2 *Otteittaiset käännökset*. Ratkaisu on dokumentin muuhun rakenteeseen nähden poikkeava. Käyttäjän kannalta olisi loogisempaa, että asiaa käsiteltäisiin yleisesti ensin ja yksityiskohtaisesti myöhemmin, kuten muiden tee-mojen kohdalla.

Ajatus ohjeiden kokonaisrakenteesta on siis käyttäjän kannalta looginen. Käyttäjää voisi kuitenkin hieman opastaa, jotta hän osaisi hyödyntää dokumentin rakennetta. Käyttäjä, joka aloittaa tiedonhaun sisällysluettelosta, voi kohdata hankaluuksia yksityiskohtaisten ohjeiden löytämisessä. Esimerkiksi luvussa 2.4 *Käännöksen vahvistaminen* ei ilmaista, että aiheesta annetaan tarkempia ohjeita myöhemmin. Tiedonhaun helpottamiseksi ohjeiden alussa voisi olla hyvä kertoa käyttäjälle, miten tiedot on sijoitettu dokumenttiin. Tämän lisäksi ohjeissa voisi olla enemmän sisäisiä linkkejä. Yksityiskohtaisiin ohjeisiin olisi hyvä viitata luvussa, jossa aiheesta annetaan yleistä tietoa siltä varalta, että käyttäjä ei ole huomannut asiaa käsiteltävän uudestaan myöhemmin. Dokumentin jaottelun olisi hyvä näkyä selkeästi myös otsikoinnissa: samannimiset otsikot (esim. 2.3 *Otteittaiset käännökset* ja 6.2 *Otteittaiset käännökset*) eivät kerro käyttäjälle, kummasta hän löytää etsimänsä. Sen sijaan otsikot 2.4 *Käännöksen vahvistaminen* ja 4.3 *Auktorisoidun kääntäjän vahvistus ja sen muotoilu* ovat käyttäjälle informatiivisempia.

Kuten luvussa 7.3 todettiin, lukujen otsikot vastaavat tekstin sisältöä. Tekstin jäsentely osioihin on myös pääosin looginen. Loogisesta rakenteesta poikkeaa kuitenkin luku 6.7 *Vaihtuva tieto ja sen merkitseminen*, joka on sijoitettu pääluvun 6 *Kääntäjän huomautukset* alle. Kaikki muut alaluvut käsittelevät kääntäjän huomautuksia, mutta luvussa 6.7 ohjeistetaan pysyvän ja vaihtuvan tiedon erottamiseen esimerkiksi lomakkeiden käännöksissä (ks. esimerkki 17).

(17) Esimerkiksi painetulle lomakkeelle laaditussa asiakirjassa tai muussa asiakirjassa pysyvä ja vaihtuva tieto on voitu kirjoittaa eri kirjasintyypeillä tai vaihtuva tieto on kirjoitettu käsin. Samoin varsinkin ennen tietokoneaikaa laadituissa asiakirjoissa on pysyvä ja vaihtuva tieto saatettu erottaa kirjasintyyppiä vaihtamalla. Tällöin nämä on erotettava toisistaan myös käännöksessä. Jos lomakkeessa on tyhjäksi jätettyjä kohtia, niiden kohdalle on käännökseen merkittävä esimerkiksi [tyhjä]. (SKTL 2015.)

Kyse on yksityiskohtaisista kääntämisohjeista, mistä syystä alaluku sopisi paremmin pääluvun 5 *Yksittäisiä ohjeita* alle. Esimerkiksi luvussa 5.7 käsitellään käsin tehtyjen merkintöjen merkitsemistä käännökseen (ks. esimerkki 18), ja ohjeet ovat sekä sisällöltään että yksityiskohtaisuudeltaan hyvin samankaltaisia kuin luvussa 6.7.

(18) Lähdeasiakirjan allekirjoitukset on mainittava käännöksessä, ja niihin liittyvät tarkennukset käännettään. Lähdeasiakirjan allekirjoitukset voidaan merkitä käännökseen esimerkiksi seuraavasti: [allekirjoitus] tai, jos allekirjoitusta ei ole, [ei allekirjoitusta]. (SKTL 2015.)

Käyttäjä, joka etsii yksityiskohtaista ohjetta vaihtuvan tiedon merkitsemiseen, ei varmasti etsi sitä luvusta *Kääntäjän huomautukset*. Toki alaluvun otsikko *Vaihtuva tieto ja sen merkitseminen* on näkyvillä sisällysluettelossa ja tieto löytyy hakutoiminnolla, mutta ohjeiden muuten loogisesta rakenteesta poikkeamiselle ei ole perustetta. Käyttäjä ei välttämättä myöskään tun-

ne hakutermiä *vaihtuva tieto*, mistä syystä tiedon olisi tärkeää löytyä sitä sisällöllisesti vastaavasta ympäristöstä.

Otsikoinnilla on siis suuri merkitys tiedonhaun kannalta. *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteissa* on otsikko *Käännöksen nimeäminen*, jonka alla käytetään ilmaisua *käännöksen otsikointi*. *Nimeäminen* esiintyy siis vain otsikossa ja *otsikointi* läpi tekstin. Tämä ei vaikuta johdonmukaiselta ja voi joissain tapauksissa hämmentää käyttäjää. Jos käyttäjä hakee *otsikointia* sisällysluettelosta, hän ei löydä sitä. Toisaalta *käännöksen nimeäminen* on selkeä otsikko, jonka käyttäjä luultavasti osaa yhdistää otsikointiin. Tässä tapauksessa kahden eri nimityksen käyttäminen voi jopa helpottaa tiedonhakua, jos käyttäjä käyttää hakutoimintoa. Tällöin hän löytää etsimänsä kummalla tahansa hakusanalla. Toisen hakusanan sijoittaminen tekstin sekaan voisi kuitenkin olla vähemmän häiritsevää kuin se, että otsikon termiä ei käytetä tekstissä lainkaan.

Tiedonhaun kannalta on tärkeää, että dokumentin sisällä voi käyttää hakutoimintoa. *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteiden* elektroninen hakutoiminto toimii hyvin. Dokumentin sisällä navigoimista helpottavat myös sisäiset viittaukset dokumentin muihin lukuihin. Sisäiset viittaukset on tehty linkeiksi, joita napsauttamalla pääsee dokumentissa suoraan oikeaan kohtaan. Sisäisiä viittauksia käytetään kohdissa, joiden sisältöä käsitellään tarkemmin muualla dokumentissa (esim. “käännöstä ei vielä voida vahvistaa sähköisesti eikä apostillitodistusta (ks. kohta 3.2 Apostille-todistus) voida myöntää sähköisiin asiakirjoihin”) (SKTL 2015). Näin vältetään turhalta toistolta. Kuten edellä mainittiin, sisäisiä linkkejä voisi kuitenkin olla enemmän. Esimerkiksi luvussa 2.4 *Käännöksen vahvistaminen* ei kerrota, että vahvistuksen muotoiluun opastetaan luvussa 4.3 *Auktorisoidun kääntäjän vahvistus ja sen muotoilu*. Sisäisen linkin avulla käyttäjä löytäisi kaiken vahvistamiseen liittyvän tiedon nopeammin.

Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteissa on sisäisten viittausten lisäksi viittauksia dokumentin ulkopuolisiin lähteisiin, kuten lakeihin, asetuksiin ja keskeisille verkkosivuille. Myös ulkoiset viittaukset on tehty linkeiksi, jotka ohjaavat käyttäjän suoraan verkkolähteeseen. Tämä nopeuttaa tiedon löytämistä ja parantaa siten käytön tehokkuutta. Yksi linkeistä vaikuttaa kuitenkin epäloogiselta. Ohjeiden alussa on kohta auktorisoidun kääntäjän kelpoisuudesta, joka on lainattu laista (ks. luku 7.2). Lain sijaan kohdassa viitataan Haagin yleissopimukseen, jossa ei käsitellä auktorisoidun kääntäjän kelpoisuutta millään lailla. Tuntuu loogiselta, että linkki johtaisi lakiin auktorisoiduista kääntäjistä, josta katkelma on lainattu. Tällainen epälooginen linkitys hidastaa käyttäjän tiedonhakua.

7.6 Kattavuus

Jotta mahdollisimman moni käyttäjä saisi ohjeista vastauksen kysymykseensä, ohjeiden tulisi olla kattavat. Niiden tulisi siis sisältää tietoa kaikista auktorisoidun kääntämisen kannalta olennaisista käytännöistä ja ongelmatilanteista. Ei kuitenkaan ole aivan yksiselitteistä, missä olennaisten ongelmien raja kulkee. Harvinaisimpienkin ongelmien käsittely tekee ohjeista tehokkuuden näkökulmasta liian raskaat. Toisaalta liian yleisen tason ohjeista ei ole hyötyä yksittäisen ongelman ratkaisemisessa. Ohjeiden kattavuutta on vaikea arvioida siitäkin syystä, että ei ole olemassa kattavaa listausta auktorisoidun kääntämisen käytännöistä ja mahdollisista ongelmatilanteista. Ohjeiden kattavuuden arviointi vaatisi erilaista tutkimusmenetelmää, kuten käyttäjien haastattelua tai ohjeiden käytettävyydestä. Tässä luvussa otetaan kuitenkin esille joitakin tutkimusaineistosta nousseita yksittäisiä kattavuuteen liittyviä kysymyksiä.

Tutkimusaineiston laillisesti pätevien käännösten analyysissä (ks. luku 8) käy ilmi, että lakien nimien ja lainkohtien (esim. *pykälä*, *luku*, *momentti*) kääntämiseen ei ole ohjeita. Puute on merkittävä, sillä lakiviittaukset ovat tyyppillisiä ja olennaisia asiakirjojen osia. Esimerkiksi saksalaiset lait on jäsenelty eri tavoin kuin suomalaiset, eikä kaikille lainkohtien nimityksille ole selkeitä vastineita. Olisiko tällöin parasta käyttää lähdekielisiä nimityksiä, suoria käännöksiä vai selityksiä kääntäjän huomautuksessa?

Lakien nimien osalta aineiston käännösten erilaisista ratkaisuista herää seuraavia kysymyksiä: Onko käännösasiakirjan vastaanottajan tärkeämpää tietää lain lähdekielinen nimi vai saada käsitys lain sisällöstä? Jos lain nimi tarvitaan kummallakin kielellä, kumpi niistä sijoitetaan tekstiin ja kumpi sulkeisiin tai kääntäjän huomautukseen? Jos käytetään vain kohdekielistä vastinetta, voiko vastaanottaja erehtyä luulemaan, että kyse on kohdekulttuurisesta laista? Pitäisikö käännösvastineen yhteyteen lisätä maininta siitä, mihin oikeuskulttuuriin laki kuuluu? Aineiston käännöksissä on käytetty Suomen avioliittolain vastineena nimitystä *Ehegesetz*, jonka saksalainen vastaanottaja voisi periaatteessa yhdistää Saksan lakiin. Schafrankin (2001, 119–120) mukaan lakien nimiä käännettäessä tulisi tehdä selväksi, minkä valtion normista on kyse. Avioliittolain tapauksessa tulisi siis käyttää esimerkiksi vastinetta *finnisches Ehegesetz* (= suomalainen avioliittolaki).

Lakiviittausten kääntämistä lukuun ottamatta ohjeissa käsitellään auktorisoidun kääntämisen kannalta keskeisimpiä ongelmia. Joidenkin ongelmien käsittely jää kuitenkin suppeaksi, ja niiden osalta ohjeita voisi täsmentää lisäohjeilla ja esimerkeillä. Aineiston käännösten analy-

sin perusteella tarkentavia ohjeita kaivattaisiin nimien kääntämisen yhteyteen siitä, minkälaisia kohdekielisiä nimiä voidaan pitää vakiintuneina (ks. luvut 8.7 ja 8.8). Moniin nimiin liittyy jokin yleisnimi, mutta tällaisten nimien kääntämistä ei käsitellä ohjeissa. Aineiston käännöksissä on vaihtelevuutta siinä, onko yleisnimet (esim. *Keski-Suomen keskussairaala*, *Jyväskylän maalaiskunta*, *Kanton Solothurn*) käännetty vai pidetty alkuperäisessä muodossaan (ks. luku 8.6).

Lyhenteiden kääntämisen osalta ohje voisi kaivata esimerkkiä, josta ilmenisi, tuleeko lyhenteen olla kirjoitettuna auki sekä lähtö- että kohdekielellä ja koskeeko lyhenteiden auki kirjoittaminen myös yleiskielisiä lyhenteitä (ks. luku 8.10). Lisäksi ohjeissa voitaisiin ohjeistaa muunkielisten vahvistusten tekemiseen (ks. luku 8.4) ja tarkentaa vahvistuksen sijaintia koskevia ohjeita (ks. luvut 8.4 ja 8.5).

Kuten edellisistä kappaleista käy ilmi, ohjeiden kattavuutta on helpompi arvioida käännösten kuin ohjeiden perusteella. Toisenlainen tutkimusaineisto tai -menetelmä voisi paljastaa uusia ohjeiden kattavuuteen liittyviä ongelmia. Kuten luvun alussa mainittiin, tässä tutkielmassa tyydytään kattavuuden osalta yksittäisiin huomioihin, jotka toivottavasti herättävät keskustelua ohjeiden kattavuudesta ja sen merkityksestä.

7.7 Käytettävyysongelmat ja niiden vakavuus

Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteet ovat käytettävyyden näkökulmasta onnistuneet erityisesti todellisuudenmukaisuuden, johdonmukaisuuden ja luettavuuden osalta. Ohjeet ovat samassa linjassa lakien ja asetusten kanssa, ja niissä käytetään alalle vakiintuneita termejä. Joidenkin termien selittäminen voi herättää käyttäjässä kummastusta, mutta käytettävyyden kannalta ongelma on suhteellisen pieni. Ohjeet ovat pääosin johdonmukaiset niin sisällön, rakenteen kuin termien käytön suhteen. Johdonmukaisuutta voisi parantaa tarkentamalla kotoittamisen ja lähdeasiakirjan käännökseen liittämisen käsittelyä ohjeissa. Luetelmien epäjohdonmukainen merkintätapa tuskin häiritsee ohjeiden käyttöä olennaisesti. Ohjeet ovat pääosin helposti luettavat ja ymmärrettävät. Kuvalliset ohjeet ja esimerkit auttavat ohjeiden sisäistämässä. Ainoa merkittävä luettavuutta heikentävä seikka on ylimääräinen toisto, joka ei kuitenkaan vaikuta käytettävyyteen merkittävästi.

Käytettävyyden osatekijöistä eniten parannettavaa on tiedonhakua tukevassa rakenteessa ja ohjeiden kattavuudessa. Dokumentin rakenne tukee tiedonhakua vaihtelevasti. Sisällysluettelo ja tekstin jaottelu osioihin on onnistunut pääosin hyvin. Toimiva hakutoiminto ja linkit sisäl-

lysluettelossa ja tekstissä nopeuttavat tiedonhakua. Yksittäiset kääntämisohjeet on erotettu yleisen tason tiedosta, mikä myös osaltaan nopeuttaa tiedon löytämistä dokumentista. On kuitenkin yksittäisiä kohtia, joiden osalta tiedon jakamista yleisiin ja yksittäisiin ohjeisiin tulisi selventää. Sisäisiä linkkejä voisi hyödyntää käyttäjän ohjaamisessa enemmän. Koska ohjeissa on selkeä ja perusteltu rakenne, sen voisi esitellä käyttäjälle dokumentin johdannossa, jossa on muutakin metatekstiä. Tällainen ohjeen lukuohje auttaisi uutta käyttäjää pääsemään alkuun nopeammin, eikä se vaatisi kuin yhden tai kaksi virkettä.

Tämän analyysin perusteella ohjeet vaikuttavat pääosin kattavilta. Kuten aiemmin on todettu, heuristinen arviointi ei ole paras menetelmä ohjeiden kattavuuden arviointiin. Siitä huolimatta analyysissä nousi esiin joitakin ohjeista puuttuvia tietoja. Merkittävin puute on se, että ohjeissa ei käsitellä lakien nimien ja lainkohtien kääntämistä, sillä lakeihin viitataan hyvin monissa asiakirjoissa. Vähäisemmät kattavuutta koskevat kehityskohteet (ks. taulukko 4) korjautuisivat lisäämällä ohjeisiin yksittäisiä lisätietoja ja esimerkkejä.

Ohjeissa esiintyvien käytettävyysohjelmien vakavuutta on tärkeää pohtia niiden korjaamisen priorisoinnin mahdollistamiseksi. Taulukossa 4 esitetään ohjeissa esiintyviä käytettävyysohjelmia luokiteltuna niiden vakavuuden mukaisesti. Analyysissä hyödynnettävä Nielsenin (1993, 103) vakavuusluokittelu on esitelty luvussa 5.1. Käytettävyysohjelmat on järjestetty taulukkoon vakavuusluokittelun mukaisesti merkittävistä käytettävyysohjelmista vähäisempiin.

Laillisesti pätevien käännösten laatimisoheissa ei ole Nielsenin (1993, 103) vakavuusluokittelun mukaisia katastrofaalisia (4) käytettävyysohjelmia. Toisaalta 17 aineistosta löytyneestä käytettävyysohjelmasta vain kaksi on luokittelun mukaan pelkästään kosmeettisia (1). Merkittäviksi (3) luokiteltuja käytettävyysohjelmia on kymmenen ja vähäisiä (2) viisi kappaletta. Suurin osa sekä merkittävistä että vähäisistä käytettävyysohjelmista liittyy tiedonhakua tukevaan rakenteeseen. Käytettävyysohjelmia on myös johdonmukaisuudessa, kattavuudessa, luettavuudessa ja todellisuudenmukaisuudessa. Ainoa luettavuusongelma on kuitenkin vähäinen, ja ainoa todellisuudenmukaisuutta koskeva ongelma ei varsinaisesti heikennä käytettävyyttä vaan lähinnä uskottavuutta. Ohjeiden voidaan siis todeta olevan luettavat ja todellisuudenmukaiset.

Taulukko 4. *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohjeiden* (SKTL 2015) käytettävyysohjelmat ja niiden vakavuus Nielsenin (1993, 103) vakavuusluokittelun mukaisesti

Ongelma	Heuristiikkalistan kohta	Ongelman vakavuus
Ristiriitainen tieto kotouttamisesta	Johdonmukaisuus	3
Dokumentin informaatorakenteesta poikkeaminen (otteittaisen kääntämisen osalta ensin yksityiskohtainen ja sitten yleinen luku)	Tiedonhakua tukeva rakenne	3
Alaluvun epälooginen paikka (<i>Vaihtuva tieto ja sen merkitseminen</i> luvussa <i>Kääntäjän huomautukset</i>)	Tiedonhakua tukeva rakenne	3
Ei dokumentin lukuohjetta	Tiedonhakua tukeva rakenne	3
Sisäisten linkkien puute joissain kohdissa	Tiedonhakua tukeva rakenne	3
Samannimiset otsikot	Tiedonhakua tukeva rakenne	3
Epälooginen ulkoinen linkki (ks. luku 7.5)	Tiedonhakua tukeva rakenne	3
Lakien kääntämistä ei käsitellä	Kattavuus	3
Vahvistuksen kielen ja sijainnin käsittelyn puutteellisuus	Kattavuus	3
Lyhenteiden kääntämisen käsittelyn puutteellisuus	Kattavuus	3
Ristiriitainen tieto kopion liittämistä asiakirjaan	Johdonmukaisuus	2
Termien epäjohdonmukaisuus (<i>käännöksen nimeäminen ja käännöksen otsikointi</i>)	Johdonmukaisuus, Tiedonhakua tukeva rakenne	2
Ei sivunumerointia	Tiedonhakua tukeva rakenne	2
Epäselvä viittaus lainauksen yhteydessä	Luettavuus	2
Nimien kääntämisen käsittelyn puutteellisuus	Kattavuus	2
Luettelamerkkien epäjohdonmukaisuus	Johdonmukaisuus	1
Alalla vakiintuneiden termien selittäminen tai kiertäminen kuvailemalla (ks. luku 7.4)	Todellisuudenmukaisuus	1

Eniten ohjeiden käytettävyyttä vähentävät sisällöllinen ristiriitaisuus ja tekstin informaatorakenteesta poikkeaminen (ks. taulukko 4). Ohjeiden käyttäjän kannalta on erittäin olennaista, että annetut ohjeet ovat selkeitä ja löytyvät niille loogisesta paikasta. Sisällön ristiriitaisuus on arvioitu merkittäväksi käytettävyysohjelmaksiksi, koska se voi aiheuttaa virheitä käännöksissä. Dokumentin lukuohjeen ja sisäisten linkkien puute hidastavat ohjeiden käyttöä merkittävästi. Kuten aiemmin tässä luvussa todettiin, dokumentin rakenteen esittely auttaisi erityisesti uusia

käyttäjii. Kaksi muuta merkittävää käyttöä hidastavaa ongelmaa ovat samannimiset otsikot ja väärälle sivulle johtava ulkoinen linkki. Kumpikin ongelma johtaa siihen, että käyttäjä joutuu hakemaan tietoa useammasta paikasta, mikä heikentää käytön tehokkuuden lisäksi käyttömu- kavuutta.

Kattavuuden osalta on merkittävä ongelma, että lakien nimien ja lainkohtien kääntämistä ei käsitellä ollenkaan. Kuten luvussa 7.6 perusteltiin, lakien nimet ja lainkohdat ovat auktorisoi- dun kääntämisen kannalta keskeisiä ongelmia. Puutteet kääntäjän vahvistuksen ohjeistuksessa on arvioitu merkittäväksi käytettävyysongelmaksi, koska vahvistus on laillisen pätevyuden osoittajana hyvin merkittävä osa käänösasiakirjaa. Lyhenteiden kääntämisen ohje taas on niin puutteellinen, että kääntäjä joutuu itse pohtimaan, mitä käänökseen sisällytetään ja mi- ten tiedot sijoitetaan.

Vähäisemmiksi käytettävyysongelmiksi on arvioitu ristiriitainen tieto kopion liittämisestä asiakirjaan, käänöksen nimeämiseen liittyvien termien epäjohdonmukaisuus, sivunumeroi- den puuttuminen, yksittäinen epäselvä viittaus (ks. luku 7.2) ja puutteet nimien kääntämisen ohjeissa. Kopion liittämisen osalta ristiriitainen tieto on arvioitu vähäiseksi, koska ohjeesta poikkeava lisäys on perusteltu. Vaikka se voi aiheuttaa epävarmuutta joissakin käyttäjissä, ohjeista käy selvästi ilmi, että asiakirjan liittämistä käänökseen suositellaan kaikissa tapauk- sissa. Luvussa 7.5 käsitelty käänöksen nimeämisen ja otsikoinnin ongelma voi vaikeuttaa tiedon löytämistä sisällysluettelosta mutta helpottaa sitä hakutoimintoa käytettäessä. Siksi ongelma on arvioitu vähäiseksi. Se olisi kuitenkin korjattavissa siten, että toinen hakusana sijoitettaisiin otsikon sijaan tekstiin.

Myös sivunumeroiden puute ja yksittäinen epälooginen viittaus ovat käytettävyyden kannalta suhteellisen vähäisiä ongelmia. Sivunumeroiden puute voi kuitenkin hankaloittaa joidenkin käyttäjien työskentelyä, ja viittaus *tässä laissa* voi pahimmassa tapauksessa antaa väärän ku- van ohjeiden statuksesta. Nimien kääntämisen ohjeiden puutteet on arvioitu vähäisiksi, koska annetut ohjeet ovat selkeät. Ainoa tulkinnanvaraisuus koskee nimien vakiintuneisuutta, johon ohjeissa ei voitaisikaan antaa kaikkia ongelmia koskevaa ratkaisua. Nimen vakiintuneisuus on selvitettävissä tiedonhaulla ja kääntäjän tilannekohtaisella harkinnalla. Lisäohjeet ja esimerkit voisivat kuitenkin vähentää käyttäjien epävarmuutta ja tehostaa päätöksentekoa.

Luettelamerkkien käyttöön liittyvä rakenteellinen epäjohdonmukaisuus vaikuttaa lähinnä dokumentin uskottavuuteen. Sama koskee alalla vakiintuneiden termien selittämistä. Vaikka

niiden selittäminen voi vähentää ohjeiden uskottavuutta asiantuntijoiden silmissä, selitykset ovat ymmärrettäviä eivätkä vaikuta ohjeiden tulkintaan. Termien selittäminen ei siis vähennä käytettävyyttä ainakaan olennaisesti. Siksi nämä ongelmat on luokiteltu kosmeettisiksi.

Ohjeiden heuristisen arvioinnin ulkopuolelta on tarpeen mainita luvussa 7.1 käsitelty saavutettavuuteen liittyvä ongelma. Ohjeiden paikka SKTL:n verkkosivuilla olisi merkittävä käytettävyysongelma, jos verkkosivut olisivat ainoa paikka ohjeiden etsimiseen. Koska ohjeet kuitenkin löytyvät helposti hakukoneella, käytettävyysongelma voidaan arvioida vähäiseksi. Ohjeita usein käyttävä kääntäjä tuskin hakee ohjeita verkosta joka kerta, vaan tallentaa ohjeet tai ainakin niihin johtavan linkin tietokoneelleen. Koska ohjeita on jaettu myös painettuna, käytettävyysongelma ei koske kaikkia käyttäjiä. Joka tapauksessa ohjeista olisi loogista mainita niillä sivuilla, joilla käsitellään auktorisoitua kääntämistä.

8. Laillisesti pätevien käännösten laatimisohjeiden toteutuminen käännöksissä

Tässä luvussa tarkastellaan *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohjeiden* toteutumista 23 laillisesti pätevässä käännöksessä käännössuunnissa suomi–saksa ja saksa–suomi. Luku on rakennettu *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohjeiden* kohtien mukaan. Analyysin ulkopuolelle jäävät kuitenkin kohdat, joita ei pysty arvioimaan aineiston perusteella (esim. monilehtisten asiakirjojen leimaaminen) ja joita ei esiinny aineistossa (esim. opintojen mittayksiköt). Myöskään vieraannuttavan käännösstrategian toteutumisen analysointiin ei tässä tutkielmassa ole tilaa, koska se vaatisi käännösratkaisujen syvällistä analysointia. Vieraannuttavan käännösstrategian toteutuminen tulee kuitenkin osittain esille muissa alaluvuissa esimerkiksi nimien, osoitteiden ja oppiarvojen kääntämisen yhteydessä. Luvun 6.2 perustelujen mukaisesti otan analyysissä huomioon myös aiemmat, vuonna 2009 julkaistut ohjeet (SKTL 2009). Niitä käsitellään niissä kohdissa, joissa vanhat ohjeet poikkeavat uusista. Käännösasiakirjojen analyysin tulokset esitetään tiivistetysti luvussa 8.13.

8.1 Käännöksen nimeäminen

Laillisesti pätevien käännösten laatimisohjeiden mukaan käännösasiakirja on otsikoitava auktorisoidun kääntäjän laatimaksi käännökseksi. Muut tiedot, kuten asiakirjan alkuperämaa ja lähdekieli, ovat valinnaisia. (SKTL 2015.) Aineiston 23 käännöksestä 16 on otsikoitu käännökseksi. Seitsemästä käännöksestä otsikko puuttuu kokonaan, mistä syystä käännöksen status saattaa selvitä lukijalle vasta kääntäjän vahvistuksessa asiakirjan lopussa.

Aineiston käännösten nimeämiskäytännöissä on eroja. 16 otsikosta 14 sisältää tiedon siitä, että kyseessä on laillisesti pätevä (tai virallinen) käännös (ks. esimerkit 19 ja 20).

(19) Laillisesti pätevä käännös H.S. Johannsenin Saksan liittotasavallassa laatimasta saksankielisestä työtodistuksesta *Zeugnis*

(20) Beglaubigte Übersetzung aus dem Finnischen (= Laillisesti pätevä käännös suomen kielestä [oma käännös])

Kahdessa otsikossa (esimerkit 21 ja 22) ei mainita tietoa käännöksen laillisesta pätevyydestä.

(21) (Auszugsweise Übersetzung aus dem Finnischen) (= Otteittainen käännös suomen kielestä [oma käännös])

(22) Übersetzung aus der finnischen Sprache (= Käännös suomen kielestä [oma käännös])

Kaikissa aineiston otsikoissa mainitaan joko lähdekieli tai asiakirjan alkuperämaa, osassa molemmat. Aineistossa on myös otsikoita, joissa ilmoitetaan lähdeasiakirjan tekstilaji ja asiakirjan laatijan nimi (ks. esimerkki 19).

Kolmen käännöksen otsikossa esiintyy termi *virallinen käännös*. Käännökset on päivätty vuosina 2014 ja 2015 eli uuden lain ollessa voimassa 6–7 vuotta ja kääntäjän saatua auktorisoidun kääntäjän nimikkeen käyttöönsä. Uuden termistön on siis täytynyt olla kääntäjän tiedossa. Kyse voi olla vanhasta tottumuksesta tai tietoisesta valinnasta käyttää muuta kuin suositeltua termiä. *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteiden* termistö ja esimerkit antavat niin yksiselitteisen kuvan suositelluista termeistä, ettei kyse ole ohjeiden epäselvyydestä.

Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteiden mukaan ”Otsikko erotetaan käännöksestä selkeästi, esimerkiksi arkin poikki menevällä yhtenäisellä vaakaviivalla” (SKTL 2015). Aineiston 16 otsikoidusta käännöksestä kymmenessä otsikko on erotettu käännöksestä koko arkin levyisellä vaakaviivalla. Yhdessä käännöksessä otsikko on alleviivattu, ja viidessä käännöksessä otsikkoa ei ole erotettu käännöksestä visuaalisesti. Aineiston 23 käännöksestä alle puolet noudattaa ohjeita sekä otsikon sisällön että sen asettelun osalta.

8.2 Sisällön ja ulkoasun vastaavuus

Laillisesti pätevän käännöksen on vastattava lähdeasiakirjaa niin sisällöllisesti kuin ulkoasultaan (ks. tarkemmin luku 2.3.4). *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteissa* asia tiivistetään kahteen virkkeeseen: ”Ellei ole sovittu otteittaisesta käännöksestä, kääntäjän tulee sisällyttää käännökseen kaikki lähdeasiakirjassa näkyvä teksti ja muut siihen tehdyt merkinnät” ja ”Käännöksen ulkoasun tulisi vastata lähdeasiakirjan ulkoasua tekstin asettelun ja korostusten osalta (lihavointi, kursivointi, alle- ja yliviivaukset, kirjasintyyppien erot jne.)” (SKTL 2015). Sisällön vastaavuutta tarkastellaan tässä tutkielmassa siltä osin, onko kaikki lähdeasiakirjan osat sisällytetty käännökseen. Yksittäisten käännösratkaisujen ja termien sisällöllistä vastaavuutta ei tässä ole aiheellista tutkia, sillä ne riippuvat enemmän kääntäjien kieli- ja käännöstaidosta kuin ohjeiden käytettävyydestä.

Kaikkien lähdeasiakirjan osien sisällyttämisen vaatimus toteutuu aineiston käännöksissä melko hyvin. Erityisesti tekstien osalta lähdeasiakirjojen tiedot on välitetty tarkasti käännöksissä. Aineiston ainoaan otteittaiseen käännökseen on merkitty kaikki puuttuvat osat ohjeiden mukaisesti. Aineistossa on kuitenkin yksittäisiä lähdeasiakirjojen osia, jotka eivät esiinny käännöksissä. Neljässä tapauksessa lähdeasiakirjan allekirjoituksesta ei ole mainintaa käännös-

asiakirjassa (ks. luku 8.12). Yhden asiakirjan alalaidassa oleva asiakirjatunnus on jäänyt siirtämättä käännökseen. Toisesta käännöksestä puuttuvat lähdeasiakirjan alalaidassa olevat asiakirjan painattajan tiedot. Lisäksi lähdeasiakirjoissa esiintyy kaksi vaakunaa, joista ei ole mainintaa käännösasiakirjoissa (ks. luku 8.12). Yhden asiakirjan vasempaan laitaan on sijoitettu väliotsikon tapaisia merkintöjä siihen kohtaan, josta kunkin aiheen käsittely alkaa (esim. *kaupankohde*, *kauppahinta*, *muut ehdot*). Käännöksestä puuttuu yksi tällainen merkintä, mutta aihetta on muuten käsitelty samoin kuin lähdeasiakirjassa.

Tekstin asettelun osalta suurin osa aineiston käännöksistä vastaa lähdeasiakirjaa tarkasti. Käännöksissä on jäljitelty lähdeasiakirjojen asettelua sekä tekstin sisennysten että leimojen ja allekirjoitusten sijoittelun osalta. Aineistossa on neljä taulukkomuotoista lähdeasiakirjaa. Kahdessa käännöksessä taulukot on tehty samanmuotoisiksi kuin lähdeasiakirjassa, ja taulukon sisällä olevat ruudut rasteineen näkyvät käännöksissä. Kahdessa käännösasiakirjassa tiedot on aseteltu lähdeasiakirjan taulukon mukaisesti rinnakkain ja allekkain, mutta taulukon ääriviivat puuttuvat. Näissä käännöksissä ei näy myöskään lähdeasiakirjojen ruutuja ja rasteja, vaan pelkästään lähdeasiakirjan ruutujen viereiset tekstit ja rastit niiden vieressä. Taulukkokäännösten lisäksi aineistossa on kolme käännöstä, joista puuttuu lähdeasiakirjassa henkilötietojen, allekirjoitusten tai otsikoiden alla olevat viivat. Muiden käännösten osalta asettelu ei eroa lähdeasiakirjasta. Jotkin käännökset vaikuttavat lähdeasiakirjaansa verrattuna niin identtisiltä, että käännös vaikuttaa olevan tehty lähdeasiakirjan sähköistä versiota apuna käyttäen.

Tekstin korostusten osalta käännösasiakirjat ovat hyvin uskollisia lähdeasiakirjoilleen. Lähdeasiakirjojen fontteja on jäljitelty mahdollisuuksien mukaan. Myös fonttikoko on huomioitu erityisesti niissä käännöksissä, joiden lähdeasiakirjassa käytetään useampaa eri fonttikokoa. Käännöksissä on käytetty suuraakkosia samoin kuin lähdeasiakirjoissa. Vain kahdessa käännöksessä lähdeasiakirjan suuraakkosin kirjoitetut otsikot on kirjoitettu pienin kirjaimin. Lähdeasiakirjojen lihavoinnit ja kursivoinnit on toistettu käännösasiakirjoissa identtisesti lukuun ottamatta kahta käännöstä, joiden otsikot on lihavoitu lähdeasiakirjasta poiketen.

8.3 Kääntäjän huomautukset

Laillisesti pätevien käännösten laatimisohjeiden mukaan

Kääntäjän on välttämätöntä tehdä huomautus ainakin silloin, jos

1. asiakirjassa on sen luotettavuutta heikentäviä seikkoja
2. käännös on otteittainen
3. jotain kohtaa ei voida kääntää tai

4. asiakirjassa on kieltä, jota kääntäjä ei ole auktorisoitu kääntämään. (SKTL 2015.)

Näistä välttämättömän huomautuksen vaativista tapauksista aineistossa esiintyy kaksi: käännöksen otteittaisuus ja kieli, jota kääntäjää ei ole auktorisoitu kääntämään. Aineistossa ei ole kohtia, joita ei voisi kääntää eikä arvioni mukaan seikkoja, jotka herättäisivät epäilyksen asiakirjan luotettavuudesta.

Aineistossa on yksi otteittainen käännös, jonka otteittaisuus käy ilmi otsikosta (*Auszugsweise Übersetzung aus dem Finnischen*) ja kääntäjän vahvistuksesta, jossa luetellaan pois jätetyt kohdat ja kerrotaan, miten ne on merkitty käännökseen. Kääntäjä ei ole tehnyt otteittaisuudesta huomautusta, mutta käännös on tehty ennen uusien ohjeiden julkaisemista. Vanhoissa ohjeissa neuvotaan mainitsemaan otteittaisuudesta otsikossa ja merkitsemään kääntämättä jätetyt kohdat käännökseen (SKTL 2009). Tältä osin kääntäjä on siis noudattanut silloisia ohjeita. Ohjeissa kuitenkin neuvotaan myös perustelevaan otteiden valinta ja mainitsemaan, kuka on valinnut käännettävät ja pois jätettävät osiot (mp.). Tällaisia perusteluita ei aineiston käännösasiakirjassa ole.

Aineistossa esiintyvä kieli, jonka kääntämiseen kääntäjää ei ole auktorisoitu, esiintyy logon osana. Lähdeasiakirjassa esiintyvässä Ulmin yliopiston logossa on teksti *Sciendo, Docendo, Curando*, joka on siirretty käännösasiakirjaan sellaisenaan ilman huomautusta. Ohjeissa ei käsitellä asiakirjoissa esiintyviä logoja, mutta logo voidaan rinnastaa leimaan. Ohjeiden mukaan leiman sisältämä teksti on käännettävä vain, jos se vaikuttaa asiakirjan tulkintaan (ks. luku 8.12). Koska logon teksti ei vaikuta työtodistuksen tulkintaan, kääntäjän voidaan katsoa toimineen ohjeiden mukaisesti.

Kuten luvussa 2.3.3 todettiin, laillisesti pätevä käännös voi sisältää myös muita huomautuksia kääntäjän harkinnan mukaan. Aineiston käännöksissä on yhteensä 6 harkinnanvaraista huomautusta, joista viidessä selitetään jonkin lyhenteen merkitys (esim. ¹ *käänt. huom. DFG = Deutsche Forschungsgemeinschaft = Tutkimusta rahoittava instituutio Saksassa*) ja yhdessä selvennetään suomalaista henkilötunnusta: ¹ *Die ersten sechs Ziffern des finnischen Personenkennzeichens bezeichnen das Geburtsdatum* (= Suomalaisen henkilötunnuksen kuusi ensimmäistä numeroa kuvaavat syntymäaika [oma käännös]). Lyhenteitä ja niihin liittyviä huomautuksia käsitellään tarkemmin luvussa 8.10.

Laillisesti pätevien käännösten laatimisoheiden mukaan ”huomautukset voidaan sijoittaa esimerkiksi käännösasiakirjaan ennen kääntäjän vahvistusta” (SKTL 2015). Vanhoissa ohjeis-

sa ohjeistus on yksityiskohtaisempi: ”huomautus voidaan laittaa joko alaviitteeksi tai kaikki huomautukset voidaan kerätä käännösasiakirjan loppuun, missä niiden paikka on ennen vaakuuslauseketta” (SKTL 2009). Aineiston kaikki kuusi huomautusta on sijoitettu alaviitteeksi sille sivulle, jolla huomautuksen kohde sijaitsee. Kyseiset käännökset on laadittu ennen uusin ohjeiden julkaisua, joten ne noudattavat vanhoja ohjeita. Yhdessä käännösasiakirjassa huomautukset on kuitenkin sijoitettu viimeisen sivun alalaitaan vasta vahvistuksen jälkeen. Tältä osin ohjeita ei ole noudatettu. Tuorempien ohjeiden perusteella ei ole selvää, onko huomautukset välttämätöntä sijoittaa ennen vahvistusta. ”Esimerkiksi käännösasiakirjaan” viittaa siihen, että huomautukset voi merkitä myös esimerkiksi lähdeasiakirjaan tai erilliseen dokumenttiin. Koska huomautukset ovat merkittävä osa käännösasiakirjaa ja vaikuttavat sen tulkintaan, myös huomautusten vahvistamisen voisi kuvitella olevan välttämätöntä.

8.4 Kääntäjän vahvistus

Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteiden mukaan ”vain paperinen käännösasiakirja, joka on vahvistettu kääntäjän vahvistuslausekkeella, allekirjoituksella ja mahdollisella leimalla, voi olla laillisesti pätevä käännös” (SKTL 2015). Vahvistuslausekkeella kääntäjä vahvistaa ”käännöksen yhtäpitävyyden lähdeasiakirjan kanssa” (mp.). Vahvistus on siis laillisesti pätevän käännöksen ehdoton osa. Näin ohjeissa neuvotaan vahvistuksen sisällöstä:

Vahvistuksen voi halutessaan otsikoida, mutta se ei ole välttämätöntä. Siihen sisällytetään seuraavat tiedot:

- vahvistus (”Vahvistan, että yllä oleva käännös...”)
- sisältääkö käännös koko lähdeasiakirjan sisällön vai vain otteita
- käännöksen antopaikka ja päiväys
- kääntäjän omakätinen allekirjoitus
- nimen selvennys
- maininta ”Auktorisoitu kääntäjä X kielestä Y kieleen”
- maininta ”Laki auktorisoiduista kääntäjistä 1231/2007”
- maininta apostillesta, jos se on lähdeasiakirjan liitteenä

Lisäksi vahvistuksessa voi olla seuraavat tiedot:

- kääntäjän harkinnan mukaan asiakirjan lähdekieliset yksilöintitiedot (esimerkiksi asiakirjan nimi ja sen laatija/saaja, päiväys jne.)
- lähdeasiakirjan ja käännösasiakirjan sivujen lukumäärä, mikäli ne eroavat toisistaan
- maininta, että kääntäjä on itse liittännyt lähdeasiakirjan kopion käännösasiakirjan erottamattomaksi osaksi (mikäli lähdeasiakirjan kopio liitetään asiakirjaan)
- kääntäjän yhteystiedot
- kääntäjän leima (ei pakollinen, mutta monissa maissa suotava) (SKTL 2015.)

Tutkimusaineiston 23 käännöksestä 22 sisältää vahvistuslausekkeen. Vahvistuksettomien käännösten laatija on ilmoittanut sen olevan luonnosvaiheen käännös, mistä syystä oletetaan, että valmis käännösasiakirja on sisältänyt samankaltaisen vahvistuslausekkeen kuin saman

kääntäjän muut käänносasiakirjat. Tässä luvussa käsitellään siis 22 käännoksen vahvistamista. Koska tutkimusaineisto on toimitettu sähköisessä muodossa, asiakirjat eivät sisällä kääntäjien leimaa eikä allekirjoitusta. Asiakirjoihin on kuitenkin jätetty paikka kääntäjän allekirjoitukselle kääntäjän nimen ylä- tai alapuolelle. Tästä syystä oletan, että kaikki aineiston käännot on allekirjoitettu ennen toimitusta asiakkaalle. Auktorisoidun kääntäjän leiman käyttöä ei voida arvioida aineiston perusteella, eikä se ole tarpeenkaan, koska leiman käyttäminen on vapaaehtoista. Siksi käännoksen leimaaminen jää tämän analyysin ulkopuolelle.

Kaikki aineiston vahvistukset ovat siis oletettavasti toimitusvaiheessa sisältäneet vahvistuslausekkeen lisäksi kääntäjän allekirjoituksen, eli molemmat ohjeissa ehdottomiksi ilmoitetut osat. Aineistossa esiintyvät vahvistuslausekkeet (ks. esimerkit 23, 24 ja 25) ovat lyhyitä ja sisällöltään samankaltaisia.

(23) Vahvistan, että yllä oleva käänнос on sisällöltään yhtäpitävä saksankielisen alkuperäisasiakirjan kanssa.

(24) Die Richtigkeit und Vollständigkeit der Übersetzung wird bestätigt. (= Käännoksen oikeellisuus ja kattavuus vahvistetaan. [oma käänнос])

(25) Es wird bestätigt, dass die obige deutsche Übersetzung inhaltlich dem Originaldokument entspricht. (= Vahvistetaan, että yllä oleva saksankielinen käänнос vastaa sisällöltään alkuperäisasiakirjaa. [oma käänнос])

Yksi kääntäjä on kuitenkin käyttänyt toteamusta ”Käänнос saksankielisestä alkuperäisasiakirjasta”, joka ei vahvista sisällön vastaavuutta.

Aineiston vahvistuksista 20 sisältää lausekkeen ja kääntäjän nimen lisäksi myös paikan ja päiväyksen. 18 vahvistuksessa nimen perässä on myös kääntäjän nimike. Kuudessa tapauksessa nimike sisältää vain tiedon auktorisoinnista (*Auktorisoitu kääntäjä, Autorisierter Übersetzer, Dipl.-Übers.* tai *Vereidigte Übersetzerin*), kun taas 12 tapauksessa nimike sisältää myös tiedon auktorisoinnin kieliparista (esim. *Auktorisoitu kääntäjä saksan kielestä suomen kieleen, Autorisierter Übersetzer aus dem Finnischen ins Deutsche* tai *Amtlich autorisierte Übersetzerin aus dem Finnischen ins Deutsche und aus dem Deutschen ins Finnische*). Maininta laista (*Laki auktorisoiduista kääntäjistä 1231/2007, laki 1231/2007, Gesetz über autorisierte Übersetzer 1231/2007* tai *finnisches Gesetz 1231/2007*) sisältyy 12 vahvistukseen. Lain puuttuminen lähes joka toisesta käännoksestä voi johtua osittain vanhojen ohjeiden muotoilusta ”vahvistamisosaan on hyvä laittaa myös maininta laista, johon vahvistaminen perustuu” (SKTL 2009), joka ei osoita maininnan välttämättömyyttä.

Aineiston vahvistuksista sellaisia, jotka sisältävät kaikki *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteiden* listauksen kohdista, on 12 kappaletta. Tosin kaikki maininnat nimikkeestä ja laista eivät ole muodoltaan ohjeiden esimerkin mukaisia, vaan niissä on käytetty esimerkiksi saksankielisiä ja lyhennettyjä merkintätapoja (esim. *laki 1231/2007*). Uusissa ohjeissa kohdat ”Auktorisoitu kääntäjä X kielestä Y kieleen” ja ”Laki auktorisoiduista kääntäjistä 1231/2007” on asetettu lainausmerkkeihin (SKTL 2015) toisin kuin vanhoissa ohjeissa. Ohjeistaminen muunkielisten vahvistusten tekemiseen voisi olla tarpeen, sillä ohjeista lainausmerkkeineen saa sen kuvan, että vahvistus annettaisiin aina suomeksi.

Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteiden mukaan ”vahvistus erotetaan käännöksestä selkeästi, esimerkiksi arkin poikki menevällä yhtenäisellä vaakaviivalla” (SKTL 2015). Aineiston vahvistuksista yhdeksän on erotettu muusta asiakirjasta arkin poikki menevällä vaakaviivalla. Neljä vahvistusta on sijoitettu omalle sivulleen. Yhdeksän vahvistusta on lisätty käännöksen perään ilman erottavaa viivaa tai muuta merkintää. Kahdessa näistä asiakirjoista käännös sijoittuu kokonaisuudessaan taulukkoon, joten käännöksen ja kääntäjän vahvistuksen välissä on taulukon reunaviiva. Ohjeet jättävät käyttäjän tulkinnan varaan sen, milloin vahvistus on erotettu käännöksestä selkeästi. Voidaanko pitää selkeänä erotuksena esimerkiksi sitä, että käännöksen jälkeen ennen vahvistusta on monta riviä tyhjää tilaa? Onko vahvistuksen sijoittaminen kokonaan omalle sivulleen hyvä ratkaisu (ks. luku 8.5)?

8.5 Sivunumerointi

Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteiden mukaan ”käännösasiakirjan sivut numeroidaan ja lukumäärä merkitään näkyviin (esim. 1/3)” (SKTL 2015). Aineiston 23 käännöksestä yhdeksässä on käytetty jonkinlaista sivunumerointia. Kokonaissivumäärä on merkitty näkyviin kuudessa käännöksessä yhdeksästä. Yleisin merkintätapa on *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteiden* mukainen (esim. 1/3). Tällaista merkintää on käytetty viidessä käännöksessä. Yhdessä käännöksessä kokonaissivumäärä on merkitty sulkeisiin sivunumeron perään, mutta se on luultavasti siirtynyt lähdeasiakirjasta, jossa on käytetty samaa merkintätapaa. Sama koskee kahta käännöstä, joissa on käytetty yksinkertaisia sivunumeroita (1, 2 jne.). Yhdessä käännöksessä on käytetty pidempää merkintätapaa ”Seite 1 der beglaubigten Übersetzung” (= laillisesti pätevän käännöksen sivu 1 [oma käännös]).

Numeroituja sivuja on vaikeampi erottaa toisistaan (SKTL 2015), kun taas numeroimattoman käännöksen väärinkäytön, esimerkiksi jonkin sivun pois jättämisen, mahdollisuus on suurem-

pi. Sivunumeroimattomista 14 käännöksestä 10 on yksisivuisia ja neljä kaksisivuisia. Yksisivuisen asiakirjan käännöksessä sivunumeron puuttumisen ei pitäisi aiheuttaa ongelmia. Neljä monisivuista käännöstä, joista sivunumerot puuttuvat, ovat oleskelulupapäätös, tutkintotodistus, kauppakirja ja käräjäoikeuden tuomio.

Oleskelulupapäätöksen ensimmäinen sivu sisältää taustatietoja ja toinen sivu varsinaisen päätöksen. Käännösasiakirjan sivut voidaan siis erottaa toisistaan ilman, että toisen sivun puuttuminen on ilmeistä. Pelkillä taustatiedoilla ei kuitenkaan tee mitään, eikä pelkän päätössivun esittäminen muuta sen tulkintaa. Sama koskee tutkintotodistusta ja kauppakirjaa, joiden tapauksessa vastaanottaja luultavasti huomaisi toisen sivun puuttumisen tekstin keskeytymisestä tai tärkeän osan, kuten otsikon tai allekirjoitussivun, puuttumisesta. Kauppakirjan ensimmäisellä sivulla ei ole allekirjoitusosaa, ja toisella sivulla sopimusehdot alkavat kohdasta 5. Sen sijaan sivunumeroimattoman käräjäoikeuden tuomion käännöksessä on sivu, joka alkaa ja loppuu kokonaiseen virkkeeseen. Tällaisen sivun poistaminen ei välttämättä herättäisi epäilyksiä vastaanottajassa, joka voisi päätyä tulkitsemaan asiakirjaa puutteellisten tietojen perusteella.

Toisistaan erotettavissa olevia sivuja suurempi ongelma voivat olla aineistossa esiintyvät kääntäjän vahvistukset, jotka sijoittuvat omalle sivulleen ja jotka eivät sisällä lähdeasiakirjan nimeä tai muita yksilöintitietoja. Tällaisia tapauksia on aineistossa viisi, joista kolmessa ei ole sivunumeroita. Tällöin vahvistusosa voidaan erottaa muusta asiakirjasta ja liittää minkä tahansa dokumentin osaksi. Kaksi erillisistä vahvistuksen sisältävistä sivuista on numeroitu, mutta niidenkin väärinkäyttö on mahdollista, kunhan asiakirja noudattaa samaa sivujakoja. Tällainen suunnitelmallinen asiakirjan väärinkäyttö voi olla epätodennäköistä, mutta auktorisoidun kääntäjän tulisi pyrkiä siihen, ettei asiakirjan sivuja voida erottaa toisistaan (SKTL 2015). Toki on mahdollista, että kaikki viisi omalla sivullaan sijaitsevaa vahvistusta on esimerkiksi niitattu yhteen muiden käännösasiakirjan sivujen kanssa ennen toimitusta asiakkaalle, tai että asiakirjan sivut on leimattu viuhkana (ks. SKTL 2015). Kokonaissivumäärän sisältävä sivunumerointi on kuitenkin auktorisoidulle kääntäjälle helppo tapa kantaa vastuunsa asiakirjan oikeasta käytöstä. *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteissa* ei oteta esille omalle sivulleen sijoittuvan vahvistuksen ongelmaa.

Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteiden mukaan ”jos käännöksen sivujako ei noudata lähdeasiakirjaa, lähdeasiakirjan sivunvaihto merkitään käännökseen tarvittaessa (esim. lähdeasiakirjan s. 2)” (SKTL 2015). Aineistossa on neljä käännösasiakirjaa, joiden sivujako ei ole

sama kuin lähdeasiakirjassa. Lähdeasiakirjan sivujakoa ei kuitenkaan ole merkitty käännöksiin. Kolmessa asiakirjassa sivunvaihto osuu eri kohtaan tekstiä kuin lähdeasiakirjassa, mutta kokonaissivumäärä pysyy samana. Sen sijaan käräjäoikeuden tuomion käännös on yhden sivun lähdeasiakirjaa lyhyempi, koska kyse on otteittaisesta käännöksestä. Käännösasiakirjaan on merkitty pois jätetyt kohdat mutta ei lähdeasiakirjan sivujakoa. Ohjeet ovat tulkinnanvaraiset sen suhteen, millaista tilannetta *tarvittaessa* tarkoittaa.

8.6 Paikannimet

Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteissa neuvotaan, että ”jos paikannimellä on vakiintunut kohdekielinen vastine, käytetään sitä (esim. Paris > Pariisi, Rheinland > Reininmaa, Tukholma > Stockholm/ Stocolma/Estocolmo)” (SKTL 2015).

Aineistossa valtioiden (Suomi, Saksa, Saksan liittotasavalta, Sveitsi) nimet on käännetty poikkeuksetta, mikä on perusteltua niiden vakiintuneisuuden vuoksi. Aineistossa esiintyy paljon kohdekulttuurissa suhteellisen tuntemattomia kaupunkien nimiä, kuten *Würzburg* ja *Kouvola*. Tällaiset nimet on siirretty käännösasiakirjoihin sellaisenaan. Tunnetuimmista kaupungeista vain Berliinin kohdalla on käytetty suomenkielistä vastinetta. Esimerkiksi Hampurin nimeä ei ole käännetty, vaan se on suomenkielisessäkin käännösasiakirjassa *Hamburg*. Hampuri voidaan yleisyydeltään ja tunnettuudeltaan rinnastaa ohjeissa mainittuihin kaupunkeihin, joten suomenkielisen nimen käyttö voisi olla perusteltua.

Ohjeissa ei ole vastausta siihen, miten toimitaan, jos nimen osa on yleisnimi. Aineistossa Jyväskylän maalaiskunnalle on käytetty vastinetta *Landkreis Jyväskylä*, joka herättää kohdekielisessä vastaanottajassa enemmän mielikuvia kuin suomenkielinen nimi, mutta virallinen nimi ei tule esille käännöksessä. Sama koskee *Keski-Suomea*, jonka vastineena on käytetty nimeä *Mittel-Finnland*. Toisaalta *Kanton Solothurn* on siirretty suomenkieliseen käännösasiakirjaan sellaisenaan. Paikannimien kääntämistä koskevia ohjeita olisi siis tarpeen tämentää yleisnimien kääntämisen osalta.

8.7 Viranomaisten ja tuomioistuinten nimet

Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteissa neuvotaan viranomaisten ja tuomioistuinten nimien kääntämisestä seuraavaa:

Nimi jätetään käännökseen alkuperäiskielellä ja tarvittaessa translitteroituna. Kääntäjä voi harkintansa mukaan lisätä kohdekielisen käännöksen tai selityksen nimen perään sulkuihin tai erilliseen kääntäjän huomautukseen. Jos on olemassa vakiintunut kohdekielinen nimi, sitä voidaan

käyttää lähdekielisen nimen perässä suluissa (esim. Opetushallitus (Finnish National Board of Education)) tai harkinnan mukaan myös sellaisenaan ilman lähdekielistä nimeä (pelkkä Finnish National Board of Education). (SKTL 2015.)

Aineistossa esiintyy viranomaisten nimien osalta hyvin erilaisia käännösratkaisuja. Ohjeiden mukaisesti alkuperäiseen muotoon on jätetty *Migration und Schweizer Ausweise, Landratsamt Rems-Murr-Kreis* ja *Einwohnerkontrolle Zuchwil*. Kohdekielinen käännös on lisätty sulkeisiin yhdessä tapauksessa: *Fachbereich Jugend und Familie [nuoriso- ja perheasiain osasto]*. Yhdessä käännöksessä on päädytty kääntämään nimi ja lisäämään lähdekielinen nimi sulkeisiin: *lastensuojeluvirasto [Jugendamt]*. Suurin osa aineistossa esiintyvistä viranomaisten nimistä on kuitenkin käännetty kohdekielle. Esimerkiksi *Ylioppilastutkintolautakunnasta* on käytetty vastinetta *Reifeprüfungsausschuss*, *Varsinais-Suomen käräjäoikeudesta* vastinetta *Bezirksgericht Varsinais-Suomi*, ja *Bundesamt für Migration* on saanut vastineen *Liittovaltion maahanmuuttovirasto*.

Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteiden mukaan kohdekielisen nimen tulisi olla vakiintunut, jotta sitä voitaisiin käyttää vastineena ilman lähdekielistä nimeä. Edellisistä tapauksista vastinetta *Reifeprüfungsausschuss* ei voida pitää vakiintuneena vastineena, sillä *Reifeprüfung* viittaa saksalaiseen koulujärjestelmään, ja esimerkiksi ylioppilastutkintolautakunnan saksankielisellä verkkosivulla käytetään termiä *Abiturprüfungskommission* (Ytl, s. d.). Nimien vakiintuneisuuden toteaminen ei kuitenkaan aina ole yksiselitteistä. *Liittovaltion maahanmuuttovirasto* ei ole sekoitettavissa mihinkään muuhun viranomaiseen, mutta onko nimi vakiintunut? Ohjeet ovat viranomaisten nimien kääntämisen osalta hyvin tulkinnanvaraiset, mikä vaikuttaa heijastuvan käännösratkaisuihin.

8.8 Oppilaitosten nimet

Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteiden mukaan

“Oppilaitoksen nimi jätetään käännökseen alkuperäiskielellä ja tarvittaessa translitteroituna. Kääntäjä voi harkintansa mukaan lisätä kohdekielisen käännöksen tai selityksen nimen perään sulkuihin tai erilliseen kääntäjän huomautukseen. Jos on olemassa vakiintunut kohdekielinen nimi, sitä voidaan käyttää lähdekielisen nimen perässä suluissa tai harkinnan mukaan myös sellaisenaan ilman lähdekielistä nimeä.” (SKTL 2015.)

Aineiston asiakirjoista viidessä esiintyy jonkin oppilaitoksen nimi. Kaikki nimet on käännetty, eikä lähdekielistä nimeä ole ilmoitettu käännöksessä. Vakiintuneina kohdekielisinä niminä voidaan pitää käännösratkaisuja *Berliinin teknillinen yliopisto (Technische Universität Berlin)* ja *Ulmin yliopisto (Universität Ulm)*. Loput kolme ratkaisua, *Oberstufe x (x lukio)*, *Lääketeollinen ammattiakatemia (Akademie für medizinische Berufe)* ja *Puheterapeuttiopis-*

to (*Schule für Logopäden*) eivät kuitenkaan ole kohdekieleen vakiintuneita nimiä, joista käännösasiakirjan vastaanottaja voisi päätellä, minkä nimisestä oppilaitoksesta on kyse. *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteista* ei käy ilmi, mitkä vastineet ovat vakiintuneita, eikä kaikkien tapausten luetteleminen olisi mahdollistakaan. Muualla ohjeissa kuitenkin tarjotaan esimerkkejä paikannimistä, tutkintonimikkeistä ja viranomaisten nimistä. Käyttäjän kannalta esimerkit voisivat olla tarpeen myös oppilaitosten nimien kohdalla. Ohjeet ovat kuitenkin selkeät siinä, että normaalitapauksessa oppilaitoksen nimi jätetään alkuperäiseen muotoonsa, ja että nimen kääntämistä pidetään harkinnanvaraisena erikoistapauksena.

8.9 Tutkintonimikkeet, oppiarvot ja ammattinimikkeet

Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteiden mukaan tutkintonimikkeet tulisi jättää käännökseen lähdekielisenä. Selittävän käännöksen voi tarvittaessa lisätä sulkeisiin tai kääntäjän huomautukseen. (SKTL 2015.)

Tutkintonimikkeet ja oppiarvot on aineistossa käännetty poikkeuksetta. Esimerkiksi ylioppilastutkinto on käännösasiakirjassa *Reifeprüfung*, *Diplom-Hauptprüfung* *Diplomi-loppututkinto* ja *Diplom-Ingenieur* *Diplomi-insinööri*. Kaikki todistuskäännökset on kuitenkin tehty ennen uusien ohjeiden julkaisua. Vanhojen ohjeiden mukaan ”todistuksissa, diplomeissa ja vastaavissa dokumenteissa käännetään koulutyyppejä, arvosanat, ammattinimike tai akateeminen oppiarvo funktionaalisesti mahdollisimman tarkasti” (SKTL 2009). Sekä uusissa että vanhoissa ohjeissa varoitetaan kohdekulttuurille ominaisten lähivastineiden käyttämisestä, sillä ”vastaavuuden toteaminen on yleensä viranomaisen tehtävä” (SKTL 2015). Kuten luvussa 8.7 todettiin, *Reifeprüfung* viittaa vahvasti saksalaiseen kulttuuriin ja voi aiheuttaa väärinkäsityksiä asiakirjan tulkinnassa.

Sekä vanhoissa että uusissa ohjeissa (SKTL 2009 & 2015) neuvotaan kääntämään ammattinimikkeet. Kaikki aineistossa esiintyvät ammattinimikkeet (esim. *Logopädin - puheterapeutti*, *käräjätuomari - Bezirksrichter* ja *toimistosihiteeri - Archivpflegerin*) on käännetty ohjeiden mukaisesti.

8.10 Lyhenteet

Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteiden mukaan ”lyhenteet kirjoitetaan auki ja käännetään. Ellei kääntäjä pysty kohtuullisella vaivannäöllä selvittämään lyhennettä, se jätetään alkuperäiseen muotoon ja asiasta mainitaan huomautuksessa.” (SKTL 2015.)

Aineistossa esiintyy paljon erilaisia lyhenteitä, joista osa on yleiskielisiä (esim. *synt.* ja *os.*) ja osa erikoisalojen lyhenteitä (esim. *BGBL* ja *LogAPrO*). Osa aineiston lyhenteistä on käännetty suoraan kirjoittamatta lyhennettä auki lähdekielellä (esim. *os.* - *Anschrift, Jyväskylän mlk - Landkreis Jyväskylä* ja *staatl. gepr. Logopädin - valtakunnallisesti hyväksytty puheterapeutti*) ja osa on kirjoitettu auki ja käännetty. Käännösasiakirjan tekstin seassa on tällöin käytetty lähdekielistä lyhennettä (esim. *DFG*), ja käännös ja lisätiedot on sijoitettu kääntäjän huomautuksiin (esim. ¹ *käänt. huom. DFG = Deutsche Forschungsgemeinschaft = Tutkimusta rahoitava instituutio Saksassa*). Muutamassa tapauksessa lyhenne on käännetty kohdekielisellä lyhenteellä (esim. *Prof. Dr. - prof. tri* ja *Ref.Nr. - viitenro*).

Muutama aineistossa esiintyvä lyhenne on jätetty kokonaan avaamatta ja kääntämättä. Nämä ovat *Oy, AuG; SR* ja *VZAE; SR*. Virkkeessä, joka sisältää lyhenteen *AuG*, mainitaan *liittovaltion ulkomaalaisia koskeva laki*, johon lyhenne viittaa. Sama koskee lyhennettä *VZAE* (*lupaa, oleskelua ja työskentelyä koskeva asetus*). Asiakirjoista ei kuitenkaan ilmene, että käännökset liittyvät lyhenteisiin. Lisäksi toinen lyhenne, *SR*, on jäänyt käännöksessä kokonaan huomioimatta. Sekä uusien että vanhojen ohjeiden mukaan kääntämättömistä lyhenteistä tulisi olla maininta huomautuksessa.

Ohjeet ovat lyhenteiden kääntämisen osalta puutteelliset, mikä heijastuu käännösratkaisuihin. Ohjeissa ei ilmaista, miten lyhenne ja sen käännös tulisi sijoittaa tekstiin. Tulisiko myös lyhenne jättää näkyviin, vai käytetäänkö tekstissä pelkästään auki kirjoitettua muotoa? Riittääkö auki kirjoitettu muoto kohdekielellä, vai pitääkö sen olla nähtävissä myös lähdekielisenä? Jos on tarpeen ilmoittaa lyhenne, sen auki kirjoitettu lähdekielinen muoto ja käännös, mihin mikäkin niistä sijoitetaan?

8.11 Päiväykset, puhelinnumerot ja osoitteet

Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteissa neuvotaan noudattamaan kohdekielen merkintätapaa päiväyksissä (SKTL 2015). Aineiston käännöksissä on noudatettu lähdeasiakirjan päivämäärän merkintätapaa siinä, merkitäänkö kuukausi numeroin vai sanallisesti. Esimerkiksi *19.1.2010* on siirretty käännökseen sellaisenaan, ja *8. joulukuuta 2006* on käännetty muotoon *den 8. Dezember 2006*. Kummatkin muodot ovat kuitenkin käytössä sekä suomen että saksan kielessä, joten merkintätavan muuttamiselle ei ole tarvetta.

Ohjeiden mukaan ”osoitteita ei käännetä eikä puhelinnumeroita pääsääntöisesti muunneta kansainväliseen muotoon” (SKTL 2015). Aineiston puhelinnumerot on ohjeiden mukaisesti

säilytetty alkuperäismuodossaan. Aineistossa esiintyvistä 12 osoitteesta 8 on siirretty käännösasiakirjaan sellaisenaan. Neljä osoitetta on käännetty kohdekielille. Esimerkiksi osoite *Klinikum der Universität Ulm, Sektion Phoniatrie/Pädaudiologie, Postfach 3880, D-89070 Ulm* on käännösasiakirjassa *Ulmin yliopiston klinikka, foniatrian/ lasten audiologian yksikkö, Postilokero 3880, D-89070 Ulm*. Samoin patentti- ja rekisterihallitus (*Patent- und Registeramt*) ja kaupparekisteri (*Handelsregister*) on käännetty saksaksi, vaikka ne toimivat osana osoitetta. Vastineet antavat käännösasiakirjan vastaanottajalle enemmän tietoa kuin lähdekieliset osoitteet, mutta osoitteiden kääntäminen voi hankaloittaa esimerkiksi postin lähettämistä.

8.12 Allekirjoitukset, leimat, sinetit ja käsin tehdyt merkinnät

Laillisesti pätevien käännösten laatimisohjeiden mukaan ”lähdeasiakirjan allekirjoitukset on mainittava käännöksessä, ja niihin liittyvät tarkennukset käännetään. Lähdeasiakirjan allekirjoitukset voidaan merkitä käännökseen esimerkiksi seuraavasti: [allekirjoitus] tai, jos allekirjoitusta ei ole, [ei allekirjoitusta].” (SKTL 2015.)

Aineiston 18 allekirjoituksesta 14 on mainittu käännösasiakirjassa ohjeen mukaisesti. Neljässä tapauksessa lähdeasiakirjan allekirjoituksesta ei ole mainintaa käännösasiakirjassa. Näistä yhdessä käännöksessä on näkyvillä vain nimenselvennys ja titteli, jotka olivat lähdeasiakirjassa allekirjoituksen alla. Toisessa käännöksessä lähdeasiakirjan allekirjoituksen paikalla on pitkä viiva. Kahdessa samanlaisessa lomakkeessa allekirjoitus on jäänyt merkitsemättä sarakkeeseen, jonka nimi on lähdeasiakirjassa *Allekirjoitus*. Käännöksissä siis lukee sarakkeen nimi *Unterschrift*, mutta ei esimerkiksi [Unterschrift] ilmaisemassa, että sarakkeessa todella on allekirjoitus.

Leimojen ja sinettien kääntämisestä neuvotaan seuraavaa: ”Lähdeasiakirjassa olevat leimat, sinetit ym. on mainittava käännöksessä. Jos selkeys ja asiakirjan oikea tulkinta niin vaativat, niissä olevat tekstit käännetään. Muutoin riittää lyhyt kuvaus (esim. [oppilaitoksen leima]).” (SKTL 2015.) Valtaosa aineiston lähdeasiakirjojen leimoista ja sineteistä on tuotu esiin käännösasiakirjoissa ohjeiden mukaisella tavalla. Kaikki leimojen sisältämät tekstit on käännetty (esim. [paperileima: *Berliinin teknillinen yliopisto*]). Yhdessä tapauksessa käännösasiakirjaan on merkitty sekä lähdekielinen teksti että sen käännös ([*Leima:*] *Stadt Würzburg [Würzburgin kaupunki]*).

Aineistossa on kuitenkin muutama tapaus, jossa leimaa ei ole huomioitu ohjeiden mukaisella tavalla. Eräässä käännöksessä asiakirjan antajan yhteystiedot sisältävän leiman sisältö on

käännetty ilman mainintaa leimasta. Yhdessä lähdeasiakirjassa on käytetty Saksan vaakunaa, josta ei ole mainintaa käännöksessä. Toisessa käännöksessä ei ole mainintaa ylioppilastutkintotodistuksen ylälaidassa olevasta vaakunasta. Kummassakin asiakirjassa on myös asiakirjan antajan leima, ja leimoista on maininta käännöksissä. Vaakunoiden puuttuminen käännöksistä ei siis johdu siitä, etteivätkö kääntäjät tuntisi leimoja ja sinettejä koskevia ohjeita. Ehkä kääntäjät eivät ole pitäneet vaakunoiden merkitystä asiakirjan tulkinnan kannalta merkityksellisenä. *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteet* ovat kuitenkin yksiselitteiset siinä, että kaikista asiakirjan merkinnöistä on mainittava käännöksessä.

Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteiden mukaan ”mahdolliset lähdeasiakirjaan käsin tehdyt merkinnät erotetaan käännöksessä muusta tekstistä selvästi” (SKTL 2015). Aineistossa on allekirjoituksia lukuun ottamatta vain kaksi käsin tehtyä merkintää. Toinen merkintä vaikuttaa kääntäjän tai muun asiakirjan jäljennöstä käsitelleen henkilön omalta, asiakirjaan kuulumatonta merkinnältä. Tekstistä saa vain osittain selvää, eikä siitä ole mainintaa käännöksessä. Toinen käsin tehty merkintä on yhteydessä leimaan. Kyseessä on leima, jossa on teksti *Lasku ja asiakirjat lähetetty postitse*. Leiman alle on käsin kirjoitettu päiväys. Käännösasiakirjassa on käytetty ratkaisua [*Stempel:*] *Rechnung und Dokumente wurden per Post abgeschickt 19 / 1 2010*, josta ei käy ilmi, että päiväys on kirjoitettu käsin.

8.13 Yhteenveto

Aineiston käännösasiakirjat noudattavat *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteita* vaihtelevasti. Johdannossa esitetty hypoteesi käännösasiakirjojen eroista toteutuu aineistossa. Parhaiten ohjeet toteutuvat sisällön ja ulkoasun vastaavuuden, sivunumeroinnin sekä allekirjoitusten ja leimojen osalta. Poikkeukset ohjeista ovat näiden tekijöiden kohdalla yksittäistapauksia, joissa ohjeista poikkeava ratkaisu ei aiheuta ongelmia asiakirjan tulkinnassa. Jos asiakkaalle toimitetaan myös lähdeasiakirja tai sen kopio, käännösasiakirjasta puuttuvan taulukon, allekirjoituksen tai leiman voi tarkistaa siitä. Aineistossa on noudatettu myös tutkinto- ja ammattinimikkeitä koskevia ohjeita. Kaikki tutkinto- ja ammattinimikkeitä sisältävät käännökset on kuitenkin tehty ennen uusien ohjeiden julkaisua, ja ohjeiden sisältö on niiltä osin muuttunut. Tämän analyysin perusteella ei siis voida arvioida uusien ohjeiden toteutumista tutkinto- ja ammattinimikkeiden osalta.

Eniten aineiston käännöksissä on poikettu käännöksen nimeämistä ja nimien kääntämistä koskevista ohjeista. Lähes kolmasosassa aineiston käännöksistä otsikko puuttuu kokonaan, ja

neljäosassa otsikoiduista käännöksistä otsikkoa ei ole erotettu muusta käännöksestä ohjeiden mukaisesti. Lisäksi viisi otsikkoa poikkeaa ohjeista sisällöllisesti. Lyhenteitä käännettäessä aineistossa on käytetty kaikkia mahdollisia ratkaisuja: lähde- ja kohdekielisiä sekä lyhennyttä että auki kirjoitetussa muodossa. Osassa käännöksistä ohjeista on poikettu myös huomautusten ja vahvistusten sekä osoitteiden kääntämisen suhteen.

Niitä edellä mainittuja kohtia, joiden suhteen ohjeista on poikettu vähiten, yhdistää ohjeiden selkeys. Toisaalta myös yksiselitteisistä ohjeista on poikettu ainakin käännöksen nimeämisen ja vahvistamisen sekä osoitteiden kääntämisen osalta. Osa ohjeista poikkeamisesta voi kuitenkin johtua ohjeiden käytettävyydestä. Nimien ja lyhenteiden kääntämisen osalta ohjeet eivät ole yksiselitteiset. Kuten nimiä, lyhenteitä ja kattavuutta käsittelevissä luvuissa todettiin, ohjeet kaipaisivat niiden osalta tarkennusta ja esimerkkejä. Huomautusten sijoittamista koskevassa ohjeistuksessa ihmetyttää, miksi uudet ohjeet ovat vanhoja ohjeita tulkinnanvaraisemmat, kun ohjeita on muilta osin pyritty tarkentamaan.

Käytettävyysongelmat eivät siis selitä kaikkia ohjeiden vastaisia käännösratkaisuja, vaikka useissa kohdissa ohjeiden tulkinnanvaraisuus vaikuttaa heijastuvan käännöksiin. Käytettävyysongelmien lisäksi ohjeista poikkeamiselle voi olla ainakin kaksi syytä: ongelmat ohjeiden saavutettavuudessa ja kääntäjän tietoinen päätös toimia toisin kuin ohjeissa neuvotaan. Aineiston käännöksiä tutkittaessa vaikuttaa hyvin todennäköiseltä, että kaikki kääntäjät ovat olleet tietoisia *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohjeista* ja käyttäneet niitä apunaan ainakin tietyin osin. Esimerkiksi allekirjoitusten ja leimojen merkintätapa, huomautusten sijoittaminen alaviitteeksi ja vahvistuslausekkeiden muotoilu ovat aineiston käännöksissä niin yhteneviä, että kääntäjät ovat tuskin voineet päätyä niin samankaltaisiin ratkaisuihin ilman ohjeita. Näissä tapauksissa menettely eroaa muusta kääntämisestä, mistä syystä kääntäjät eivät ole voineet toimia pelkästään kääntämistaitonsa perusteella. Laillisesti päteviä käännöksiä ei myöskään ole julkisesti saatavilla niin, että kääntäjät olisivat voineet käyttää niitä ohjenuoraan.

Aineistossa on käännösasiakirjoja, jotka noudattavat esimerkiksi käännöksen nimeämisen ja vahvistamisen ohjeita täydellisesti, mutta poikkeavat osoitteiden kääntämisen (yksiselitteisistä) ohjeista. Tämä viittaa joko tietoiseen päätökseen poiketa ohjeista tai ohjeiden soveltamiseen vain osittain. Kääntäjien tietoisia päätöksiä ja niiden syitä on aineiston perusteella mahdotonta arvioida. Sen sijaan ohjeiden osittainen soveltaminen herättää joitakin kysymyksiä ohjeiden käytön luonteesta. Voiko olla, että osa kääntäjistä käyttää ohjeita vain niin sanotusti

pakollisten ongelmien ratkaisemiseen? Tällä tarkoitan sitä, että kääntäjät hakisivat ohjeista apua esimerkiksi otsikon ja vahvistuksen muotoiluun, mutta eivät kokisi tarvitsevansa tai ehtivänsä käyttää ohjeita yksittäisten käännösongelmien ratkaisemiseen. Valmiit esimerkit otsikon ja vahvistuksen muotoiluun nopeuttavat niiden laatimista, mutta yksittäiset käännösongelmat voi ratkaista jopa nopeammin ilman ohjeita.

Joka tapauksessa myös yksittäiset ohjeista poikkeavat käännösratkaisut voivat hankaloittaa asiakirjan käyttöä. Esimerkiksi osoitteen kääntäminen tuskin vaikuttaa asiakirjan tulkintaan, mutta käännösassiakirjan käyttäjä voi joutua etsimään alkuperäisen osoitteen lähdeasiakirjasta. Sen sijaan otsikon, sivunumeroiden ja vahvistuslausekkeen puutteellisuus voi vaikuttaa asiakirjan tulkintaan ja luotettavuuteen, mistä syystä ohjeiden noudattamisen tulisi olla auktorisoidun kääntäjän toiminnan lähtökohta.

9. Päätelmät

Tämä tutkimus antaa tietoa *Laillisesti pätevien käännosten laatimisohjeiden* käytettävyydestä ja tarjoaa ratkaisuja ohjeissa ilmenevien käytettävyysohjelmien ratkaisemiseen. Auktorisoitujen kääntäjien kiireinen työarki, jonka todisteena toimivat aineistonkeruuvaiheessa saamani lukuisat ”en ehdi” -vastaukset, vaatii ohjeilta ensisijaisesti soveltuvuutta tehokkaaseen tiedonhakuun. Analyysin perusteella suurin osa ohjeiden käytettävyysohjelmista liittyy juuri tiedonhakuun, jonka helpottamiseksi analyysissä on tehty ehdotuksia. Tulokset ovat toivottavasti hyödyksi käytännössä, kun SKTL kehittää ohjeita tulevaisuudessa.

Tämän tutkimuksen käytettävyysohjelmien luokittelua ei kuitenkaan heuristisen arvioinnin rajoitusten vuoksi voida pitää tyhjentävänä, vaan lisätutkimusta tarvitaan erityisesti ohjeiden kattavuuden osalta. Analyysin aikana ongelmaksi muodostui se, että toisin kuin jonkin laitteen käyttöohjetta arvioitaessa, toimintaohjeiden tapauksessa ei ole konkreettista vertailukohtaa kattavuuden arviointiin. Kattavuuden arviointi vaatisi joko suurempaa tutkimusaineistoa tai käyttäjien osallistamista haastattelututkimukseen tai käytettävyystestaukseen, sillä auktorisoidut kääntäjät tietävät parhaiten, minkälaisia ongelmia työssä tulee vastaan. Heuristisen arvioinnin täydentäminen käytettävyystestauksella onkin hyväksi todettu menettelytapa käytettävyyden arvioinnissa (Nielsen 1993, 159; Korvenranta 2005, 121). Käytettävyystestauksessa saattaisi tulla ilmi myös sellaisia ohjeiden puutteita, joiden kääntäjät eivät ole tiedostaneet häiritsevän käännosprosessia.

Laillisesti pätevien käännosten laatimisohjeet ovat kehittyneet vuonna 2009 julkaistuja ohjeita selkeämmiksi ja kattavammiksi. Tämänhetkisten ohjeiden kehittäminen käytettävyysohjelmia poistamalla ei kuitenkaan yksin takaa ohjeiden käytettävyyttä tulevaisuudessa. Ongelmaksi voivat muodostua esimerkiksi ohjeissa esiintyvät linkit, joiden toimivuus edellyttää dokumentin säännöllistä päivittämistä. Vuosi ohjeiden julkaisemisen jälkeen yksi linkeistä on kokonaan vanhentunut ja osalla linkkien kohdesivuista on tapahtunut sisällöllisiä muutoksia. Ohjeita uudistettaessa on tärkeää kiinnittää huomiota myös tiedottamiseen. Vuosina 2009 ja 2015 julkaistut *Laillisesti pätevien käännosten laatimisohjeet* vaikuttavat päällepäin hyvin samankaltaisilta, joten vaarana on, että vanhoja ohjeita käyttäneet kääntäjät eivät huomaa kaikkia ohjeissa tapahtuneita muutoksia. Ohjeet ovat kokonaisuudessaan melko pitkät, joten muutosten yhteydessä voisi olla tarpeen tehdä yhteenveto muutoksista edellisten ohjeiden käyttäjille.

Ohjeiden käytettävyyden parantaminen on tärkeää sekä laillisesti pätevien käännösten käyttötarkoitusten vakavuuden, kääntäjän oikeusturvan että ammattikunnan julkisuuskuvan vuoksi. Se vaikuttaa kuitenkin vain niiden auktorisoitujen kääntäjien toimintaan, jotka käyttävät ohjeita. Aineistossa oli vaihtelua myös sellaisissa käännösratkaisuissa, joiden käsittely ohjeissa on täysin yksiselitteistä. Tästä syystä käytettävyyden parantaminen ei yksin ratkaise laillisesti pätevien käännösten vaihtelevuuden ongelmaa, vaan sen lisäksi olisi tarpeen parantaa auktorisoitujen kääntäjien tietoisuutta ohjeiden noudattamisen merkityksestä. Toisaalta tämäkään ei välttämättä ratkaise koko ongelmaa niin kauan kuin ohjeet ovat suosituksenomaiset.

Esimerkiksi Saksassa ja Ruotsissa on annettu viranomaisohjeet laillisesti pätevien käännösten laatimiseen (Hietanen 2005, 12). Ohjeiden laillinen sitovuus varmasti kasvattaisi käyttäjäjoukkoa ja johtaisi ohjeiden tarkempaan noudattamiseen. Jos ohjeet sisällytettäisiin auktorisoidun kääntäjän tutkintomateriaaleihin, ne eivät jäisi tuntemattomaksi yhdellekään (uudelle) auktorisoidulle kääntäjälle. Ohjeiden käytettävyyden parantaminen on joka tapauksessa askel oikeaan suuntaan, sillä ennen ohjeiden virallistamista niiden tulee olla mahdollisimman kattavat, johdonmukaiset, todellisuudenmukaiset, luettavat ja tehokkaan tiedonhaun mahdollistavat. Ilman ohjeiden virallistamistakin niiden käytettävyyden parantaminen voi lisätä käyttäjien määrää ja tarkentaa ohjeiden noudattamista, jos kääntäjät alkavat pitää ohjeita hyödyllisenä ja tehokkaana työkaluna.

Lähteet

Aineisto

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry 2015. *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteet*. Helsinki: SKTL. Saatavilla: https://sktl-fi.directo.fi/@Bin/775047/LAILLISESTI%20P%C3%84TEVIEN%20K%C3%84C3%84NN%C3%96STEN%20LAATIMISOHJEET_lopullinen.pdf

13 suomenkielistä asiakirjaa ja niiden saksankieliset auktorisoidut käännökset

Avioehtosopimus (2002). Ehevertrag (2000 [sic]).
Isyyden tunnustaminen (s. d.). Anerkennung der Vaterschaft (s. d.).
Kauppakirja (2002). Kaufvertrag (s. d.).
Keskinäinen testamentti (2006). Gemeinschaftliches Testament (s. d.).
Päätös (2010). Beschluss (2010).
Rekisteriotteen tiedot (2015). Angaben des Registerauszugs (2015).
Syntymätodistus (2007). Geburtsurkunde (2010).
Syntymätodistus (2009). Geburtsurkunde (2010).
Todistus parisuhteen rekisteröinnistä (2007). Lebenspartnerschaftsurkunde (2010).
Tuomio (2010). Urteil (2015).
Verotustodistus 2010 (2010). Besteuerungsbescheinigung 2010 (2011).
X Oy:n omistusosuus (2011). Eigentümeranteile der X Oy (2011).
Ylioppilastutkintotodistus (2005). Reifezeugnis (2011).

10 saksankielistä asiakirjaa ja niiden suomenkieliset auktorisoidut käännökset

Abschlusszeugnis (1999). Päätötodistus (2011).
Anerkennung der Vaterschaft und Zustimmung der Mutter (2014). Isyyden tunnustaminen ja äidin hyväksyntä (s. d.).
Einbürgerungsurkunde (2015). Kansalaistamisasiakirja (2015).
Ergänzung zum Zeugnis vom 15.05.2011 (2012). Lisäys 15.05.2011 annettuun todistukseen (2012).
Ihr Gesuch um Reservation der Niederlassungsbewilligung (2013). Pyyntönne koskien oleskelulupanne voimassapitoa (2013).
Sorgeerklärung beider Elternteile (2014). Molempien vanhempien ilmoitus huoltajuudesta (s. d.).
Urkunde (1999). Todistus (2013).
Zeugnis (1998). Todistus (2011).
Zeugnis (1999). Todistus (2013).
Zeugnis (2011). Todistus (2011).

Sekundäärilähteet

- Aaltonen, Sirkku 2008. Kun Antto Puuronen Suomeen muutti: kulttuurisidonnainen käännöstutkimus työväliseenä. Teoksessa Oittinen, Riitta & Pirjo Mäkinen (toim.). *Alussa oli käännös*. Tampere: Tampere University Press. 6. painos. 388–406.
- Arkistolaitos s. d. *Asiakirja ja arkisto*. Saatavilla: <http://www.arkisto.fi/fi/palvelut/julkaisuluettelo/d-verkko-oppaat/arkistoyhteiskunnan-toimiva-muisti/keskeiset-kaesitteet>. [Luettu 19.3.2016.]
- BDÜ 2004 = Bundesverband der Dolmetscher und Übersetzer e.V. *Richtlinien und Hinweise für die Anfertigung von Urkundenübersetzungen*. Saatavilla: http://www.atesman.info/wp-content/uploads/2015/10/richtlinien_urkunden02.pdf.
- FIT 1994 = Fédération Internationale des Traducteurs / International Federation of Translators 1994. *Translator's Charter*. Saatavilla: <http://www.fit-ift.org/?p=251>. [Luettu 9.10.2016.]
- Fleck, Klaus E. W. 1999. Urkundenübersetzung. Teoksessa Snell-Hornby, Mary, Hans G. Höning, Paul Kußmaul & Peter A. Schmitt (Hrsg.). *Handbuch Translation*. Zweite, verbesserte Auflage. Tübingen: Stauffenburg. 230–234.
- Gouadec, Daniel 2007. *Translation as a Profession*. Amsterdam/Philadelphia: Benjamins.
- Göpferich, Susanne 2009. Comprehensibility assessment using the Karlsruhe Comprehensibility Concept. *The Journal of Specialised Translation*, 11/2009. 31–52. Saatavilla: http://www.jostrans.org/issue11/art_goepferich.pdf.
- Hamburg 2010 = Freie und Hansestadt Hamburg, Behörde für Inneres und Sport. *Merkblatt für die Anfertigung von beglaubigten Übersetzungen*. Saatavilla: <http://www.hamburg.de/contentblob/2111860/data/merkblatt-uebersetzungen.pdf>.
- Harju, Anna 2008. *Kääntäjä käyttöohjeiden käytettävyyden parantajana*. Tampereen yliopisto, pro gradu -tutkielma.
- HCCH s. d. = Hague Conference on Private International Law s. d.. *HCCH Members*. Saatavilla: <https://www.hcch.net/en/states/hcch-members>. [Luettu 9.10.2016.]
- Heikkilä, Henna 2005. Tilannetutkimus. Teoksessa Ovaska, Aula & Majaranta (toim.). 79–98.
- Hietanen, Kaarina 2005. *Virallinen kääntäjä paljon vartijana. Ammattitoiminnan ja auktorisointimenettelyn yhteensovittamisen haaste*. Sarjassa Acta Universitatis Tampereensis 1109. Tampereen yliopisto, väitöskirja.
- Hämäläinen, Juha 2008. *Usability Aspects of MP3 Player Documentation. Documentation Usability Heuristics Revisited – a Case Study*. Tampereen yliopisto, pro gradu -tutkielma.
- Jokela, Timo 2010. *Navigoi oikein käytettävyyden vesillä. Opas käytettävyysohjattuun vuorovaikutussuunnitteluun*. Rovaniemi: Väylä-Yhtiöt.
- Korpela, Jukka 2016. *Luetelmat*. Saatavilla: <https://www.cs.tut.fi/~jkorpela/kielenopas/4.10.html>. [Luettu 9.10.2016.]
- Korvenranta, Heta 2005. Asiantuntija-arvioinnit. Teoksessa Ovaska, Aula & Majaranta (toim.). 111–124.

- Koskinen, Joni 2005. Käytettävyydestä. Teoksessa Ovaska, Aula & Majaranta (toim.). 187–208.
- Lähdesmäki, Annastiina 2015. *Käyttöohjeiden käytettävyys: käännettyjen käyttöohjeiden heuristinen arviointi*. Tampereen yliopisto, pro gradu -tutkielma.
- Mayoral Asensio, Roberto 2003. *Translating Official Documents*. Sarjassa Translation Practices Explained. Manchester/Northampton: St. Jerome.
- Mäntyranta, Heli & Tuija Kinnunen 2015. Auktorisoitu kääntäminen. Teoksessa Aaltonen, Sirkku, Nestori Siponkoski & Kristiina Abdallah (toim.). *Käännetty maailmat. Johdatus käännsviestintään*. Helsinki: Gaudeamus. 219–231.
- Nielsen, Jakob 1993. *Usability Engineering*. Boston: Academic.
- Nielsen, Jakob 1995a. *How to Conduct a Heuristic Evaluation*. Saatavilla: <https://www.nngroup.com/articles/how-to-conduct-a-heuristic-evaluation/>. [Luettu 9.10.2016.]
- Nielsen, Jakob 1995b. *Characteristics of Usability Problems Found by Heuristic Evaluation*. Saatavilla: <https://www.nngroup.com/articles/usability-problems-found-by-heuristic-evaluation/>. [Luettu 9.10.2016.]
- Nielsen, Jakob 2012. *Usability 101: Introduction to Usability*. Saatavilla: <http://www.nngroup.com/articles/usability-101-introduction-to-usability/>. [Luettu 9.10.2016.]
- Nielsen, Jakob & Molich, Rolf 1990. Heuristic evaluation of user interfaces. *CHI '90 Proceedings of the SIGCHI Conference on Human Factors in Computing Systems*. New York: ACM. 249–256.
- Nieminen, Tiina 2006. *Kääntäjä ja käytettävyys: käytettävyytutkimus DVD-soittimen käyttöohjeesta*. Tampereen yliopisto, pro gradu -tutkielma.
- OPH s. d. = Opetushallitus s. d.. *Kääntäjien auktorisointi*. Saatavilla: http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/auktorisoidut_kaantajat/kaantajien_auktorisointi. [Luettu 9.10.2016.]
- Ovaska, Saira, Anne Aula & Päivi Majaranta (toim.) 2005. *Käytettävyytutkimuksen menetelmät*. Tietojenkäsittelytieteiden laitos, Tampereen yliopisto, raportti B-2005-1.
- Perälä, Raija 2005. Arvioijan vaikutus. Teoksessa Ovaska, Aula & Majaranta (toim.). 299–312.
- Pym, Anthony 2012. *On Translator Ethics: Principles for Mediation Between Cultures*. Philadelphia: Benjamins.
- Robinson, Douglas 1997. *Translation and Empire. Postcolonial Theories Explained*. Manchester: St. Jerome.
- Rubin, Jeff & Dana Chisnell 2008. *Handbook of Usability Testing: How to Plan, Design, and Conduct Effective Tests*. Indianapolis: Wiley.
- Schafranek, Karl 2001. Ausgewählte Probleme beim Übersetzen von finnischen Urkunden ins Deutsche. Teoksessa Liefländer-Koistinen, Luise (toim.). *Aus eigener Werkstatt: eine Auslese aus Unterricht und Forschung der deutschen Abteilung = Omasta pajasta: saksan osasto opettaa ja tutkii*. Sarjassa Kansainvälisen viestinnän laitoksen julkaisuja. Joensuun yliopisto.

- Scheller-Boltz, Dennis 2012. Urkundenübersetzung. Fachliche Anforderungen und ihre Vermittlung in der Übersetzungsausbildung. *Lebende Sprachen* 2/2012; 57(2). 265–287. Saatavilla: http://www.academia.edu/7331177/Urkunden%C3%BCbersetzung_Polnisch_Deutsch. [Luettu 9.10.2016.]
- Schmitt, Peter A. 1999. Defekte im Ausgangstext. Teoksessa Snell-Hornby, Mary, Hans G. Hönl, Paul Kußmaul & Peter A. Schmitt (Hrsg.). *Handbuch Translation. Zweite, verbesserte Auflage*. Tübingen: Stauffenburg. 147–151.
- SKTL 2009 = Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry 2009. *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteet*. Helsinki: SKTL.
- SKTL 2015 = Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry 2015. *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteet*. Helsinki: SKTL. Saatavilla: [https://sktl-fi.directo.fi/@Bin/775047/LAILLISESTI%20P%C3%84TEVIEN%20K%C3%84%C3%84NN%C3%96STEN%20LAATIMISOHJEET_lopullinen.pdf](https://sktl.fi/directo.fi/@Bin/775047/LAILLISESTI%20P%C3%84TEVIEN%20K%C3%84%C3%84NN%C3%96STEN%20LAATIMISOHJEET_lopullinen.pdf).
- SKTL 1 s. d. = Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry s. d.. *Hyvä kääntämistapa*. Saatavilla: <https://sktl-fi.directo.fi/@Bin/312200/Hyva%CC%88%20ka%CC%88a%CC%88nta%CC%88mistapa.pdf>.
- SKTL 2 s. d. = Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry s. d.. *Keskustelutilaisuus laillisesti pätevien käännösten laatimisohteista*. Saatavilla: <https://sktl-fi.directo.fi/tapahtumakalenteri/keskustelutilaisuus-laillisesti-/>. [Luettu 9.10.2016.]
- SKTL 3 s. d. = Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry s. d.. *Mitä käännöksen auktorisointi tarkoittaa?* Saatavilla: http://www.sktl.fi/kaantaminen_ja_tulkkaus/auktorisointikaantaminen/. [Luettu 9.10.2016.]
- Stolze, Radegundis 1999. *Die Fachübersetzung. Eine Einführung*. Tübingen: Narr.
- Stolze, Radegundis 2012 [2009]. *Fachübersetzen – Ein Lehrbuch für Theorie und Praxis*. 2. painos. Sarjassa Forum für Fachsprachen-Forschung. Berlin: Frank & Timme.
- Stolze, Radegundis 2014. *Praxishandbuch Urkundenübersetzung: Fertigkeiten, Terminologie, Rechtssprache*. Tübingen: Stauffenburg.
- Suojanen, Tytti 2000. *Technical Communication Research: Dissemination, Reception, Utilization*. Tampereen yliopisto, lisensiaatintyö. Saatavilla: <http://uta32-kk.lib.helsinki.fi/bitstream/handle/10024/76181/lisuri00001.pdf?sequence=1>.
- Suojanen, Tytti, Kaisa Koskinen & Tiina Tuominen 2012. *Käyttäjakeskeinen kääntäminen*. Sarjassa Tampere Studies in Language, Translation and Literature: B1. Saatavilla: http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66333/kayttajakeskeinen_kaantaminen_2012.pdf?sequence=1.
- Suojanen, Tytti, Kaisa Koskinen & Tiina Tuominen 2015. *User-Centered Translation*. Sarjassa Translation Practices Explained. London & New York: Routledge.
- Suojanen, Tytti & Tiina Tuominen 2015. Käännösten käytettävyyden heuristinen arviointi. Sarjassa *Rajojen dynamiikkaa, Gränsernas dynamik, Borders under Negotiation, Grenzen und ihre Dynamik*. Vaasa: VAKKI-symposiumi XXXV. Saatavilla: http://www.vakki.net/publications/2015/VAKKI2015_Suojanen&Tuominen.pdf

- Tieteen termipankki s. d. *Sanasanainen kääntäminen*. Saatavilla:
http://tieteentermipankki.fi/wiki/K%C3%A4%C3%A4nn%C3%B6stiede:sanasanainen_k%C3%A4%C3%A4nt%C3%A4minen. [Luettu 20.10.2016.]
- Vehmas-Lehto, Inkeri 1999. *Kopiointia vai kommunikointia? Johdatus käännösteoriaan. 2.*, korjattu painos. Helsinki: Finn Lectura.
- Venuti, Lawrence 1997 [1995]. *The Translator's Invisibility. A History of Translation*. London: Routledge.
- Vigier, Francisco, Perla Klein & Nancy Festinger 2013. Certified Translators in Europe and the Americas: Accreditation Practices and Challenges. Teoksessa Albi, Anabel Borja & Fernando Prieto Ramos (eds.). *Legal Translation in Context. Professional Issues and Prospects*. Bern: Peter Lang. 27–51.
- Virtanen, Toni 2016. *Ammattilypeyttä vai kerskailua? Kääntäjän huomautukset auktorisoiduissa käännöksissä*. Tampereen yliopisto, pro gradu -tutkielma.
- Vuorinen, Laura 2016. Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton Tampereen paikallisosaston järjestämä keskustelutilaisuus 20.4.2016.
- Wiio, Antti 2004. *Käyttäjävälillisen sovelluksen suunnittelu*. Helsinki: IT Press.
- Ytl s. d. = Ylioppilastutkintolautakunta s.d.. *Die Finnische Abiturprüfung*. Saatavilla:
<https://www.ylioppilastutkinto.fi/fi/deutsch>. [Luettu 9.10.2016.]

Lait ja asetukset

- Hallintolaki 434/2003 (Saatavilla: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434>)
- Hallintomenettelylaki 598/1982 (Saatavilla:
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/kumotut/1982/19820598>)
- Laki auktorisoiduista kääntäjistä 1231/2007 (Saatavilla:
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20071231>)
- Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 621/1999 (Saatavilla:
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990621>)
- Laki yleisten asiakirjain julkisuudesta 83/1951 (Saatavilla:
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1951/19510083>)
- Rikoslaki 39/1889 (Saatavilla: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>)
- Valtioneuvoston asetus auktorisoiduista kääntäjistä 1232/2007 (Saatavilla:
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20071232>)
- Yleissopimus ulkomaisten yleisten asiakirjojen laillistamisvaatimuksen poistamisesta 46/1985 (Saatavilla:
http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1985/19850046/19850046_2)

DEUTSCHE KURZFASSUNG

Universität Tampere
Fachbereich Sprach-, Translations- und Literaturwissenschaften
Studienprogramm Deutsche Sprache, Kultur und Translation
Masterstudien Multilinguale Kommunikation und Translationswissenschaft,
B-Arbeitssprache Deutsch

JÄNTTI, SILJA: Gebrauchstauglichkeit der Anweisungen für autorisiertes Übersetzen. Eine Analyse des Dokumentes *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohjeet* und dessen Verwirklichung in beglaubigten Übersetzungen

Masterarbeit: 77 Seiten
Deutsche Kurzfassung: 14 Seiten

Oktober 2016

---

1 Einleitung

In der globalisierten Welt wird internationaler Urkundenverkehr immer gewöhnlicher. Beglaubigte Übersetzungen werden sowohl für amtliche als auch für private Angelegenheiten benötigt. Massentourismus und internationale Bevölkerungsbewegung haben den Bedarf an beglaubigten Übersetzungen verstärkt (Vigier/Klein/Festinger 2013, 27). Gleichzeitig hat sowohl die Forderung an Exaktheit der Übersetzungen als auch die Verantwortung der Übersetzer zugenommen (Vigier/Klein/Festinger 2013, 49). Seit dem internationalen Apostille-Verfahren (siehe 3.1 *Gesetzliche Vorschriften*) haftet allein der Übersetzer für die inhaltliche Richtigkeit seiner Übersetzung (Hietanen 2005, 80).

In Finnland wird autorisiertes Übersetzen gesetzlich geregelt. Außerdem hat der Finnische Verband der Übersetzer und Dolmetscher SKTL (Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto) Anweisungen für die Anfertigung von beglaubigten Übersetzungen aufgesetzt. Die Gewichtigkeit und Gebrauchstauglichkeit dieser Anweisungen im beruflichen Alltag von autorisierten Übersetzern ist noch nicht untersucht worden. Zudem ist es nicht analysiert worden, wie sich die Anweisungen in beglaubigten Übersetzungen verwirklichen. Die Gebrauchstauglichkeit der Anweisungen hat einen Einfluss auf die Effektivität und Qualität der Übersetzungsarbeit, aus welchem Grund der Gebrauchstauglichkeitsaspekt nicht außer Acht gelassen werden soll. Zusätzlich beeinflusst die Qualität der Anweisungen das Image des Berufsstandes (Vuorinen 2016).

Hietanen (2005, 173) hat in einer Umfrage festgestellt, dass autorisierte Übersetzer vor der Veröffentlichung der ersten Anweisungen (SKTL 2009) Anweisungen bei ihrer Arbeit vermisst haben. Diesbezüglich ist es notwendig, die neuen Anweisungen zu prüfen und fortzuentwickeln. In dieser Masterarbeit wurde die Gebrauchstauglichkeit des Dokumentes *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteet* (SKTL 2015) [Anweisungen für die Anfertigung von beglaubigten Übersetzungen] evaluiert, Gebrauchstauglichkeitsprobleme erkannt und Verbesserungsvorschläge gebildet.

2 Autorisiertes Übersetzen

Ein autorisierter Übersetzer ist jemand mit der Befugnis, eine Übersetzung als rechtsgültig so zu bestätigen, dass die Übersetzung die gleiche Beweiskraft hat wie die Ausgangsurkunde (SKTL 3 s. d.). In Finnland gibt es eine gesetzlich berufene Prüfungskommission, die für das Examen der autorisierten Übersetzer zuständig ist (Laki auktorisoiduista kääntäjistä 1231/2007, 2 luku 2 §).

2.1 Urkunden als Ausgangstexte

Für autorisiertes Übersetzen ist es charakteristisch, dass die Ausgangstexte Urkunden sind (Hietanen 2005, 17; Mäntyranta/Kinnunen 2015, 219). Eine Urkunde ist „jede in Schriftzeichen verkörperte Gedankenäußerung“, die als Beweis verwendet werden kann (Fleck 1999, 231; Stolze 2009, 276). In den meisten Urkunden wird ein Rechtsverhältnis festgestellt (Mäntyranta/Kinnunen 2015, 221).

Es kann unterschieden werden zwischen öffentlichen (von einer Behörde aufgenommenen) und privatschriftlichen (allen anderen) Urkunden (Fleck 1999, 231; Hietanen 2005, 83; Stolze 2009, 277; Stolze 2014, 16). Jede Urkunde gehört zu einer Rechtskultur, und Rechtskulturen sind unterschiedlich (Scheller-Boltz 2012, 273). Trotzdem verfügen Urkunden über kulturübergreifende Charakteristika, wie Beweiswert, Eindeutigkeit des Ausstellers, Unterschrift, Stempel, Siegel sowie Orts- und Datumsangaben (Scheller-Boltz 2012, 269).

Fleck (1999, 232–234) legt vier Leitlinien der Urkundenübersetzung fest: *Parallelität*, *Kennzeichnungspflicht als Übersetzung* und *der Untrennbarkeit vom Original* sowie *Vollständigkeit* und *Richtigkeit*. Die Beglaubigung der Richtigkeit der Übersetzung hält er jedoch für heikel, unter anderem weil Begriffe aus dem Rechts- und Behördewesen rechtskulturspezifisch

sind und über keine absolut richtigen Äquivalente in anderen Sprachen verfügen (Fleck 1999, 233–234).

2.2 Besonderheiten des autorisierten Übersetzens

Als Folge des Haager Übereinkommens (siehe 3.1 *Gesetzliche Vorschriften*) werden beglaubigte Übersetzungen in allen Vertragsstaaten ohne diplomatische Legalisierung anerkannt, und der Übersetzer allein haftet für die Richtigkeit seiner Übersetzung (Hietanen 2005, 80). Das Handeln des autorisierten Übersetzers ist immer mit juristischen Rechten eines Individuums oder einer Körperschaft verbunden. Es handelt sich somit um den Rechtsschutz eines Individuums oder einer Körperschaft. (Mäntyranta/Kinnunen 2015, 230)

Laut Hietanen (2005, 115) trägt der autorisierte Übersetzer moralische, berufsethische, wirtschaftliche und juristische Verantwortung für seine Übersetzung. Als Beglaubiger von Übersetzungen nehmen autorisierte Übersetzer eine mit anderen zur Beglaubigung von Urkunden Bevollmächtigten, wie Notaren, vergleichbare Stellung ein. Das heißt, dass die gleiche Objektivitätsforderung auch für autorisierte Übersetzer gilt. (Mayoral Asensio 2003, 10)

Im Gesetz über autorisierten Übersetzer (Laki auktorisoiduista kääntäjistä, 5 luku 19 §) wird vorgeschrieben, dass der autorisierte Übersetzer die bei der Ausübung seiner Aufgabe erworbenen Informationen nicht Dritten mitteilen oder selbst ausnutzen darf. In der Praxis setzt die Geheimhaltungspflicht voraus, dass der Übersetzer alle elektronischen und papierförmigen Urkunden sowie seinen Browserverlauf vor Unbeteiligten schützt (Mäntyranta/Kinnunen 2015, 225–226). Außer der Geheimhaltungspflicht müssen autorisierte Übersetzer unter anderem Befangenheitsfragen berücksichtigen (Mäntyranta/Kinnunen 2015, 226).

Um das Lesen, Interpretieren und Gebrauchen der beglaubigten Übersetzung zu erleichtern, soll sie als beglaubigte Übersetzung überschrieben werden (SKTL 2015). Um den Gebrauch der übersetzten Urkunde zu erleichtern kann der autorisierte Übersetzer auch Anmerkungen machen. Eine Anmerkung ist erforderlich zumindest dann, wenn die Urkunde unzuverlässig scheint oder unlesbare Stellen einschließt. Außer erforderlichen Anmerkungen kann der Übersetzer Anmerkungen benutzen, um dem Empfänger kulturspezifische Termini der Ausgangsurkunde zu erläutern. Schließlich muss der Übersetzer seine Übersetzung mit einer Beglaubigungsformel und einer Unterschrift versehen. Durch die Beglaubigungsformel wird die Richtigkeit und Vollständigkeit der Übersetzung beglaubigt. (SKTL 2015)

Laut den Anweisungen für die Anfertigung von beglaubigten Übersetzungen (SKTL 2015) muss die Ausgangsurkunde allseits akkurat beachtet werden. Das gilt sowohl für den Inhalt als auch für das Layout. Infolgedessen muss der autorisierte Übersetzer alle Vermerke der Ausgangsurkunde, wie Durchstreichungen, Siegel und Stempel, in der Übersetzung kennzeichnen (Fleck 1999, 232; SKTL 2015). Auf Auffälligkeiten der Ausgangsurkunde, wie handschriftliche Zusätze oder Rasuren, ist in einer Anmerkung hinzuweisen (Fleck 1999, 232; SKTL 2015). In der Ausgangsurkunde vorkommende inhaltliche Fehler dürfen nicht korrigiert werden, sondern sie werden in einer Anmerkung behandelt (SKTL 2015).

Laut den Anweisungen (SKTL 2015) dürfen beglaubigte Übersetzungen nicht einbürgernd sein. Die Begründung für eine verfremdende Übersetzungsstrategie ist, dass die Übersetzung mit dem Original nicht verwechselbar sein darf (SKTL 2015). Weil einbürgerndes Übersetzen ausgangskultureller Termini Missverständnisse verursachen würde, werden zum Beispiel akademische Titel in beglaubigten Übersetzungen in der Ausgangssprache ausgedrückt (SKTL 2015).

3 Regulierung und Anweisungen

In Finnland wird autorisiertes Übersetzen gesetzlich reguliert. Alle detaillierten Übersetzungsanweisungen hingegen sind in rechtlicher Hinsicht Empfehlungen.

3.1 Gesetzliche Vorschriften

Das Gesetz über autorisierte Übersetzer (Laki auktorisoiduista kääntäjistä 1231/2007) schließt Paragraphen über Autorisierungsverfahren, Rechtsgültigkeit von Übersetzungen, Geheimhaltungspflicht autorisierter Übersetzer und Examen für autorisierte Übersetzer sowie dessen Vollziehung ein. Zudem legt das Gesetz fest, wer mit welchen Voraussetzungen als autorisierter Übersetzer genehmigt werden kann. Eine Basis für die Befugnis autorisierter Übersetzer bildet der Paragraph über Rechtsgültigkeit von Übersetzungen, in dem festgelegt wird, dass eine beglaubigte Übersetzung rechtsgültig ist sofern nicht das Gegenteil bewiesen wird (Laki auktorisoiduista kääntäjistä 1231/2007, 2 luku 6 §).

Die Verordnung über autorisierte Übersetzer (Valtioneuvoston asetus auktorisoiduista kääntäjistä 1232/2007) enthält genauere Angaben über die Bestimmungen des Gesetzes. In der Verordnung werden Angelegenheiten wie Organisation und Genehmigung des Examens

(6/7 §), Examensfragen (5 §), Inhalt des Prüfungszeugnisses (8 §) und Verhandlung von Angelegenheiten in der Prüfungskommission (10 §) geregelt.

Außer den finnischen Vorschriften muss der autorisierte Übersetzer das Haager Übereinkommen zur Befreiung ausländischer öffentlicher Urkunden von der Legalisation (Yleissopimus ulkomaisten yleisten asiakirjojen laillistamisvaatimuksien poistamisesta 46/1985) berücksichtigen. Aus dem Übereinkommen folgend müssen internationale Urkunden nicht mehr diplomatisch legalisiert werden, sondern eine von einer vertragsstaatlichen Behörde ausgestellte Apostille reicht, um die Echtheit von Unterschriften und Stempel einer Urkunde nachzuweisen (Hietanen 2005, 78–79). Eine Apostille kann auch auf beglaubigten Übersetzungen angebracht werden (SKTL 2015).

Es gibt auch Gesetze, die autorisiertes Übersetzen nicht direkt behandeln aber trotzdem beeinflussen. Im Gesetz über die Öffentlichkeit des behördlichen Vorgehens (Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 621/1999) wird Öffentlichkeit und Geheimhaltung von Urkunden reguliert. Das Verwaltungsgesetz (Hallintolaki 434/2003) enthält Paragraphen über Beratungspflicht (2 luku 8 §) und Befangenheit (11 luku 65 §). Die Beratungspflicht bedeutet für den autorisierten Übersetzer, dass er seinen Kunden Auskunft über zum Beispiel das Apostille-Verfahren erteilen soll. Zudem muss der autorisierte Übersetzer das finnische Strafgesetz (Rikoslaki 39/1889) mit Paragraphen über unter anderem Urkundenfälschung (33 luku 1 §) und Ausnutzung einer Amtsstellung (40 luku 7 §) beachten.

3.2 Anweisungen für die Anfertigung von beglaubigten Übersetzungen

Im Herbst 2015 veröffentlichte der Finnische Verband der Übersetzer und Dolmetscher Anweisungen für die Anfertigung von beglaubigten Übersetzungen (SKTL 2015), die Hinweise zum Inhalt und zur Form der Übersetzungen sowie zu allgemeinen Handlungsweisen der Branche enthalten. Das Dokument ist eine zweite Version der im Jahr 2009 veröffentlichten Anweisungen (SKTL 2009). Die Anweisungen sind nicht rechtsverbindlich, aber deren Beachten wird vom SKTL stark empfohlen. Die Anweisungen sind als ein Hilfsmittel bei der Übersetzungsarbeit vorgesehen.

Die Anweisungen für die Anfertigung von beglaubigten Übersetzungen ist ein 15-seitiges Dokument im PDF-Format mit einem Titelblatt und einem Inhaltsverzeichnis. Die Anweisungen sind thematisch in sieben Kapitel gegliedert:

1. Handeln als autorisierter Übersetzer
2. Ausgangsurkunde und deren rechtsgültige Übersetzung
3. Urkundenbeglaubigung im internationalen Urkundenverkehr
4. Schriftbild der Übersetzung
5. Einzelne Anweisungen
6. Anmerkungen des Übersetzers
7. Zusatzinformation.

Die Kapitel 1 bis 3 schließen allgemeine Information ein, die für die meisten autorisierten Übersetzern bereits bekannt ist, die aber auch an Kunden gerichtet ist (Vuorinen 2016). Die Kapitel 4 bis 6 enthalten detaillierte Anweisungen für autorisierte Übersetzer. Die 2009 veröffentlichten Anweisungen wollte man weiterentwickeln, weil sie teilweise veraltet, inkonsequent und zu eingeschränkt waren (Vuorinen 2016). Die neuen Anweisungen sind umfangreicher und genauer gegliedert. Sie enthalten außer ganz neuen Themen mehr Information über die in den alten Anweisungen behandelten Themen. Zudem sind Beispiele und bildlich dargestellte Anweisungen hinzugefügt worden.

4 Gebrauchstauglichkeit von Texten

Gebrauchstauglichkeitsforschung von Texten ist ein recht neues Gebiet, und in den meisten Untersuchungen werden Gebrauchsanweisungen evaluiert (z. B. Nieminen 2006, Harju 2008, Hämäläinen 2008 und Lähdesmäki 2015). Suojanen, Koskinen und Tuominen (2012; 2015) sowie Suojanen und Tuominen (2015) haben die Gebrauchstauglichkeit von Übersetzungen erforscht. Gebrauchstauglichkeitsforschung stammt aus dem Gebiet der Mensch-Computer-Interaktion und Benutzerschnittstellen. Unter dem Gebrauchstauglichkeitsaspekt kann jedoch fast jede menschliche Tätigkeit betrachtet werden. (Suojanen/Koskinen/Tuominen 2012, 15–16) Der Aspekt ist auch zum Betrachten der Anweisungen für die Anfertigung von beglaubigten Übersetzungen geeignet, weil die Anweisungen als ein Hilfsmittel dienen sollen.

Laut Suojanen, Koskinen und Tuominen (2012, 15) bedeutet Gebrauchstauglichkeit die Eignung eines Produktes für seinen Zweck, so dass es effektiv, effizient und zufriedenstellend benutzt werden kann. Gebrauchstauglichkeit macht das Arbeiten effizienter, die Benutzung angenehmer und verringert die Anzahl von Fehlern (Ovaska, Aula und Majaranta 2005, 14). Um ein Produkt gebrauchstauglich zu machen, müssen die individuellen Eigenschaften der

Benutzer (Nielsen 1993, 43) sowie der Nutzungskontext (Jokela 2010, 36) berücksichtigt werden.

Unter anderem Lesbarkeit (*readability*), Verständlichkeit (*comprehensibility*) und Barrierefreiheit (*accessibility*) haben einen Einfluss auf die Gebrauchstauglichkeit von Texten (Suojanen/Koskinen/Tuominen 2015, 49). Laut Göpferich (2009, 49) muss ein gebrauchstauglicher Instruktionstext zudem umfassend, inhaltlich richtig, mit Rechtsvorschriften übereinstimmend, schnell lesbar und für Informationssuche geeignet sein. Außerdem müssen beschreibende Textteile von Anweisungen leicht trennbar sein (ebd.).

5 Heuristische Evaluation

Mit heuristischer Evaluation ist die auf eine Heuristikliste basierende Expertenevaluation gemeint (Korvenranta 2005, 112). Bei der Evaluation überprüft ein oder mehrere Gutachter das Produkt mithilfe von Heuristiken bzw. Gebrauchstauglichkeitsprinzipien, um Gebrauchstauglichkeitsprobleme zu erkennen (Nielsen/Molich 1990; Nielsen 1995a). Bei der Evaluation können universale Heuristiklisten ausgenutzt werden (Suojanen/Koskinen/Tuominen 2012, 98), aber oft ist es nötig, die Liste dem jeweiligen Forschungsziel anzupassen (Korvenranta 2005, 121–123). Für die Zwecke dieser Untersuchung wurde eine Heuristikliste (Tabelle 1) gebildet. Die Liste stützt sich auf die Heuristiken von Suojanen und Tuominen (2015, 279) und Purho³.

Tabelle 1. Gebrauchstauglichkeitsheuristiken für die Anweisungen für autorisiertes Übersetzen

Berücksichtigung der Benutzer	Die Eigenschaften und Vorgehensweisen der Benutzer werden in den Anweisungen berücksichtigt.
Lesbarkeit	Schriftbild, Struktur und Inhalt der Anweisungen stützen die Lesbarkeit.
Konsequenz	Die Anweisungen sind inhaltlich und strukturell konsequent.
Übereinstimmung mit Realität	Die Angaben sind richtig und es werden die gleichen Termini wie im Gesetz und in der Fachliteratur verwendet.
Geeignetheit der Struktur für Informationssuche	Die Struktur der Anweisungen ist logisch und es ist leicht, einzelne Angaben zu finden.
Umfassendheit	In den Anweisungen werden alle für autorisiertes Übersetzen wesentlichen Probleme behandelt.

---

³ Purho, Vesa 2000. Heuristic Inspections for Documentation – 10 Recommended Documentation Heuristics. Usability Interface, STC Usability SIG Newsletter, 6 (4). (Suojanen/Koskinen/Tuominen 2012, 102)

Weil Ressourcen bei fast allen Projekten begrenzt sind, können nicht unbedingt alle Gebrauchstauglichkeitsprobleme gelöst werden. Aus diesem Grund kann es vorteilhaft sein, die Probleme nach deren Wichtigkeit in Klassen aufzugliedern. (Nielsen 1993, 102) Nielsen (1993, 103) schlägt für die Klassifikation eine Skala von kein Gebrauchstauglichkeitsproblem (0) über kosmetisches (1), geringfügiges (2) und bedeutendes (3) bis katastrophales Gebrauchstauglichkeitsproblem (4) vor.

6 Material und Methode

Das Untersuchungsmaterial dieser Masterarbeit besteht aus den Anweisungen für die Anfertigung von beglaubigten Übersetzungen (SKTL 2015) sowie aus 23 Urkunden und deren beglaubigten Übersetzungen, wovon 13 aus dem Finnischen ins Deutsche und 10 aus dem Deutschen ins Finnische übersetzt worden sind. Das Material wurde per E-Mail von sieben autorisierten Übersetzern gesammelt. Unterschiedliche öffentliche und privatschriftliche Urkunden sowie 13 verschiedene Textsorten sind im Untersuchungsmaterial vertreten.

Die Gebrauchstauglichkeit der Anweisungen wurde durch zwei Methoden evaluiert. Im ersten Teil der Analyse wurde die Gebrauchstauglichkeit der Anweisungen heuristisch (siehe 5 *Heuristische Evaluation*) evaluiert, Gebrauchstauglichkeitsprobleme aufgelistet und Niensens Skala (1993, 103) gemäß nach Wichtigkeit kategorisiert. Im zweiten Teil wurden die 23 beglaubigten Übersetzungen mit deren Ausgangsurkunden und mit den Anweisungen verglichen, um herauszufinden, wie sich die Anweisungen in den Übersetzungen verwirklichen. Das Ziel des zweiten Teils war herauszufinden, ob sich mögliche Vieldeutigkeiten oder andere Gebrauchstauglichkeitsprobleme der Anweisungen in den Übersetzungen widerspiegeln. Die beiden Teile der Analyse verfolgten den Zweck, Verbesserungsvorschläge für die künftige Entwicklung der Anweisungen zu bilden.

Die Kategorien Lesbarkeit und Umfassendheit konnten in dieser Untersuchung nur begrenzt betrachtet werden. Weil eine gründliche grammatikalische Lesbarkeitsanalyse für diese Masterarbeit zu umfangreich gewesen wäre, wurde die Analyse auf Struktur und einzelne Lesbarkeitsprobleme eingegrenzt. Für das Evaluieren von Umfassendheit ist heuristische Evaluation nicht die zweckdienlichste Methode, weil keine umfassende Auflistung aller bei der Übersetzungsarbeit möglichen Probleme erhältlich ist. Die Umfassendheit der Anweisungen wurde trotzdem exemplarisch behandelt, um zu zeigen, was für einen Einfluss die Unvollständigkeit der Anweisungen auf beglaubigten Übersetzungen haben kann.

7 Gebrauchstauglichkeit der Anweisungen für die Anfertigung von beglaubigten Übersetzungen

Die Frage der Berücksichtigung von Benutzer ist in allen Heuristiken dieser Untersuchung eingeschlossen. Die Lesbarkeit der Anweisungen verbessern das deutliche Inhaltsverzeichnis, die übersichtliche Gliederung in Kapitel, die unkompliziert gebauten Sätze, Listen, die bildlich dargestellten Anweisungen und Beispiele unter anderem für die Gestaltung von Überschriften und Beglaubigungsformeln. Ein die Lesbarkeit verringernder Faktor ist überflüssige Wiederholung (siehe Beispiele 1, 2 und 3).

(1) Käännöisasiakirjaan on aina liitettävä erottamattomasti lähdeasiakirjan tarkka kopio (SKTL 2015).

[Eine exakte Kopie der Ausgangsurkunde ist immer der Übersetzung untrennbar beizufügen.]

(2) Laillisesti pätevään käännökseen tulee liittää kopio lähdeasiakirjasta. Jotkin viranomaiset edellyttävät kuitenkin varsinaisen lähdeasiakirjan tai sen virallisesti vahvistetun kopion liittämistä käännökseen. (SKTL 2015)

[Eine Kopie der Ausgangsurkunde ist der beglaubigten Übersetzung beizufügen. Manche Behörden setzen jedoch voraus, dass der Übersetzung die eigentliche Ausgangsurkunde oder deren amtlich beglaubigte Kopie beigelegt wird.]

(3) Kääntäjä liittää käännökseensä erottamattomasti sen lähdeasiakirjan kopion, josta käännös on tehty (esimerkiksi asiakirjan kopion tai pdf-tiedoston tulosteena), tai tarvittaessa varsinaisen lähdeasiakirjan (SKTL 2015).

[Der Übersetzer fügt seiner Übersetzung die Kopie der Ausgangsurkunde, die der Übersetzung zugrunde gelegen hat (zum Beispiel eine Kopie der Ausgangsurkunde oder einen Ausdruck der PDF-Datei), oder gegebenenfalls die eigentliche Ausgangsurkunde bei.]

Die Anweisungen sind inhaltlich und strukturell hauptsächlich konsequent. Das Schriftbild ist deutlich, die Inhalte der Kapitel entsprechen deren Überschriften und der Gebrauch von Termini ist konsequent. Stilistisch sind die Anweisungen rundum sachlich. Es gibt aber einige inhaltlich inkonsequente Stellen (siehe Beispiele 4 und 5).

(4) Peruseriaate on, ettei asiakirjan käännöstä sopeuteta vastaanottajakulttuurin konventioihin eikä sen sisältöä muokata (SKTL 2015).

[Grundprinzip ist, dass die Übersetzung einer Urkunde nicht den zielkulturellen Konventionen angepasst oder inhaltlich geändert wird.]

(5) Päiväysten ja kellonaikojen merkitsemisessä noudatetaan kohdekielen käytäntöä (esim. Sept. 14, 2002 merkittäisiin suomenoksessa 14.9.2002 tai 14. syyskuuta 2002).

Mikäli lähdeasiakirjassa päiväys on merkitty vieraan ajanlaskun mukaan, kääntäjä mainitsee tästä huomautuksessa ja muuntaa päiväyksen noudattamaan kohdekulttuurin ajanlaskua. (SKTL 2015)

[Bei der Übertragung von Zeitangaben werden zielsprachliche Konventionen befolgt (z.B. Sept. 14, 2002 würde in einer finnischen Übersetzung 14.9.2002 oder 14. syyskuuta 2002 dargestellt.)

Wenn ein Datum in der Ausgangsurkunde einer fremden Zeitrechnung gemäß eingetragen ist, erwähnt der Übersetzer in einer Anmerkung darüber und ändert das Datum so, dass es der zielkulturellen Zeitrechnung folgt.]

Solche Inkonsequenz kann Fehler verursachen oder den Benutzer verwirren und so die Effizienz und Annehmlichkeit der Benutzung vermindern.

Übereinstimmung mit der Realität heißt in dieser Untersuchung, dass alle Angaben richtig sind und dass die gleichen Termini wie im Gesetz und in der Fachliteratur verwendet werden. Solange die Anweisungen mit finnischen Gesetzen und Verordnungen übereinstimmen, sind sie richtig, weil es kein Dokument gibt, aufgrund dessen die Anweisungen als falsch bestätigt werden könnten. Außerdem gibt es kein Grund zu verdächtigen, dass der SKTL als Vertreter des Berufsstandes fehlerhafte Anweisungen geben würde. Die in den Anweisungen verwendeten Termini, wie *kielipari* [Sprachenpaar], *kohdekieli* [Zielsprache] und *kohdekulttuuri* [Zielkultur] sind in der Branche feststehend. Der Begriff *kotouttaminen* [Einbürgerung] ist in den Anweisungen jedoch expliziert worden: ”käännöstä ei saa muokata kohdekielisen lukijan odotusten suuntaisesti eli ns. kotouttava kääntäminen ei tule kysymykseen” (SKTL 2015) [die Übersetzung darf nicht den Erwartungen des zielsprachigen Lesers entsprechend überarbeitet werden, das heißt s. g. einbürgerndes Übersetzen kommt nicht in Frage]. Die Erklärung kann in ihrer Überflüssigkeit einem erfahrenen Übersetzer seltsam vorkommen.

Der autorisierte Übersetzer kennt die Grundprinzipien und allgemeine Vorgehensweisen der Branche. Er liest die Anweisungen also nicht von Anfang bis Ende sondern sucht Lösungen für einzelne Übersetzungsprobleme. Deswegen ist es wichtig, dass die Anweisungen für Informationssuche geeignet sind. Die Überschriften entsprechen dem Inhalt der Kapitel, und der Benutzer kann auf Grund des Inhaltsverzeichnisses finden, was er sucht. Die Informationssuche wird dadurch beschleunigt, dass die Überschriften als Hyperlinks funktionieren. Dem Dokument fehlt jedoch die Seitennummerierung, welche die Hinweisung auf die Anweisungen vereinfachen würde. Weitere Probleme für die Informationssuche bilden unter anderem ein Unterkapitel, das falsch liegt und ein Hyperlink, der zu einer unzutreffenden Internetseite führt.

In den Anweisungen wird allgemeine Information (Kapitel 1 bis 3) von detaillierten Übersetzungsanweisungen (Kapitel 4 bis 6) getrennt dargestellt. Diese Aufgliederung erleichtert die Informationssuche: ein Benutzer, der die allgemeinen Vorgehensweisen schon kennt, kann direkt zu den einzelnen Übersetzungsanweisungen überspringen. Die Struktur ist auch für neue Benutzer sinnvoll, weil es logisch ist, sich zuerst mit allgemeinen Informationen vertraut

zu machen und sich erst dann mit detaillierten Anweisungen zu beschäftigen. Benutzer könnten jedoch am Anfang des Dokumentes über die Struktur der Anweisungen informiert werden, so dass sie das Dokument von Anfang an effizient nutzen könnten. Wenn der Benutzer nicht weiß, dass einige Themen zuerst allgemein und später in einem anderen Kapitel detailliert behandelt werden, kann er das letztere Kapitel ganz übersehen. Eine andere Lösung für das Problem wäre, den Benutzer durch internen Hyperlinks zu steuern.

In den Anweisungen werden die zentralen Probleme des autorisierten Übersetzens weitgehend thematisiert. Das Übersetzen von Namen und Abkürzungen wird jedoch ziemlich eingeschränkt behandelt, und die Anweisungen könnten mit zusätzlichen Hinweisen und Beispielen konkretisiert werden. Ein bedeutender Mangel ist, dass das Übersetzen von Gesetzesangaben in den Anweisungen gar nicht behandelt wird, obwohl die Bezugnahme auf ein Gesetz (z. B. *Art. 61 Abs. 1 des Bundesgesetzes über Ausländerinnen und Ausländer*) oft eine wichtige Komponente einer Urkunde bildet.

Die Anweisungen schließen keine Nielsens Skala (1993, 103) gemäßen katastrophalen Gebrauchstauglichkeitsprobleme ein. Andererseits sind nur zwei der 17 in den Anweisungen gefundenen Gebrauchstauglichkeitsprobleme lediglich kosmetisch. Als bedeutend kategorisiert wurden zehn und als geringfügig fünf Gebrauchstauglichkeitsprobleme. Eine Mehrzahl von sowohl bedeutenden als auch geringfügigen Problemen ist mit Informationssuche verbunden. Die bedeutenden Probleme kommen in den Kategorien Informationssuche, Konsequenz und Umfassendheit vor. Die geringfügigen Probleme sind mit Informationssuche, Konsequenz, Umfassendheit und Lesbarkeit verbunden. Das einzige Lesbarkeitsproblem ist geringfügig, und das einzige Problem der Kategorie Übereinstimmung mit Realität ist als kosmetisch kategorisiert, weil es nicht die Gebrauchstauglichkeit sondern eher die Glaubwürdigkeit der Anweisungen verringert.

8 Verwirklichung der Anweisungen in beglaubigten Übersetzungen

Die Verwirklichung der Anweisungen im Untersuchungsmaterial ist wechselhaft. Am besten verwirklichen sich die Anweisungen für Übereinstimmung von Inhalt und Layout, Seitennummerierung sowie Unterschriften und Stempel. Am meisten abgewichen worden ist von den Anweisungen für Überschriften sowie Übersetzen von Namen und Abkürzungen.

Bis auf einige Unterschriften und Wappen sind alle Teile der Ausgangsurkunden in die Übersetzungen übertragen worden. Das Schriftbild der Übersetzungen ähnelt dem Schriftbild der

Ausgangsurkunden ziemlich genau. Besonders die Typografie (Schriftart und Schriftauszeichnungen, wie Fettdruck, Kursivdruck und Unterstreichung) ist strikt beachtet worden. Die Seitennummerierung fehlt in nur vier mehrseitigen Übersetzungen. Alle Stempel und Unterschriften sind bis auf einige Ausnahmen den Anweisungen gemäß übertragen worden.

Alle Anmerkungen des Untersuchungsmaterials befinden sich in Übersetzungen, die vor der Veröffentlichung der neuen Anweisungen angefertigt worden sind. Die Verwirklichung der neuen Anweisungen bezüglich Anmerkungen konnten deswegen nicht in dieser Untersuchung evaluiert werden. Alle Übersetzungen im Untersuchungsmaterial enthalten eine Beglaubigungsformel. Die Beglaubigungsformel sind kurz und ähneln sich inhaltlich (z. B. *Die Richtigkeit und Vollständigkeit der Übersetzung wird bestätigt*). Ein Übersetzer hat jedoch die Formel *Käännös saksankielisestä alkuperäisiasiakirjasta* [Übersetzung der deutschsprachigen Originalurkunde] benutzt, die die Richtigkeit und Vollständigkeit der Übersetzung nicht bestätigt. Die Anweisungen für Datumsangaben und Telefonnummern verwirklichen sich in den Übersetzungen. Vier von 12 Adressen sind jedoch entgegen den Anweisungen übersetzt worden.

Fast ein Drittel der Übersetzungen hat keine Überschrift. In ein Viertel der Übersetzungen ist die Überschrift nicht den Anweisungen gemäß von der Übersetzung unterschieden worden, und fünf Überschriften weichen inhaltlich von den Anweisungen ab. Auch Namen von Behörden und Lehranstalten sind unterschiedlich behandelt worden (z. B. *Einwohnerkontrolle Zuchwil - Einwohnerkontrolle Zuchwil, ylioppilastutkintolautakunta - Reifeprüfungsausschuss* und *Schule für Logopäden - Puheterapeuttiopisto*). Beim Übersetzen von Abkürzungen ist ausgangs- und zielsprachliche Lösungen sowohl in verkürzten als auch in aufgelösten Formen verwendet worden.

Die Anweisungen für das Übersetzen von Namen und Abkürzungen können unterschiedlich interpretiert werden. Laut den Anweisungen werden Namen von Behörden und Lehranstalten in den Übersetzungen unverändert gelassen, außer wenn es ein in der Zielsprache eingebürgertes Äquivalent gibt. Es ist aber nicht ganz eindeutig, welche Äquivalente für eingebürgert gehalten werden können. Möglicherweise deswegen gibt es so viele Unterschiede in den Übersetzungslösungen in Bezug auf Namen. Die Anweisungen für das Übersetzen von Abkürzungen dagegen sind klar aber mangelhaft. Laut der Anweisungen werden Abkürzungen aufgelöst und übersetzt. Es wird aber nicht geraten, ob in der Übersetzung nur die aufgelöste

Übersetzung oder auch die Abkürzung und deren ausgangssprachliche ausgelöste Version sichtbar sein sollten, und wenn alle, wie die in der Übersetzung platziert werden.

Andererseits ist in den Übersetzungen auch von deutlichen Anweisungen abgewichen worden. Daraus geschlossen können nicht alle von den Anweisungen abweichenden Lösungen mit Gebrauchstauglichkeitsproblemen begründet werden. Im Untersuchungsmaterial gibt es Übersetzungen, die die Anweisungen für Überschriften und Beglaubigungsformeln gründlich befolgen, aber von manchen (eindeutigen) Anweisungen abweichen. Es weist darauf hin, dass diese Übersetzer bewusst eine von den Anweisungen unterscheidende Lösung gewählt haben. Es könnte auch sein, dass ein Teil der autorisierten Übersetzer die Anweisungen nur für solche Probleme benutzen, deren Lösung durch die Anweisungen schneller ist. Das gilt zum Beispiel fertigen Beispielen für die Gestaltung von Überschriften und Beglaubigungsformeln. Allgemeine Übersetzungsprobleme können erfahrene Übersetzer ohne Anweisungen sogar schneller lösen.

9 Zum Schluss

In dieser Masterarbeit wurde die Gebrauchstauglichkeit der Anweisungen für autorisiertes Übersetzen evaluiert. Weil autorisierte Übersetzer in ihrem Arbeitsalltag oft in Eile sind, sollten die Anweisungen vornehmlich eine leichte und schnelle Informationssuche ermöglichen. Die Analyse zeigt jedoch, dass die meisten Gebrauchstauglichkeitsprobleme der Anweisungen mit Informationssuche verbunden sind. Für die Entwicklung der Gebrauchstauglichkeit wurden Verbesserungsvorschläge gebildet, die dem SKTL helfen sollen, die Anweisungen zukünftig gebrauchstauglicher zu machen.

Sowie alle Untersuchungsmethoden ist auch heuristische Evaluation gewissen Beschränkungen unterworfen. Laut Nielsen (1995a) kann ein Gutachter alle Gebrauchstauglichkeitsprobleme eines Produkts nicht allein entdecken. Deswegen können die Ergebnisse der heuristischen Evaluation nicht für abschließend gehalten werden. Ein Gebrauchstauglichkeitstest mit autorisierten Übersetzern könnte besonders bei der Evaluierung von Umfassendheit der Anweisungen zu konkreteren Ergebnissen führen.

Die Verbesserung der Gebrauchstauglichkeit der Anweisungen ist wichtig wegen der Ernsthaftigkeit des Verwendungszweckes von beglaubigten Übersetzungen, des Rechtsschutzes von autorisierten Übersetzern und des Image des Berufsstandes. Veränderungen beeinflussen aber nur das Handeln der autorisierten Übersetzer, die die Anweisungen verwenden. Aus die-

ser Untersuchung ergibt sich, dass Übersetzungslösungen in beglaubigten Übersetzungen viel Variation zeigen. Weil die Variation nicht allein aus Gebrauchstauglichkeitsproblemen folgt, löst die Verbesserung der Gebrauchstauglichkeit nicht das ganze Problem.

Rechtsverbindlichkeit der Anweisungen würde sicherlich die Anzahl der Benutzer vermehren und zu einem genaueren Beachten der Anweisungen führen. Auf jeden Fall ist das Entwickeln deren Gebrauchstauglichkeit ein Schritt in die richtige Richtung. Auch wenn die Anweisungen nicht rechtsverbindlich gemacht werden, kann deren Gebrauchstauglichkeit die Anzahl von Benutzer vermehren, wenn autorisierte Übersetzer zu den Anweisungen als ein nützliches und effizientes Hilfsmittel greifen.